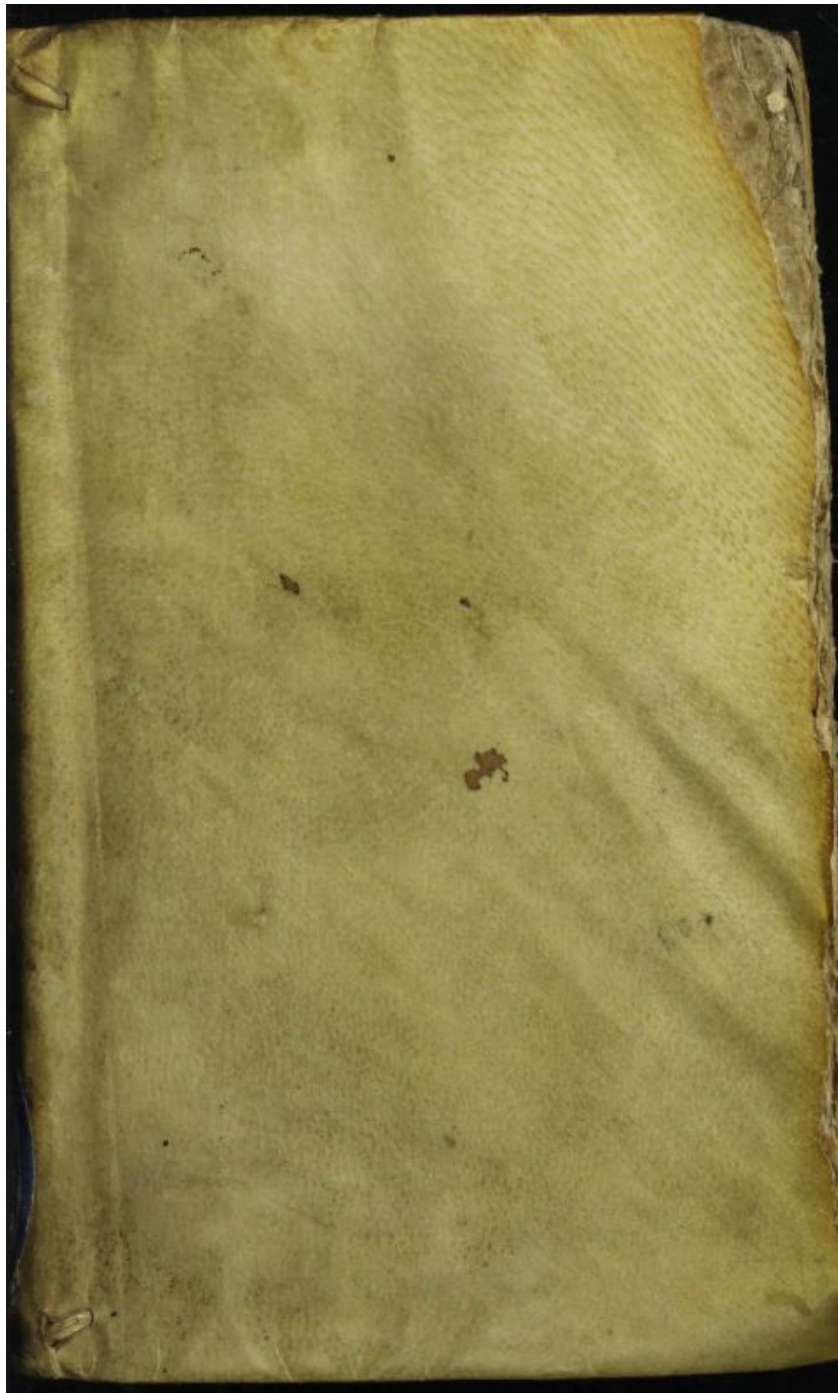

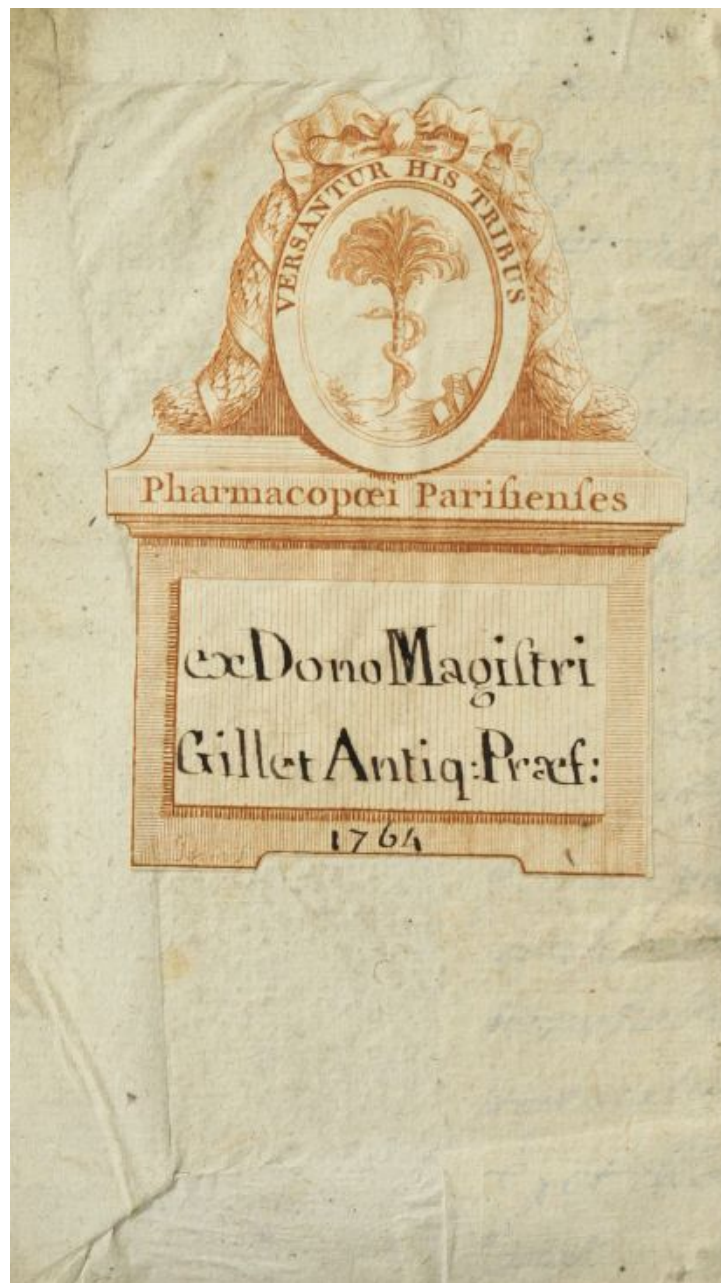
Goclenius, Rodolphus. De magnetica vulnerum curatione, citra ullam superstitionem, dolorem, & remedii etiam applicationem, tractatus, mirandarum & in natura hactenus occultarum rerum causas patefaciens. Accessit in fine, oratio de luxuriosis & prodigiosis nostri ævi conviviiis, eorumque origine autoribus & asseclis, lectu ut nec indigna, sic nec injucunda. Autore Rod. Gocl. med. d. & prof. in acad. Marp.

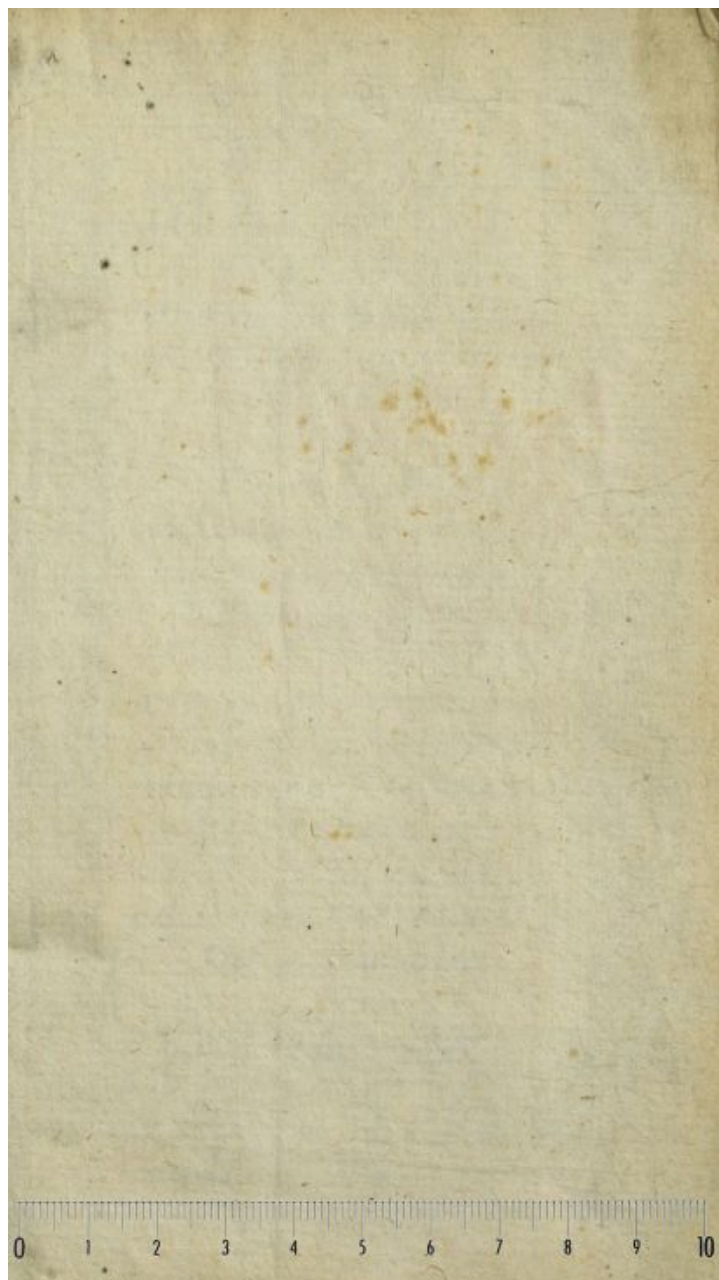
[Francfort ? :] 1613, 1613.

Cote : BIU Santé Pharmacie RES 11168

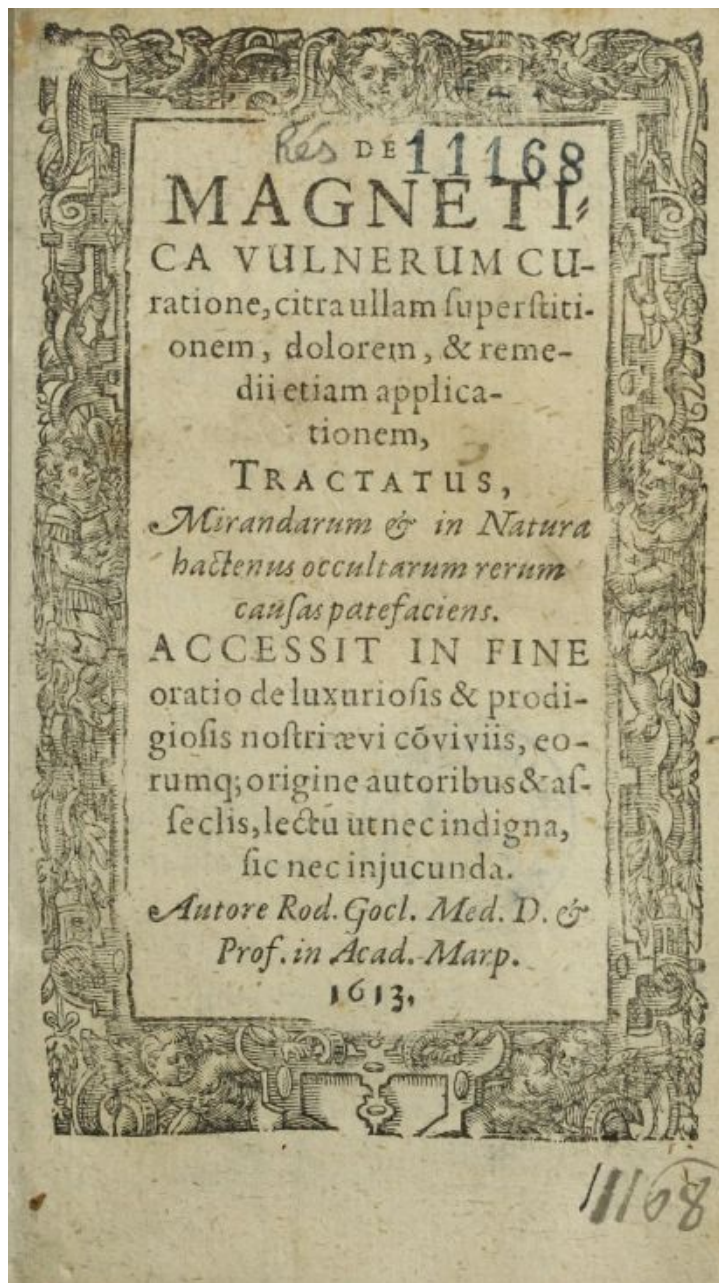

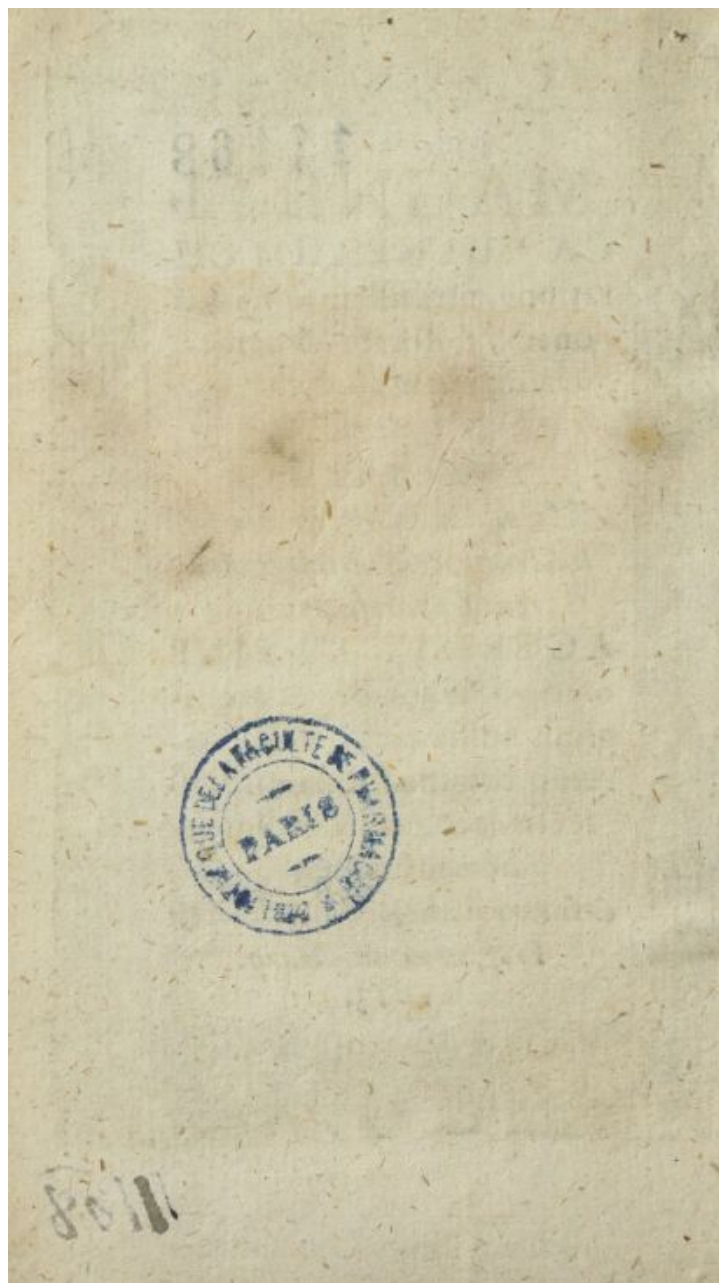

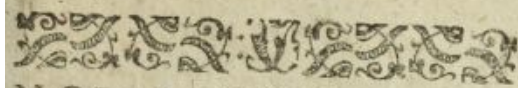
collection of 1889

Goelenius
Rudolf

Transfusa, 1613
in 12

NOBILISSIMIS, MAGNIFICIS, STRENUIS, AC LITERATISSIMIS DOMINIS,

D. CONRADO A THAN
in Romersgehaich & Wordt, Sacrae Cæs. Majest. à Bellicis, & Reverendissimo Abbati Fuldenfi à secretioribus consiliis, Præfecto simul Bruckenovienfi, Liberæ item Nobilitatis Francicæ ad Rhonam & Werrum Capitaneo:

Nec non

DN. GEORGIO FRIDERICO à Thann in Kotla, Boucho-
niæ Consiliario provinciali,
Dominis suis perpetuo ob-
servandis,

Rod. Gockl. Med. D. precatur felicitatem summam.

QUâ fiducia, Nobiliss. &
Magnifici viri, hunc me-
um

A 2

um

um de Magnetica vulneris curatione (quam impostoriam, multi rerum naturæ ignari putant) tractatum, una cum oratione de luxu in conviviiis nostri seculi, vobis prudentia, eruditione, virtute, splendore gloriæ, opibusque ac auctoritate florentibus, ausus sum ascribere, & in tutelam vestram tradere, non immeritò miramini. Sed mirari desinetis, si virtutis & humanitatis me vestræ famâ, cujus laudatissimos passim habetis præcones, persuasum ad id esse, intellexeritis. Quanto enim desiderio & amore literarum ducamini, quanti Musarum sitis Mecæ-nates, quam benevoli, propensi, humani & benefici erga

ga singulos, qui in humaniori
literatura excolenda omnes
ingenii nervos intendunt,
nunc dicere non est meum,
& dissimulare id potius malo
quam scribere, ne adulando
placuisse velle videar. Ut igitur
monimentum aliquod ex-
taret publicum gratitudinis il-
lius, quam Musæ & Minerva
vobis debent, eoq; magis ma-
gisq; ad juvandam & promo-
vendam rem literariam exci-
tari possitis, non alienum ab
honestate & philosophica ve-
recundia esse duxi, hunc tracta-
tum, multa in naturæ majesta-
te recondita & à sensibus re-
mota, continentem, una cum
annexa oratione, illustri vestro
nomini dicare & consecrare,

rogans ea qua decet obser-
vantia, ut cum serena fronte
accipere, animo benevolo cō-
plecti, auctoritatis vestræ præ-
sidio contra virulentum Mo-
mi morsum, tueri, me vero
favoris & benevolentiae vestre
aura afflare dignemini. Ego
vicissim omni officiorum ge-
nere nomini, laudi & honori
vestro, quantum potero, stu-
debo. Faxit Deus, ut vestra
Dignitas literis sit ornamento
& præsidio quam diutissi-
mè. Marp. 1612. 28.

Octobr.

TRA-

TRACTATUS DE UNGUENTO ARMARIO.

Quoniam vetus ac laudabilis inclyta hujus Academia mos est, auditores longe clarissimi, ut qui in professorum Collegium cooptantur, ij professionis suae specimen aliquod proferant, vel de materia commissa Sparta consentanea Orationem habeant, non fuit mihi faciundum, ut hoc optimum majorum institutum ex honestissimis causis rationibusq; profectum, a me neglectui habitum videretur.

Sed putavi officij mei esse ut prius quaedam perorando praefarer quam ad de mandatum mihi

A 4

publi-

publicæ docendi munus me conferrem. Etsi autem non forte hîc alienum, physicam scientiam ab antiquitate, dignitate utilitateq; cum summa jucunditate conjuncta, commendare, tamen quia de his alibi sapius, à doctrina judicioque me longe superioribus eruditè multa dicta esse scio, neminem quoq; nisi cyclopicæ plane ruditatis, fore existimo, qui de physicæ antiquitate ac utilitate sit dubitaturus, quæ etiam est tanta, ut neque Theologus, neq; jurisperitus, omnium vero minimè Medicus eâ carere possit, ut non nisi à Pericle laudanda videatur, qui eam ab Anaxagora traditam percepit, & illius beneficio splendidior in dicendo extitit, omissis jam inquam iis, quæ de Physicæ utilitate in medium afferri possent, quæstionem unicam, quæ multo-

Unguento Armario.

multorum ingenia haftenus tortur-
lit, & etiam nunc fatigat, ex inti-
mis naturæ penetralibus ac late-
bris depromptam, quantum qui-
dem à me fieri poterit, impræsen-
tiarum explicabo, persuasum ha-
bens, ex ea, admirabilem naturæ,
& pene incredibilem potentiam
atque maiestatem satis superque
apparituram. Vos auditores dum
in tam vastum pelagus navigo,
vestræ clementiæ ac benevolen-
tiæ aura me sublevate & benignè
prosequimini, magisq; ex volun-
tate dicentis, quam ex ipsa re &
formâ æstimate, & si forsan à sco-
po aberravero, temporis nover-
canti, quo ab ejusmodi exercitiis
absui, amanter ascribite.

Quæstio autem, quam tractan-
dam suscepi, versabitur in eo po-
tissimum, an unguentum arma-
rium, quo etiam unum, duo vel

A s plu-

plura miliaria vulneratus absens
sanitati restituitur, telo seu in-
strumento, quo vulnus inflictum
est, eo tantum delibuto, causam
habeat in natura, an vero im-
porium sit, vel veneficum? At
principio quidem non possum
hic non meminisse, quod, cum es-
sem in Suecia apud I. L. quendam
& Generosum Dominum, duo
ex ipsius ministris poculis invi-
cem certantes à verbis ad verbe-
ra devenirent, alterque, alterius
femur dextrum cultello satis pro-
funde punctim vulneraret. Cum-
que Chirurgus haberi protinus
non posset, erat enim aula ab ur-
be remotior, ecce uxor Generosi
illius domini Fœmina nobilissi-
ma, naturæque rerum non ignara,
non applicato remedio ipsi vul-
neri, ullum citra dolorem ad cura-
vit, cultello tantum, quo vulnus
erat

erat inflictum, peculiari unguento delibuto. Et vulgi experimentum notius est, cum aculeos vel clavos pedum plantis infixos detrahunt, lardoque elixo immittunt, & ita partem sanciatam seu vulnus absque inflammatione & dolore consolidant. Quæritur igitur, quid causæ habeat in natura actio hæc admirabilis? Non desunt, & inter eruditos quidam, qui naturaliter id fieri posse planè negant. Alii asserunt, vulnus quidem ipsum naturaliter curari, ceremonias a. magicas esse, impostorias, ludicras & ad speciem confictas, Verum cum ab illis etiam frequentissimè istam adhiberi curam sciam, qui religiosissimi & re & fama essent, & nullum nec dicto nec facto in divina oracula fiat delictum, nondum video, quomodo superstitio vel im-

A 6 postu-

*Super-
stirio
quid?*

postura hic locum habere possit. Superstitionem enim quamcunque deliram esse & inanem religionem in confesso est, quotiescunq; scilicet homo dicit vel facit boni consequendi vel mali cuiuspiam vitandi causa, quod neque naturalem neque præternaturalem vim habet ad effectum intentum, ut si quis in flumine seminet, vel littus aret, dicendus esset operari vanitatem, quia seminandi & arandi finis est messis, quem finem hæc ejus actio consequi nequit. Sic superstitione & vanitate non caret, cum aqua benedicta bibitur contra infirmitatem, & spargitur ad fertilitatem, balnea adhibere in vigilia natiuitatis contra febres & dentium dolores, non comedere carnes in die natiuitatis Domini contra febres, honorare S. Nicolaum pro acqui-

*Exempla
veræ su-
persti-
tionis.*

Unguento Armario. 13

acquirendis divitiis, ire ad S. Valentinum contra morbum caducum, pellere eundem prolatis gestatisve his carminibus.

Caspar fert Myrrham, thus Melchior, Balthasar aurum.

Hæc tria qui secum portabit nomina Regum.

Dentium item dolores miterere, si quis, dum sacrum fit, dentes contingat, hæc efferens verba, os non comminuetis ex eo: portare crucem per campos in vere circumquaque contra tempestates, uti amuletis ad collum suspensis, quibus inscriptum est symbolum Apostolicum, vel initium Evangelii Johannis, vel Psalmi alicujus particula contra incantamenta & dæmonum spectra, uti denique exorcismis & conjurationibus quæ absque superstitiosa aliqua ceremonia ad-

A 7 hiberi

hiberi non possunt, quia scilicet non eruantur ex signis & notis naturalibus, à natura ad significandum aliquid destinatis, ut ita dixisse non liceat, cur & unde creditas habent vires. Ac ejusmodi anilium deliramentorum exempla ubique terrarum occurrunt ferè quotidie, quæ lubens silentio prætereo, ut vana enim & superstitiosa ab instituto nostro, prodigiosaque naturæ limitibus sunt arcenda. In unguento autem armario actionem in lucem prodire sine ulla superstitione, fūco & impostura, tum ex ipso operandi modo, si quis scilicet eo utatur, tum ex iis etiam, quæ à me in medium, proferentur, innotescet. Nullæ hîc audientur nugæ, nulla ænigmata, nulla commenta, fabulosum nihil, insulsum nihil, sed augustissimæ naturæ Magnalia

gnalia omnem ferè fidem excedentia, eam vel maximè ob causam non occultanda, non reticenda quod ad summam Dei potentiam ac sapientiam laudandam venerandamque nos sint excitatura. Itaq; in intima naturæ latifundia nos demitemus, aliamque quàm superstitionis prætextum, exquiremus eruemusque causam, cujus inquisitio, quæ difficultate non caret, & à plerisque ignoratur, ex sequentibus petenda est principiis.

Omnibus & cunctis universis rebus congenitam quãdam inter se esse confortii aut dissidii proprietatem, quâ citra visibilem cōtactum mutuo alterantur & afficiuntur, experientia testis est, & qui negat.

Ostendi Solem postulat ille sibi.

Harum qualitatum, viriumq;
abstru-

*Magia
naturalis.*

abstrusarum ac in naturæ majestate penitus occultarum exploratio & cognitio magia naturalis est, ex sympathia rerum orta, quarum consensum diffidiumq; qui noverit, Magiæ dicetur peritus, hisque utens occultè, admiranda potest producere & incredibilia vulgo, ut non nisi auxilio dæmonum talia facta esse putentur, propterea quod modus efficiendi non utique est manifestus. Est enim hoc mysterium aliud nihil, quàm Sympathiæ Antipathiæq; superiorum & inferiorum scientia.

*Sympathia
quid;*

Sympathia mutua quædam consensio est inter res phycas, qua se amice amplectuntur: alii compassionem vocant. Galenus 3. de simpl. med. c. 5. utitur nomine amicitia Plin. l. 37. cap. 4 vocat concordiam Cic. de fat. gravissim-

visissimis verissimisq; verbis convenientiam naturæq; continuationem, licet enim dissita sunt ferri & magnetis corpora ita tamen natura in iis continuatur, ut etiam convenient in unum. Idem naturæ cognitionem dixit. Bapt. Porta consensum: alii concentum & symphoniam per Metaph.
Antipathia.
alii naturalis benevolentiae nexum. Antipathia rerum mutua quædam affectio est, quâ se averfantur. Gal. & Plin. pugnantiam vocant atq; discordiam: alii dissensum, inimicitiam, dissidium, similitatem: qui verò etiam per qualitatem infestam eam definiunt, qua mediante mutuis ac cæcis dissidiis se res naturales quædam afficiunt, non procul à veritate recedunt, ut nec hi, qui resistantiam, quæ videlicet resistit vel impedit, ne actio ab agente

te in patiens possit introduci.

*Virtutū
attra-
ctio &
deduc-
tio un-
de?*

Quemadmodum igitur ex symphatia superiorum & Cœlestium virtutum oritur attractio, & in locum terrenum inferioremque deductio, ita ex antiphatia resistantia. Unde Platonici Magiam vocarunt attractionem unius rei ab altera, ex naturæ quadam cognatione ortam.

Jam vero mundi hujus partes omnes, cœu unius animalis membra, ab uno pendentes authore & principio, unius naturæ conjunctione invicem copulantur, ideò, sicut in nobis cerebrum, cor, pulmones, jecur, & reliqua à se trahunt invicem aliquid, mutuoque se juvant, ut uno illorum aliquo patiente compatiantur, ita etiam ingentis hujus animalis membra, id est, omnia mundi corpora connexa similiter mutant invicem

natu-

naturas & mutuatur, & ex com-
muni hac cognatione communis
nascitur amor, & ex amore com-
muni communis attractio. Hinc
magnes ferrum, Sol flores mul-
tos ad se trahit, hinc plantę Heli-
otropiæ ad Solis, Selinetropiæ &
Lunisequæ ad Lunæ motum ver-
tuntur.

*Cur Ma-
gnes tra-
hat fer-
rum.*

Quamobrem in terra aspicere
licet quidem Solem, Lunam &
reliqua, sed pro qualitate terrena,
in cœlo autem & lapides, & plan-
tas, & animalia, sed pro natura &
modo cœlesti, ut ita in infimis su-
prema, & hæc in illis sint agno-
scenda & quærenda. Fatali enim
lege Deum sancivisse, ut inferiora
supernis ancillentur, formamque
unicuique suam sidereo lapsu vi-
ribus cumulatam immisisse, & ne
cōtinua desisteret rerum procre-
atio, singula semen proferre ius-
sisse,

fuisse, ut quæ mutationibus obnoxia essent, continua ferie & lege generarentur ac corrumperentur, nemo inficiatus est, nisi sacris pariter & profanis monimentis contradicatur, naturæq; ordinem destructurus, ut ita spectabilem illam in animalibus, mineralibus & vegetabilibus sympathian ac antipathian, non aliunde

Sympathia ac antipathia re- rum unde? dependere, quam ex cœlesti syderum influxu impressioneque, pro uniuscujusque speciei constitutione, individuis vel omnibus, vel pro singulari complexionis gradu aliquibus tantum speciei ejusdem congenita, omnino statuendum sit. Unde cum Sapphyrus oculos non lēdat, repertus tamen unus est qui prima applicatione aciem visus obtudit. Et in Austria Gemelli solis objectis ad januam corporis lateribus seras ap-

aperiebant, quod certe admiratione non caret.

Verum quibus medijs res *Modi* quædam naturales sibi copulatur invicem, difficile est hîc *quibus* di-*res na-* cere ex Philosophia communi. *turales* Quod enim alteri conjunctum *invicē* est, aut esse ejus essentia: aut essen-*affinita-* tia proprietas, aut inesse ei ut for-*tem vel* ma subjecto, aut id attingit, vel *copulā* sicut transmutans, id quod trans-*nanci-* mutatur, vel sicut ars subjectam *scantur.* sibi materiam. Moses dilucidè quinque invicem connexa expressisse videtur. Cælum & terrā, terram & inanitatem, abyssum & tenebras, Spiritum Dei & aquas, lucem & corpora. Primus igitur connexionis modus designatur per terram inanem & vacuam. Vacua enim & inanis terra est materia sua, nisi formis aliunde adimpleatur.

Sectun-

Secundus connexionis modus per tenebras significatur super faciem abyssi.

Tertius per lucem corporibus obortam.

Quartus per cælum & terram, illud enim huic conjungitur ut efficiens patienti, & transmutans causa corpori transmutando.

Quintus per spiritum Domini.

Sed videamus quomodo hæc se habeant in nobis. Terra terrenum corpus est, inane vita, vacuum sensu, superque ipsum sunt tenebræ, torpor, mors, insensatio, immobilitas.

Lux vita est, quæ illud vegetat, movet, excitat, sensuque reddit præditum.

Cælum animus est & fons illius lucis.

Spi-

Spiritus Dei intellectus est, lumen divini vultus. Ratio igitur hujus connexionis & cōsequentiæ est, corpus esse inane ex se, suas habere tenebras, tum proximè jungi luci, per lucem connecti cœlo, per cœlum substantiæ spiritali, ut videre est ex sequentibus.

Abyssus.

Tenebræ.

Inanis vitâ. Terra, vacua sensu.

Lux Vegetans, vitamq; reddens.

Cœlum lucis fons,

Spiritus.

Viden' quo ordine res creatæ affinitatem invicem consequantur? Viden' naturalis benevolentia nexum ac copulam? Ecquænam vero hæc philosophia est, inquit aliquis? Non certè vulgaris illa, quæ ex sensu, materia, & qualitatibus manifestis omnia diju-

dijudicat, sed cœlestis, abstrusior, scilicet & profundior.

Inter corpus & animam substantias longe invicem distantes, opus certe fuit medio vinculo, quod tam distantes naturas invicem copularet, cui muneri delegatum est tēnue illud & spirituale corpusculum, quod & Medici & Philosophi Spiritum appellant. Hunc spiritum copulantem divinorem esse quàm elementa, cœloque respondere proportionē ipse Aristoteles scribit: Et quemadmodum omnis cœlorum virtus vehiculo lucis transfertur ad terram, ita omnis animi potestas, vita scilicet motus & sensus lucido Spiritu intercedente, ad corpus terrenum com meat & transfunditur. Ut autem ea quæ dixi, majorem mereantur fidem, memorabilia quædam antipathias ac

as ac sympathias exempla ex non
levis autoritatis autoribus in me-
dium sunt producenda. Quod
dum facio, rogo ut audiar beni-
gnè & cum attentione.

Ac primò quidem spectabi-
lis antipathia in venenis cerni-
tur. Non enim omni veneno, te-
ste Gal. l. de antid. quodlibet ad-
versatur antidotum, ut enim sua
cujusque veneni species, ita sua
cujusque est antidotus.

*Illustra
antipa-
thias e-
xempla.*

Contra Toxicum Scytharum, quod constabat sanguine humano & sanie viperina, quo sagittas & tela inficiebant, irremediabile scelus, mortem levi tactu accelerans, Cantharides peculiarem habere vim traduntur, quibus si adversus alia venena quis uteretur, nihil certè efficeret, testante eodem l. de antid. cap. 29. Paulo Aeginetha l. 5. &

B

Di-

Dioscor. circa lib. 6. initium.

Pastinacæ marinæ seu Trigonis radio super caudam emicante nullum usquam est venenum arborib. execrabilius, radici enim infixum eas enecare, armaque ut telum perforare, vi ferri & veneni malo Plin. l. 9. c. 48. autor est.

Aconito rutham adversari maximè idem l. 20. c. 13. Laſerpitum telorum & serpentum venena extinguere. l. 22. c. 23. adamantem venena facere irrita madendo, lymphationesque abigere l. 37. cap 4. prodidit. Et autoritate suffragatur experientia. Scribit Galenus l. de theriaca ad Pison. trifolium coctum demorsis à vipera impositum dolores tollere: at fano cuiquam impositum dolores afferre, quales à vipera lēsi patiuntur, Scaliger exerc. 353. sect. 5. hujus

hujus secreti reddit quidem rationem, sed magis pro ingenio suo subtilem, quam veram. Hæc de venenis.

Sed quid dicam de invicta illa adamantis viduarum violentissima naturæ rerum contemtrice, quæ hircino rumpitur sanguine, nec aliter quàm recenti calidoque macerata.

An non hoc præclarum naturalis dissidij specimen est? Cujus hoc ingenio inventum? quòve casu repertum? aut quæ fuit conjectura saltem experiundi rem immensi secreti, & quidem in animalium sordidissimo nimirum hirco. Numinum profecto muneris talis inventio omnis est, inquit Plinius, nec quærenda in ulla naturæ parte ratio est, sed voluntas.

Cum magnete quoq; adaman-

B 2

man-

mantem tantum diffidere graves autores tradunt, ut juxta positus ferrum non patiaturs abstrahi, aut si admotus magnes apprehenderit, rapiat atque auferat.

Leo cunctis animalibus tremendus, qui nec tygrum metuit nec ursum, gallum tamen his longè imbecilliores expavescit. Quærit aliquis causam naturalem? An quia in oculis galli est vis quædam, ut quidem existimant, oculis leonis contraria? Certè hujus rei causam nō à materia, non à sensib. licet assignare, aliàs in labyrinthis perplexitates devolveremur, sed solùm ab ordinis superni contemplatione. Proclus lib. de Mag. hanc affert veritatem: Sunt, inquit, animalia solaria multa, ut leones, galli, luminis cujusdam solaris participes. Gallus igitur timetur
à Leo-

à Leone, quia præsentia luminis solaris magis convenit gallo quàm Leoni, quod inde apparet, quod gallus quibusdam quasi hymnis applaudit surgenti Soli: quandoque etiam dæmones solares visi sunt leonina fronte, quibus cum obijceretur gallus, repente disparuerunt, quod quidem inde procedit, quia semper quæ in eodem ordine constituta inferiora sunt, cedunt superioribus seu reverentur superiora. Hæc Proclus.

Aranei cum bufone & serpentibus dissidium notum est: hoste enim conspecto filo se librat in caput serpentis porrectæ sub umbra arboris suæ, tantaque vi morfu cerebrum apprehendit, ut stridens subinde, vertigineq; rotata, nec filum de super pendens rumpere, adeoq; fugere

B 3 ne-

*Fraxi-
nus &
serpens.*

nequeat, nec finis ante mortem.

Fraxini & serpentis antipathia tanto experimento prodita est, ut ne matutinas quidem occidentesve umbras etiam longissimas arboris hujus serpens attingat, adeoq; ipsam procul fugiat, sique arboris fronde accensa gyro claudatur serpens, in ignem potius quam in fraxinum fugiat.

Sed ad vegetabilia pergo, inter quæ conspicua quoq; & evidens simultas est. Nam quercus in oliveto nata fugit, introrsum com meat, & exarescit, olea v. in querceto radices maximè relinquit noxias, quercusq; enecat. Eadem juglandem juxta lata aut emoritur ipsa, aut infirma semper est, aut juglandem nucem talem efficit. Quin & nucis umbra omnibus satis est inimica, & quæ-

quæcunque attigerit, veneno invadit ilicò, nocetque stillicidij ratione, cum humor è frondibus diffunditur.

Sic brassicæ & vitis odium spectabile est. Vitis enim cum in tortis claviculis omnia soleat complecti, solam refugit brassicam, nam propè eam sentiens, in adversam se torquet partem, dumque coquitur brassica, vinumque vel si paucissimum instilles, nec coquitur, nec color ipsius constat: ipsum verò olus cyclamino & origano perarefcit, & vitis lauri odore evadit deterior, cicutaq; vino obtunditur.

Polipodium cancro aded è antipatheticum, ut hic illi admotus tum integentes crustas, tum unguës abijciat à pedibus. Filix & arundo in tantum sibi adversantur, ut neutra juxta se

B 4

alte-

alteram ferat, unde nec in arundinetis filices, nec in filicetis arundines videntur.

Alyssum, hypericum, & moly herbas in tantum malignis spiritibus antipatheticas esse, ut quemadmodum luporum capita januis affixa, sic has herbas in aedibus suspensas, ab hominibus & pecore, veneficia, ne fascinoentur, arcere, gravissimi autores tradunt, Homer. Odyss. 10. 11. Plin. l. 28. cap. 10. Dioscorid. l. 3. c. 17. Unde Homerus Magiæ peritissimus Mercurium contra veneficia Circes Moly herbâ Ulysses munivisse cecinit. Et in Historia Tobia, ut sacra etiam huc referamus, legitur, angelum cordis particulam, piscis è flumine extracti docuisse Tobiam super carbones proijcere, sicq; excitato fumo omne demoniorum genus

nus extricari tam à viro quam muliere. Proinde his & similibus Periaptis & amuletis, quæ ratione nituntur naturali, fides non est deroganda, de quorum scilicet substantia, profluvia inspirata vires corporis reficere, venenisque possunt resistere.

Sic Peoniæ albæ radix & al-cis ungula epilepsiæ, semen melanthii catarrhis antipathetica sunt: stercus lupi doloribus colicis, non quidem ut ineptè & inscitè quidam putant, incantationis viribus, sed quod ab illorum substantia vapores quidam velut atomi defluunt, qui inspirati cerebrum siccant, morbiq; causam suis viribus alterent. Unde Galenus experientia horum edoctus, periaptis, inquit, hîc confidere oportet, ut substantia ipsorum, non incantationis verba,

B 5 juvet

juvet l. 6. & 10. de simplic. medic.

Contacta tridente torpedi-
ne marinâ, piscatoris manus ob-
stupescere, & Echneida piscicu-
lum, quamvis velocem vento-
rum agitatae procellâ navis cur-
sum sistere videmus, non quidâ
incantationis verbis, sed ob cau-
sas modò commemoratas. Stu-
pendum certè naturæ miraculû,
minutissimum etiam pisciculum,
qui maris & terræ portenta sua
natura superat, remis velisque
concitatae navim quantumvis
magnam, non alio modo quàm
adhærendo remorari.

Videatur Plin. l. 9. c. 25. & l. 32.
cap. 1. Fertur Actiaco Marte te-
nuisse imperatoriam navem An-
tonij, properantis circuire & ex-
hortari suos, donec transfiret in
aliam, ideoq; Cæsariana classis
impetu majore protinus venit.

Te-

Tenuit & nostrâ memoriâ Principis Caij ab Astrua Antium remigantis. Quin & auspicalis pisciculus est, siquidem novissimè in urbem reversus Imperator ille, suis telis confossus est. Nec longa fuit illius moræ admiratio, statim causa intellecta, cum è tota classe quinquere mis sola non proficeret, exilientibus protinus, qui id quærent, circa navim invenerunt adhærentem gubernaculo, ostenderuntque Cajo, indignanti hoc fuisse quod se revocaret, quadringentorumque remigum obsequio contra se incederet. Constabat peculiariter miratum, quomodo adhærens tenuisset, nec idem polleret in navigium receptus. De hoc Laurentius Lippius Oppiani interpres, eruditè ludit his versibus.

*Pellebant velis pellebant remige
navem,*

*Ventus erat, coeptum sum remo-
ratus iter.*

*Solus ego Actiacam potui retinere
carinam,*

*Et potui Caij rostra tenere ducis,
Semipedalis ego: quis hæc corpus-
cula credat*

In cursu tantas detinuisse rates.

Fatendum certè, naturam
hic abstrusam, & sensib. inexpli-
cabilem. Præter enim ea quæ di-
cta modo sunt fatale quoddam
indicium & præsagium in eo ob-
servatum est, quasi futuri mali
præscio periculum imminens
cupienti avertere. Tenuit legatos
Periandri de castrandis pueris
nobilibus, tanquam indignum
judicante natura homini, id,
quod conservationi ipsius dona-
tum

tum esset, auferre, iccirco navem
inhibuit & à cursu revocavit.
Tenuit navem Caij Cæsaris non
multo post Romæ interfecti,
condolens misero Cæsaris exitio
ipsa natura cupijt ab ipso malum
avertere, atque ab infauſto cursu
revocare. Hæc de Echneide fere
omnia ex Plinio.

Cæterum in experimentis
est, hirundinis cor palpitans de-
voratum memoriæ deperditam
restituere, adq; ingenium valere
& intelligentiam:

Cor turturis vivum calensq;
comesum ad febres intermitten-
tes omnes.

Anatem vivam ventri admo-
tam compescere tormina.

Viventem araneam juglan-
dis testis inclusam colloque sub-
nexam pellere quartanam: rana-
rum oculos ante Solis ortum e-
rutos,

rutos, vivis illis in aquam dimissis, alligatos, sicut & unguium præsegmina in pedibus & manibus febricitantis, canceri vivi dorso superligata, cumq; eo in aqua fluentem projecta, tertianas febres:

Talpa viventis dentem odontalgiam sanare contactu:

Hominis calvam mederi epilepsia.

Officulum è poplite leporis nephritidi & spasmo flatulento.

Intestinum lupi colicis doloribus.

Cor corvi gestatum ad inhibendum somnum, cor vespertilionis ad eundem valere accersendum:

Ossa capitis equæ fugare erucas palo in hortis affixa:

Græminis genus, 7. habens internodia, efficacissimè contra capitis dolores adalligari.

Her-

Unguento Armario. 39

Herbam, canis urinâ irrigatam, evulsam, ne ferro tangatur, luxatis mederi celerrimè:

Florente cicuta & violis, si qui morbi homini acciderint, quoties florere eas herbas contigerit, licet sanatum, recidivam tamen quandam eorum sentire compertum est. Non prætereunda hîc, quæ Plin. lib. 24. cap. 17. & 19. Item libr. 25. cap. 4. & libr. 26. cap. 4. ex Pythagora, Crateva, Democrito, Apollidoro, Cleem-poro Medico & aliis recenset, de mira quarundam herbarum efficientia ac virtute. Adamantide herba, Armeniæ & Cappadociæ alumna, admotâ, leones resupinari cum laxo hiatu:

Arianide, quæ in Arianis nascitur colore ignea, collecta Sole existente in Leone, ligna accendi tactu oleo peruncta:

Æschy-

Æschynomenem, appropinquante carpentis manu contrahere folia.

Theangelide in Libano Syriæ, Babylone, & Sufis Perfidis proveniente, pota, homines divinare.

Gelotophyllide in Bactris & circa Borysthenem nascente, & potâ cum myrrha & vino, varias observari species, ridendique finem non fieri, nisi potis nucleis pineæ nucis cum pipere & melle in vino palmeo.

Æthiopiden in Meroë crescentem hydropicos utilissime bibere è mulso.

Ophiulam in Elephantine Æthiopiæ conspicuam, potam, terrorem ac metum serpentum imprimere & quandoq; ex eo mortem, obque id sacrilegos cogi illam bibere: adversari autem vinum palmeum. He-

Helianthe in Cilicię montibus
maritimis cum adipe leonino decoctâ ac inuncta, corpus aspectu reddi jucundum ac venustum, Persarum regibus in frequenti olim usu.

Crocidis contactu phalangia mori:

Oenotheridis è vino aspersu omnium animalium feritatem mitigari:

Herbam in capite statuę natam alligatam in lino ruffo, capitis dolores sedare confestim.

Herbam quę nascitur supra firmeta ruris, efficacissimè pollere contra anginas ex aqua potam:

Contra summa veneficia pollere Moly laudatissimam herbam Homero, circa Pheneum & in Cyllene Arcadię provenientem: & Dodecatheon herbam omnibus mederi morbis aqua potam,

tam, quæ maximam etiam à Moly
autoritatem obtinuit.

Æthiopide amnes ac stagna
siccari conjectu, tactu clausa o-
mnia aperiri.

Achimenide conjecta in aciem
hostium, trepidari agmina, ac ter-
ga vertere.

Latacen, à Persarum Rege dari
solitam legatis, ut quocunq; ve-
nissent, omnium rerum copia ab-
undarent.

Æmilianum Scipionem Car-
thaginis patefecisse portas pecu-
liari herba, & pontinas paludes
Æthiopide siccatas antiquæ hi-
storiæ memorant: Et quis occul-
ta naturæ insignia omnia attige-
rit? Quis vero causas hæc expli-
care unquam valuit? aut quæ sal-
tem fuit conjectura omnia hæc
experiundi? Verè numinis cujus-
dam muneri hanc inventionem
acce-

acceptam ferunt naturæ Prudentes.

Atqui ex hoc fundamēto pendent quoque physica ligaturæ, ut *Physica* cum præsentia adamantis Magnetis actionem, ne ferrum trahat, & oleum ne succinum paleas alliciat, sistit, cohibet & ligat, *ligaturæ.* Quemadmodum igitur, si alterum cum altero conspicitur habere inimicitiam ad noxas, quas illud inferre posset, usum ejus esse posse veteres pro remedio arbitrati sunt, in quo etiam successus favit conjecturæ, sic in sympathiis occulti aliquid venerari *Sympathias illius* licebit quod ad aliquod malum *industria* amovendum vel expellendum *exemplum* vires habeat socias.

Et quidem herbarum cum astris, consensus admirandus spectatur quotidie. Evidentissimum Solaris præsentia testimonium & *Mysterium Solis in chorio,* docu-

et huius documentum præbent cichorii
in hydro flores, Epaticis affectibus singu-
pisi. lare remedium, qui Sole Oriente
 se expandunt, eodem occidente
 se contrahunt.

Lupinus quotidie cum Sole
 circumagitur, ita ut nubilo etiam
 cælo agricolis horas monstret:
 similiter & malva motui se Solis
 accommodat. Pulegium in co-
 ronariis florere ipso brumali die
 pleiadibus occiduis, quis non a-
 nimadvertit?

Veratrum nigrum adulteri-
 um, flores circa Decembris fi-
 nem in viridi flavescentes pro-
 ferre, conspicuum omnibus est.

Laurum & ficum è cælo non
 tangi, sicut nec vituli marini ter-
 gus, nec hyænæ pellem, nec vitim
 albam autores nō proletarii pro-
 diderunt, quare nautæ iis vela
 muniunt, ne fulmine icta defla-
 grent

gent atque decidant. Hoc Octa-
vus se muniebat Augustus, Lau-
dio Tiberius Caesar, quam pro co-
rona gestabat, ne uterque scilicet
tonitru afflaretur, non solum e-
nim contra fulminis impetum,
verum etiam adversus fulminis i-
ctum retorquentem habent na-
turam. Sed mirabilis est Sympa-
thia illa inter metalla & divinam
virgulam seu bifidum illum sur-
culum ex corylo decisum, quo
metallarii venas auri argentique
feraces explorant, frustra certe
quis hic ad manifestas qualitates
confugerit.

Verum enimvero Orphæo,
Theophrasto, & Proclo judici-
ous, lapidibus longe efficacior
cum astris & spiritibus consen-
sus est quam herbis, non astro-
m enim nominibus, sed animis
quoque hominum imperitare vi-
dentur.

*Ferreū
compa-
sti per-
pendi-
culum
& polus
arcti-
cus.*

*Seleni-
tis &
Luna.*

dentur. Nam jaspis non modò sa-
crificia diis reddit accepta, sed
Achates animos conjugum con-
ciliat, & supplices voti quoque
reddit compotes. Et lapides vir-
tutis astrorum consortio frui, ne-
mo inficiabitur, qui ferreū com-
pacti perpendiculum, cujus obtu-
tu atque inspectione naucleris
velificatio perficitur, magneti
confricatum, Septentrionalis po-
li stellam semper spectare animi
advertit, & qui Selenitin lapidem
ex Arabia candidum, pro Luna
incremento crescere & decre-
scere observat.

Turcosia gemma, quoties mu-
tari, atque expallescere, nativoque
calore destitui conspicitur in ge-
stante vel languescente vel vale-
tudinario? Sed magis stupendum
quod imminens periculum colo-
ris hujus gemmæ in fuligine sum
vel

vel serenissimi cœli contrarium
mutatio, vel etiam maculæ alicu-
jus aut fissuræ apparentia præsa-
gire dicitur.

Smaragdum adversus febres *Smarag-*
valere & venenum, autores non *gdus.*
levis autoritatis tradunt, imo
frangi, si à veneno vincatur, rum- *Exem-*
pi quoque in prima virginei pu- *plum*
doris excussione, ac quovis ille- *antipa-*
gitimo coitu inquinari, nitorem *thias.*
que amittere, quo oculorum las-
situdinem demulcere solebat.
Deperit enim vis insita omnisq;
nitor sordescit. Itaque dubium
nullum est, invisibilem latentem-
que vim gemmas ejaculari atque
evibrare. Licet enim sint res so-
lida, calor tamen nativus, & con-
fricatio contactusque vim elici-
unt, cordiq; ac cerebro illam cō-
municant. Hanc vero astrorum &
lapi-

lapidum Sympathian, seu convenientiam non puto quenquam fore, qui ad manifestas qualitates fit relaturus, cum sint saltem umbræ rerum, & instrumenta organaque naturæ cujusdam sublimioris ac præstantioris, prætereaq; nec odores habeant, nec colores, similesque potestates, ut ita injuriosius sit in naturam injusta ac fallaci quatuor qualitatum censura omnia explorare. Medicamenta quædam à similitudine prodesse, miroque modo à morbis liberare, quotidiana documenta testantur & experimenta, ob nullam causam aliam, quam quia unum alterius Anatomiam habet & signaturas. Atq; huc pertinet modus demonstrandi per similitudinem, quo sæpè summus rerum Creator divinas ac occultas res solet patefacere, ut supremam id-

earum

earum similitudinem referant atque demonstrent.

Omnes enim herbae, flores, arbores, aliaque ex terra nascentia sunt signa magica à Deo concessa, per quorum cognitionem ad veram medicinam id est, signatum pervenitur. Signa igitur quae natura externè prodit, intrinsecæ cujusdam ac latentis virtutis indicia sunt, semperque signatum internusque nucleus per externam physiognomiam designatur. Hinc multorum morborum curatio, quia promanant ab astrali impressione firmamenti majoris mundi, non promiscuis remediis perficienda est, sed per influentiam astronomicam, id est, per ea vel cum iis quae analogiam habent ad majorem & minorem mundum, in quibus est vera magnetica vis firmamenti, & im-

C

pressio

pressio cœlestis morbis resistenti. Hanc influentiam ac signaturam à stellarum complexu ac radiis plantis quibusdam illis subiectis, videmus impressam, quæ in hypericone ac persicaria est evidentissima maximeq; conspicua, illud enim exilibus foraminibus perforatum, hæc foliis maculâ rubentibus, ac si gutta sanguinis super ea decidisset, cernitur.

Ejusmodi quoq; signaturæ reperiuntur, in aro, dracunculo & aliis, morborum cognitioni maxime inservientes, ut ita non sufficiat Botanico naturasque herbarum investiganti, in externis signaturis acquiescere, hoc est, externa tantum plantarum vestimenta diversoria & habitationes describere, internum autem illud principium operandiq;

vir=

virtutem, quæ est creatoris ima-
go creaturis implantata, somno-
lento & noxio præterire silentio.
Omnino enim necesse est, in re-
rum natura dari aliquid, in quo *Queri-*
rosa latitet hieme, quod scilicet *tur, rosa*
elementis utcunq; etiam modo *ubi lati-*
corruptis, specierum signaturas *ret hie-*
inviolatas contineat, adque no-*me?*
vorum individuorum procreati-
onem servet incorruptas, alio-
quin novæ rerum species produ-
ci non possent. Id vero nihil aliud
est quàm balsamum radicale, vi-
tale, spirituale, cœleste, actionum
omnium in natura principium,
cui uni & soli accepta sunt feren-
da, quæ nec crasi elementariæ,
nec sensui nec manifestis quali-
tatibus assignari possunt & de-
bent. Hoc enim in corruptioni-
bus rerum non interit, sed ele-
mentis & mixtis qualicunq; eti-

am modo dissipatis, servatur. Sic granum, quod terræ committitur, putrescit, resolvitur, perit, ac radicale balsamum servatur, in quo totius seminis anatomia & potestas viget, novaq; revolutione in mundanum theatrum progrediens novum fabricat corpus, officiis destinatis accommodatum. Hoc ipsum principium variis nominibus appellatur, ab aliis dicitur enim balsamus universæ naturæ, sulphur vitale, radicale semen, materia prima, mumia balsamita. Delitescit autem non in alimentario quo perfunditur humore, nec in fæculentis & crassis sordibus, sed in excellentiori quadam humiditate deprehenditur, quoniam externis injuriis impressionibusq; magnavi solet resistere, specierumq; signaturas inviolatas ad novorum
indivi-

individuorum productionem
conservat. In animantibus &
plantis universam corporis ana-
tomiam animale hoc balsamum
occupat, in certis tamen animan-
tibus certam magis partem ut
cor, proq; diversa impressione,
tinctura & confluentia, proprie-
tate, & differentiis diversas quo-
q; producit actiones. Hujus igitur
balsami virtute plantæ quæ
dam partesq; animalium morbis
quibusdam antipatheticæ sunt,
hujus inquam balsami vi ac vir-
tute, animalium quorundam par-
tes corporis humani partibus
sunt sympatheticæ, juvando illa,
corroborando atq; in vigore ra-
dicali conservando: testatum id
facit medicamentum à me con-
fectum, liquor scilicet ille pota-
bilis, cordis vitæq; spiritibus
gratissimus, debili memoriæ ro-

C 3 bo-

borandæ, iudicioq; firmando, cerebro præterea vertiginoso, paralytico, ac epileptico sanando, colicæ flatulentæ ac frigidæ, nec non *Secretū* podagricis chiragricisq; infirmitatibus & doloribus profligandis, *antoris*, (absit fucata jactantia, quotidianis *cerebro* enim experimentis id patefactum *catarrhoso* habetur & compertum, & testantur *convenientis* sanati) accommodatissimum. *finem.*

Hoc est medicamentum, cui præparando integra fere æstas danda est, omnis vulcanicæ violentiæ, corrosivæ & malignitatis expers, constatque ex merè vegetabilibus, animaliumque quorundam partibus. Huic recte concinnando nunc denuo incumbo, ut quocunque tempore id peti- tum fuerit, ejus apud me possit esse copia.

Ac licet quidam hoc meum inven-

ven-

ventum, superciliosa quadam fatuitate sibi omnia tribuentes sint derisuri, aliis persuadentes, non posse Hippocratis aut Galeni assecclas, nisi ex Paracelsico aut Lulliano commentario sapere, malo tamen ἐκ τῶ ἐγγυ & experimento cum omnibus iis, qui eo ad nominis Divini celebrationem, & doctorum morborum profligationem utuntur, & usuri sunt, acquiescere, quam blandis ac bracteat, ut illi faciunt, verborum lenociniis, mundum decipere. Sed ad priora. Hoc igitur radicale principium, has inquam rerum signaturas qui neglexerit, nec intimius inspexerit atque cognoverit, medici nomen non meretur. Et certè si per nihil aliud, hujus tamen mysterii cognitione admirabilis in sua arte evadit medicus, quod Hippocrates,

de iis pronunciat, qui morituros
& salvandos prænoverint.

*Signa-
tura
morbo-
rum.*

Morbos singulos habere sua signa morborum cognitioni infer-
vientia, negari non debet, ea-
demque quoque signa reperiri in
remediis à natura ita signatis, ut
in totum & verè dixisse liceat, hic
morbus est hujus remedii mor-
bus, & hoc remedium est hujus
morbi remedium, ut tussilago est
remedium obstructi pulmonis,
quia gerit ejusdem signa, lingua
cervina & scolopendrium infar-
cti & tumefacti splenis remedi-
um sunt, quia splenis exhibent si-
gnaturam. Unde apparet, ex si-
gnis remediorum naturas co-
gnosci posse, Sympathiasque ac
antipathias mysterium, tum re-
rum tum qualitatatum medico-ma-
ximè esse emolumento, proinde-
que secretioris ejusmodi philo-
sophiæ

sophiæ peritos, sagacesque rerum naturalium exploratores admirandas actiones posse producere.

Et quoniam modus ut in aliis non utique manifestus est ac evidens, sed occultatus, miraculorum illarum actionum causam dæmonum præstigiis ascribunt imperitiores, tali sc. Magiæ, quæ Goëtia dicitur, à luctu, & dæmoniaca, est enim malorum spirituum juxta sepulcra invocatio, cuius germana soror est Necromantia, quæ ad vocandos defunctorum manes sanguinem humanum, quo dæmones effuso delectantur, vel saltem nigri pecoris cruorem requirit.

His Magiæ speciebus imbuti multa faciunt, quæ nullo modo per causas & media naturalia effici potuerunt, sed necessariò referri debent ad substantiam aliquam

C s quam

*Magia
vetita
quæ?*

quam incorpoream, quæ occulte cum ipsis magis operatur: faciunt enim statuas e ligno vel alia materialoqui, & ad propositas quaestiones respondere, moverique loco progressivo: deinde manifestant etiam quædam occultissima, & quæ humana eis ratione nota esse non potuerunt, ut res quæ geruntur, vel dicuntur in remotissimis regionibus, quæque quis dixit vel fecit: Hæc autem esse mentis cujusdam sublimioris opera, quàm est humana, prædictasque operationes non perfici causis naturalibus, sed supra omnis corporeæ naturæ potestatem esse necesse est.

Vera Magia & naturalis, quæ causis nititur naturalibus, licet non ita sensui obviis, sed abditioribus & reconditis, nihil aliud est, quàm lapidum, quàm herbarum,

rum, quàm mineralium, quàm animalium, quàm astrorum cum his consensus vel dissidii scientia, quam exactè callere & didicisse sapientiæ opus est, legi diuinę non contrarium.

Et hanc magiam quam omnes sapientes, rerumq; cœlestium & sublimarium solertissimi indagatores semper approbarunt, ut quę in operum Dei admirationem explorantem ducat, qui callent, multarum abstrusissimarum rerum scientiā clarebunt, quamvis paucos hodie invenias, qui exactam hujus cognitionem habeant, nisi perditos quosdam ardeliones, qui ob pecunię aucupium animas dæmonibus devotent, mentiri non erubescunt, omnia se scire & præscire gloriantes, sicq; veram magiam nefandis nugis defcedan-

tes, & cum Goëtia confunden-
tes.

Cæterum, quod in præfenti
nostro instituto minimè prætere-
undum fuit, non parum enim lu-
cis afferet & veritatis, ad myste-
rium nostrum ulterius explican-
dum, in experimentis non falla-
cibus est, operationem aliquam
esse & virtutem annulorum con-
fectorum ex auro, argento, auri-
chalco, aut quovis metallo, stel-
læ, cujus quis sibi virtutem con-
ciliare cupit, dedicato, defixo in
annuli cavitatem cum subiecta
herba stellæ huic Sympathetica,
lapide: his enim animum exhila-
rari, morbosque profligari graves
autores tradunt, Trallianus, Gor-
donius, Mesue & alii.

*Occulta
annu-
lorum
sub cer-
to astro
sculpto-
rumvis.*

Sic Gyges Lydorum rex annu-
lo suo lapidem Draconis capite
exemtum incluserat, sese, Regem
& astan-

& astantes occisurus, ut impune cum Regina concumberet, invisibilem reddidit. Et Alexander Trallianus Herculis imaginem Leonem suffocantis annulo inclusam colicis medere scribit. Ferunt & Eudæmum Philosophum annulos contra serpentum morsus, fascinationes & morbos concinnasse. Tradit quoq; Josephus l.8. antiq. c.2. Se vidisse præfente Vespasiano Imperatore, Eleazarum quendam de gente Hebræa, naribus cujusdam obfessi, annulum, cujus signaculo radix à Salomone reperta, erat subdita, applicuisse, dæmonemque de naribus odorantis extraxisse, qui cum repente in terram concidisset, Eleazar conjurationis Salomonis Cantico dæmonium proscripsit. Idem Salomonem Magiæ fuisse peritissimum, & Mosen Hebræ-

orum legislatorem in Ægypto
Magiæ initiatum annulos amoris
& oblivionis fecisse, annulumq;
oblivionis dedisse Æthiopiæ, ut
ipsius oblivisceretur, quo etiam
facto in Ægyptum liberè ipsum
remigrasse prodidit, non quidem
superstitiosa daemonum magia,
cujus eum accusabant Apolloni-
us & Lyfimachus, verum à Jose-
pho propterea refutati, sed ea, quæ
per sacrosancta nomina & preca-
tiones, angelorumque bonorum
imploratione perficiebatur. Tes-
tes Eusebius de præpar. Evang. l.
3. c. 2. Josephus contra Appion. in
Act. Apost. c. 7. Plin. l. 3 c. 1. Ma-
giam quoque ab Ægyptiorum sa-
cerdotibus didicisse & calluisse
Empedoclem, Pythagoram, De-
mocritum & ipsum Platonem in-
confesso est.

Unde non omninò vana esse
elici-

elicitur, quæ de cura characteristica, quæ sculptis imaginibus & de collo appensis naturales operationes perficit per cælestes proprietates siderum, mirabili influentia cum nostris corporibus concordantium, non inquam plane vana sunt, quæ antiquissimi naturæ exploratores de verbo scripto seu characteribus & sigillis, certis temporibus secundum cæli virtutem & influxum fabrefactis, citra omnem, quam sola myserii hujus ignorantia finxit, superstitionem, citra nominis divini prophanationem & offendiculum, ullamque fidei ac religionis violationem, literis monumentisque consecrarunt, quæ hætenus potremisque hisce temporibus occultata & abscondita delituerunt, altoque silentio compressa fuerunt, apud quosdam, qui illis sunt
abusi

Abusus abusi potius quàm legitimè usi,
& super cum ad superstitiones prolapsi,
sticio da primordia non intelligentes, plus
mnatur. iis tribuere sunt ausi, quàm rerum
 omnium creator Deus concessit,
 voluitque esse per ea patefacta;
 Tantum vero abest, ut hisce ima-
 ginibus per se virium quid tribu-
 am, characteresque seu nomina
 constellata virtutem habere ra-
 tione figuræ, affirmem (cum figu-
 ra, numerus, magnitudo, situs,
 continuique solutio nullius sunt
 actionis principia) ut, nisi aliud
 sit agens movensque, cuius pote-
 state characteres sunt efficaces,
 plane negem. Tamen invidiæ fe-
 nestrâ patefacta lucem ea videre
 sum passus, ut cognitio veri, quæ
 bonum quoddam & perfectio
 intellectus est, elucescat, ac clari-
 us cernatur, quantum inter ve-
 ras & Physicas signaturas & su-
 per-

N. cur
Imagi-
num hic
fiat mē-
tio?

perstitiosas ac illicitas interfit,
 tum speculativè & noscenditan-
 tum causâ, nō etiam utendi sem-
 per & exercendi modo, quædam
 scire licitum esse & concessum.
 Nulla enim virtus vel in cœlo vel
 in terra quæ nō descendat à Deo:
 sic medicamenta sunt corpora vi-
 sibilia, verba corpora invisibilia,
 sive herba sive verbum sanet, in
 causa est Deus, id est, spiritus Dei *Quomo*
 naturæ coadunatus per verbum *do cha-*
 fiat. Unde ipsa herba non est me- *racleres*
 dicina, sed hæc in illa latet invisi- *sint effi-*
 biliter à Deo videlicet insita. Quâ *caces?*
 propter non protinus ad orcum
 usque sunt damnanda, insulseque
 deridenda, quæ à sensibus sunt
 remotiora, & causas habent ab-
 strusas. Gemmarum miracula
 quis non obstupescit? Plurimas
 certè iis inesse facultates natura-
 les negari non potest nec debet,
 præ-

praefertim si certis sub constella-
tionibus sculptæ, imaginibusque
ac signaturis impressæ fuerint &
signatæ. Ac planè vanum est, quod
Taxa- quidam putant, effectus gemma-
tur quo- rum quarundam provenire vi ma-
rundam gica, nec naturales esse, profici-
vani- scique ex Magorum schola, qui
tas, & prætextum suis veneficiis quæ-
inscitia. rant per gemmas certis constella-
tionibus sculptas. Smaragdum
mortui Domini digitis, quibus
fuit gestatus, obfistere, cognitum
est & compertum. Turcosiæ quo-
que vires quis non miratur? Et
innumera possunt non tantum
gemmarum, sed etiam plantarum
experimenta concervari, quæ si
non ubique, & semper respon-
dent, nō arguenda ideo sunt men-
daci, quia non omnia ubique &
semper concurrunt, & raritas ef-
fectus seu singularitas effectus
non

non tollit causam in natura. Re-^{NB.}
rum enim miracula perpetrantur
per debitam causarum naturalium
agentium cum dispositis pa-
tientibus applicationem, adeo
occulte, ut causa videatur remo-
tissima. Itaque vesanum est diabo-
licis machinamentis protinus as-
scribere, quæ à nostris sensibus
sunt remotiora, non cogitantes,
latentem naturæ vim, quæ divi-
num divinæ potentiæ est instru-
mentum, multum posse sine dia-
bolorum ope & auxilio. Sic vesa-
ni sunt, qui superstitionibus de-
diti etiam manifestissima pene
præ ignorantia aut stolidi dubi-
tatione, ex occultis prodire
causis asserunt; ut in eodem
vesaniæ pelago navigant, qui^{NB.}
præter odorem, colorem & sapo-
rem nullas alias vires plantis
quibusdam inesse arbitrantur,
quasi

quasi naturalis illa cœlestiū cum
elementaribus conspiratio effi-
cere non possit, ut præter qualita-
tes primas tactiles & sensuales
occultas etiam vires possideant
sine magicis incantamentis & a-
nili superstitione, id quod natura-
les cum experientia effectus de-
monstrant. Quare in singulari fa-
cto, non aliam præterquam quæ
nobis videtur esse, statuere cau-
sam, temerarium duco. Quis e-
nim negare potest, divinitas aut
genii alicujus virtute, aut etiam
causis accidentariis & fortuitis,
posse produci effectum similem
naturali. Et sufficit Physico osten-
disse effectum talem vel talem ef-
se causarum naturalium, aut sem-
per aut plerunque. Et licet non
semper respondeat eventus, non
tamen ideo naturæ motus est de-
negandus, siquidem ad unum sæ-
pè ef-

pè effectum rarò concurrunt cau-
sæ omnes, quod licet ex illis æsti-
mare, quæ ob raritatem varia-
tem & singularitatem pro mira-
culis habentur & prodigiis, hæc
enim causas habent naturales, ra-
ro tamē ad effectum talem dispo-
sitas, aut omnes paratas. Itaque si
effectus est naturalis, etiam causa
talis erit, & contra. Jam autem
imaginum sub certis astris scul-
ptarum effectus naturalis omni-
no est, ergo causam quoque natu-
ralem esse necesse est. Licet vero
hæc sit occulta & abstrusa, àque
sensibus exterioribus remotior,
non tamen illico ad diabolicam
quandam potestatem confugien-
dum, sed attendendum, quibus
auxiliis quibusque causis concur-
rentibus fiat aut non fiat effectus,
èque mirabilibus causis naturali-
busque effectis mirabilis potius
Dei

NB.

NB.

Dei potentia agnoscenda & prædicanda, qui cum tantas virtutes tamq; mirabiles in naturam manifestam in se vit, quantus, dic amabo te, ipse in suis occultis erit? His ita præstratis, pro vita salubriter producenda, honoribusq; ac divitiis augmentandis Jovis sigillum atque imago fabricatur, sculpiturq; in lapide albo vel claro, vel etiam argento puro aut stanno, ipso tamen Jove, quod imprimis in hoc mysterio observandum est, existente vel in suo domicilio, ut saggitario vel piscibus, vel etiam exaltatione, ut Can-

In sigil- cro, libero ab omnibus impedi-
lis confi- mentis, præcipuè vero à radiis ma-
ciendis lis Saturni vel Martis: in angulo
quid ne- etiam sit orientis vel Medio Cæli,
cessariò ascendens in circulo Augis, dire-
observã ctus, velox cursu, non à Sole com-
dum? bustus, orientalis in gradibus lu-
 cidis

cidis & fortunā augētibus in Luna vel Veneris Trigono aut Sextili, quæ omnia diligentissimè ab Astrologiæ perito observari necesse est.

Sic idem Jupiter contrarium operabitur, si retrogradus fuerit, combustus, afflictus à Saturno vel Marte, in malo cœli loco, non in domicilio vel exaltatione &c. Idemque iudicium esto de cæteris etiam Planetis:

Sigill.

Eundem in modum fabricatur *Martis* Imago Martis in i. facie Scorpio-
nis orientis, contra timiditatem
& pusillanimitatem. *timiditatem.*

Ad favorem Regum & Principum conciliandum, morbosque
calidos cordiales curandos, Imago
Solis in auro puro prima Leonis
facie ascendente: ipse vero
Sol in Leone sit fortis & fortunatus:

Sigill.

Solis,

Ad

Sig. Veneris.

Ad lætitiā, venustatem roburque corporis imago Veneris poma floresque tenentis manu, ascendente cum ea prima facie Libræ, Piscium vel Tauri.

Sigill. Mercurii.

Ad ingenium & memoriā acuendam imago Mercurii Orientis cum prima geminorum facie vel Virginis: vel contra morbos, odia & itinera feliciter conficienda à gradu 17. Virginis usque ad finem fere ejusdem signi.

Sigill. Piscium Secretū ad podagram.

Ad podagram curandam, indubitanter valere piscium figuram in auro vel argento, seu auro argento permixto, sculptam, Sole permeante Pisces in ascendente aut domo decima, ab infortunis salvo & libero, domino etiam signi videlicet Jove Salvo: vel etiam Luna medium cœli tenente, Marte non præsente, & Jove non retrogrado, Soleque supraterram existen-

Unguento Armario. 73

existente, si piscium imago fiat in prima piscium facie, eundem præstare effectum antiquissimis monimentis proditum reperitur: in secunda vero facie factam sanare tibiæ morbos, in tertiæ morbos genuum & coxarum.

Ad morbos gulæ colli facie- *Forma*
bant figuram tauri in facie tertia, *tauri.*
Sole existente supra terram, eam-
que in cupro multum rubente: *Figure*

Ad morbos capitis difficiles *arietis*
& difficulter curabiles, fabrica- *Martis*
tur figura arietis, Martis & Satur- *& Satur*
ni, utroq; existente directo, Iove *ni.*
non constituto in ariete, nec Ve-
nere in Scorpio, nec Mercurio in
Tauro, à gradu primo usq; ad 5.
primæ faciei arietis: Sole autem
existente in ariete eandem obti-
nebit virtutem.

Ad bona & honores adipif- *Sigillū*
cendos, morbosq; cerebri frigi- *Lunæ*
D dos

dos curandos imaginem Lunæ conferre in purissimo argento vel crystallo, ita ut Luna existat in Cancro, aque infortunis sit libera, in oriente fortis & fortunata, experimentis patefactum esse Doctores antiqui asserunt, adq; eundem quoq; effectum consequendū positus ejusdē in Tauro efficax est, quo in signo exaltatur:

*Cancrī
figura*

Ad ventris ægritudines curandas figura Cancrī facta hora Saturni, Cancro existente in medio cœli, & Saturno in secunda facie, omni auro præstare dicitur, omnibus morbis resistendis expellendisq; idonea.

Sig. Capricorni

Ad tristitiam abigendam & melancolicam desipientiam, figuram Capricorni prodesse proditum est, ita tamen, ut Mercurius non sit retrogradus, sitque cum

cum Venere supra terram, Venus autem sit in parte Orientali, Saturnus verò sub terra: conficiendum autem sigillum est in prima facie, Solis aut Mercurii die, Solis tamen hora:

Ad sensum corruptum & perditum, morbosque manuum imprimis dextræ commendari video Imaginem Sagittarii factam de auro vel argento in prima facie primi gradus usq; ad 5. die Solis & hora ejus: hæc figura habet vim expellendi infirmitates, Saturni, Veneris & Martis, oportet autem Saturnum non esse retrogradum, nec Martem in 12. domo, sicut nec Jovem in quarta, Sol vero supra terram existat.

Atque hæc sunt sigilla & sculpturæ Planetarum & constellationum quarundam Cælestium, à diversis autoribus reper-

D 2 tæ,

ta, sequuntur ordine, quæ in antiquissimorum Sophorum & Doctorum monumentis & Codicibus & à verbo ad verbum huc transcriptæ & consignatæ imagines inveniuntur, quæ multarum mirandarumque virium esse perhibentur, si in convenientibus lapidib⁹ sculptæ magna cum reverentia, & devotione (utinam vero sine impia superstitione) gestentur & custodiantur: & primo quidem inter vetustissimi illius & summi Rhagaëlis arcana fuerunt.

Draconis formosi imago, si in Rubino sive in alio lapide similis naturæ sculpta fuerit, scias virtutem ejus esse in augendis bonis hujus seculi, gestantemq; hilarem & sanum efficere.

Falconis imago, si in Topario sit, ad acquirendam beneyolentiam

lentiam Regum, Principum & magnatum facit.

Astrolabii imago si in Granato sculpta fuerit, virtus ejus erit, sanum reddere gestantem, & ab omnibus ægreditudinibus, aduersisque casibus in itinere liberum.

Asini imago, si in Chrysolito sit, virtus ejus erit futura prognosticare & prædicere. (quantum sc. potest cadere in humanam imbecillitatem) verè enim futura prædicere solius est Dei.

Arietis vel capitis hominis cæci barba imago in sapphyro sculpta virtutem habet sanandi, & liberandi à multis infirmitatibus, & à carcere, omniq; molestia, estq; imago regia, dat enim dignitates & honores, ac in altum extollit.

Ranæ figura si in berillo sculpta erit, virtutem habet ini-

D 3

mi.

micos reconciliandi, & amicitiam inter homines, si discordes ipsâ tetigeris.

Camelini capitis, vel duarum caprarum inter myrthi arbores imago si in Onyche sit, virtutem habet convocandi, congregandi, & constringendi Dæmonas, si quis secum portaverit, & in somno facit terribilia videre ac mirabilia.

Vulturis imago si in Chrysolito sit, virtus ejus erit Dæmones frenare & congregare, defendere locum in quo ponitur à malis spiritibus, & ab eorum infestatione, gestantique Dæmones facit obedientes.

Vespertilionis imago si in Heliotropio sculpta erit, gestanti potentiam dat resistendi Dæmonibus.

Hominis benè ornati imago
&

& habentis aliquid pulcri in manibus, si in Cornelio sculpta erit, virtutem habebit stringendi sanguinem, & ad honores confert.

Leonis vel Sagittarii imago si in lapide sit, ad venena valet, & à febre liberat.

Hominis armati cum arca & sagitta imago si in iride sculpta fuerit, virtutem habet custodire gestantem, & loca, in quibus versatur, à malo,

Hominis imago cum ense, in manu si in Cornelio sit, virtutem habet præservare locum in quo erit, à fulgure & tempestate, & gestantem à vitiis, & à fascinatione custodit.

Tauri imago si in Præssio sit, ad maleficia juvare dicitur, & in magisteriis gratiam præbet.

Upupæ figura cum Dragonæ herba ante se, si in Beryllo sit,

D 4 vir-

virtutem habebit aquaticos provocare spiritus, & loqui cohibere, deq; quasitis ab eis responsa recipere.

Hominis imago cum dextra manu erectâ ad cœlū, si in Chalcedonio sit, virtus ejus erit vincere civiles lites, & gestantem reddere sanum, & in itineribus, ac à causis noxiis præservare.

Carau- Dei nomina in Ceraunia si
nia can- sculpta fuerint, virtutem habebit
didus la præservare loca in quibus erit
pis est hæc imago, à tempestatibus, &
crystalli potentiam victoriamq; dare ge-
ni splen- stantibus contra inimicos suos.

doris, si- Urſi imago si in Amethysto
derum sit, fugiendi dæmones virtutem
fulgorē habet, & hominem ab ebrietate
rapiens. defendendi & præservandi.

Hominis armati Imago in magnetesculpta, gestantes in bello reddit victoriosos. Hactenus Rhagael. *IMA-*

*IMAGINES SEU SIGIL-
la Chaëlis.*

CHaël unus ex filiis filiorum I- *Inventa*
srael, antiquissimus Doctor, *Chaëlis.*
cum in deserto esset, observavit,
& sculpere fecit multas secun-
dum cursum signorum & Plane-
tarum figuras, & maximum effe-
ctum in eis agnovit, utq; hæ ima-
ginum virtutes posteris paterent,
librum composuit, ex quo se-
quentia sunt excerpta. Sitq; be-
nedictus Deus, qui terris tales
virtutes dedit in salutem humani
generis. (Hæc verba reperiuntur
in ipso libro à Chaële conscripto
statim in Principio.)

Hominis figura sedentis post
aratrum, cum longa barba, vul-
tuq; longo & superciliis curva-
tis, in cuius collo sint quatuor
homines jacentes, & qui teneat
D s in

in manibus vulpem & vulturē,
 fatalis lapis, in quo hæc erunt
Qualis sculpta, collo suspendatur, ad o-
v. sit la- mnes plantationes valet, & ad in-
pis, non veniendum thesauros, nam si sub
signifi- cervice iturus in lectum posueris
catur. in somno videbis thesauros, ac
 modum extrahendi: est & alia e-
 jus virtus, scilicet conferre agri-
 tudinibus brutorum, cum aquam
 biberunt, in qua hic lapis lotus
 fuerit, debet autem sculpi in die
 & hora Veneris.

Hominis imago habentis in
 collo clypeum, & in capite gale-
 am, tenentis in manu gladium, ac
 conculcantis sub pedibus serpen-
 tem, in jaspide rubeo sculpta, si
 collo suspendatur, omnes supe-
 rabit inimicos in prælio, & ma-
 ximè si commissum fuerit die
 Martis.

Equi imago habentis Cro-
 codi-

codilum supra se in Hiacynto sculpta, virtutem habet reddere gestantem victorem in civilibus causis, amatum, morigeratum, efficit & amabilem, debetque in auro ligari, quia ex auro virtus eius augmentatur.

Hominis figura sedentis, & mulieris stantis ante eum capillis sparsis versus renes, & viri sursum aspicientis in Cornelio sculpta, virtutem habet, ab omnibus hoc lapide contactis benevolentiam acquirendi: lapidi autem debet supponi parum Ambrae, & Terebinthinae.

Equi spumantis & fervidi, super quem vir niger sedeat cum sceptro in manu, figura sculpta in Hemathite, regnandi potestatem præbet, & amissam gratiam restituit, debetque in æquali pondere auri & argenti ligari.

Ho-

Hominis sedentis cum accensa candela in manu imago, si in Chrysolito sculpta fuerit, gestantem divitem efficit, debetq; in purissimo auro ligari.

Cervi aut venatoris, aut canis, aut leporis figura sculpta, virtutem habet frenandi dæmones, lunaticos, phreneticos.

Mulieris imaginem habentis in una manu avem, & in alia piscem, sculptam, scias virtutem habere in capiendis piscibus & avibus; debet autem in argento ligari.

Imago cujus anterior pars est equus, posterior verò capra, si in aliquo lapide sculpta sit, dat fortunam in alendis & armandis animalibus seu bestiis omnium generum, debetq; in plumbo ligari.

Mulieris sedentis cum tuba
in

Unguento Armario. §5

inequo, seu militis currentis cum cornu ad collum, & cum arbore ante se, figura sculpta in aliquo lapide venatoribus venandi gratiam præbet, si secum portaverint.

Hominis flexis genibus sursum respicientis, & tenentis pannum figura, si in lapide sculpta erit, ac quis secum portaverit, dat gratiã & divitias in rebus emendis & vendendis.

Scorpionis & Sagittarii ad invicem pugnantium figura, si in aliquo lapide sculpta fuerit, malevolos & discordes efficiet concordēs, inimicos amicos, ligetur autem in argento.

Vulturis imago cum ramo olivæ in ore si in pyrite sculpsieris, tecumque portaveris in argenteo annulo, ad multa convivia vocaberis, & omnes te aspicient

D 7

cum

cum admiratione & stupore.

Arietis & Leonis medietatis figura, si in aliquo pretioso lapide sculpta fuerit, si discordes cum ea tetigeris, amabiles & concordēs efficiuntur, debetque in argento ligari.

Mulieris in superiore parte, in inferiori verò piscis figura, quæ una manu speculum teneat, & in altera manu ramum, in Hiacynto sculpta, digitoque in annulo aureo gestata, invisibiles reddit,volvendus autem annulus cum lapide versus palmam est, palmaque claudenda.

Basilisci, cujus pars una est feminæ, inferior verò serpentis figura, si in aliquo preciosorum lapidum sculpta fuerit, virtutem habebit cuncta fugandi animalia venenosa.

Basilisci pugnantis cum Dracone

cone figura, & desuper sit caput hominis in Cornelio sculpta, si collo appendatur, gestanti dabit virtutem superandi omnem bestiam tam terrenam quam marinam.

Hominis nudi inflati figura, cum alterius hominis figura benè induti, ac tenentis in una manu scyphum, in altera vero ramum herbarum, si in Gagate lapide sculpta fuerit, virtutem habere scias liberandi ab omnibus febribus, si per triduum quis secum portaverit.

Hominis statuam habentis caput bovinum, & pedes aquilæ, sculptam in aliquo lapide, si tecum portaveris, nullus hominum de te malè loquetur.

Hominem flectentem genua, & sursum aspicientem, & manu tenentem pannum, in Turcosia sculptum, scias valere
ad

ad emendas & vendendas res.

Scorpionis & Sagittarii inter se bellantium figura in aliquo lapide sculpta, & ligata in annulo ferreo ceræ impressa, statim inter se discordes efficit, quoscunque ea tetigeris.

Arietis figuram cum medietate bovis in aliqua gemma sculptam, virtutem habere scias, si in annulo argenteo ligata fuerit, ut quoscunque ea tetigeris, confestim tales concordēs fiant,

Fœminæ in superiori & in inferiori parte figura piscis, quæ in una manu teneat speculū, & in alia ramum, si in Hiacyntho sculpta fuerit, ligataque annulo aureo invisibilem reddit quodcumque volueris: est autem sigillum cera cooperiendum, digitoque palmam versus gestandum.

Hominis arantis figura, &
su-

Unguento Armario. 89

supra illum sit manus Domini faciens signum, & juxta illud sculpta sit stella, si in aliqua gemma sculpta fuerit, & honestissime gestaveris, in qua regione eris, à tempestate non peribis, & fructus terræ similiter in illa non peribunt.

Viri juvenis tenentis in capite coronam, & sedentis super thronum quadrupedem & sub quolibet pede sit vir stans tenens cathedram in collo, sitq; circa caput sedentis circulus, & manus ejus sint erectæ ad cælum, si hanc figuram sub Hiacyntho albo sculptam repereris, posuerisq; hunc lapidem in argenteo annulo, & æquali pondere ad lapidem, & sub lapide modicum mastichis & terebinthinæ, ac feceris sigillum in cera, gestaverisq; ad collum, à Regib⁹ & Principib⁹ impetra-

trabis, quicquid volueris, iustissimè autem & castissimè est gestandus :

Serpentis figuram habentis supra dorsum virum, & viro insidet corvus, si in aliquo lapide sculptam invenies, qui hunc lapidem secum portarit, omnibus abundabit, & erit astutus atque prudens.

Viri stantis supra draconem, qui in manu teneat gladium, figuram, si in Hæmatithe sculptam invenies, ponè in annulo plumbeo, vel ferreo, & obedient tibi omnes spiritus subterranei, & revelabunt tibi omnes thesauros levi carmine, nec non extrahendi modum ipsi ostendent.

Viri stantis & habentis lorica indu tam, & in capite galeam, in manu verò gladium evaginatum, figuram, si in aliquo lapide sculptam invenies, & in annulo ferreo.

reo tanti ponderis ligaveris, ferenti hunc in pralio nemo resistere poterit.

Viri barbati habentis longum vultum, & curvata supercilia, sedentis super aratrum inter duos tauros, figuram, si sculptam in aliquo lapide inveneris, ad plantationes & ad omnem culturam valet, ad inveniendos thesauros, & bellandum, convertet inimicos in amicos, & in multis infirmitatibus valet, & si quis eam portaverit, fugient serpentes à facie ejus: epilepticos quoque sanat, & si infans eum portaverit ad collum, timorem ab eo expellit, & vexationem malorum spirituum, & si aeger portabit, sanitatem recipiet, utque majorem virtutem habeat, debet poni in annulo ferreo, in duplici pondere ad lapidem.

Aquilæ stantis figura, si in Æthi-

thite sculpta & in annulo plumbeo posita fuerit, ferentem reddit acceptum & amatum ab hominibus, & animalia obedient ei.

Arietis & simul Leonis figuram si in aliquo pretiosiorum lapidum sculptam invenies, & in argenteo annulo ligaveris, si cum eo discordes tetigeris, concordabunt.

Capricorni signum sculptum in Cornelio, aut in alio lapide, in annulo argenteo liga, & tecum porta, nec enim personaliter nec oraliter ab inimicis laederis, nec iudex contra te injustam sententiam dicet, in negotiatione & honore abundabis, & amicitiam multorum acquires, & omnes fascinationes quæ contra te facta fuerint, destruentur, in prælio quoque nullus inimicus, quam etiam fortis fuerit, tibi resistere poterit. Hæc Chaël. SI-

SIGILLA SEU IMAGI-
nes Hermetis.

Hermes libro quadripart. 14. *Lapis est
has commemorat imagines. berillo*

similis.
Hominis imago sculpta in di-
adocho, stantis, & magnæ staturæ,
tenentis in manu dextra obolum,
& in alia serpentem, sitq; super
caput hominis figura Solis, &
prostratum teneat sub pedibus
Leonē, si posita fuerit in annulo
plumbeo cum modico arthemisi-
æ ac radice fænugræci, tecumq;
habueris in ripa fluvii, & vocave-
ris aquaticos spiritus, ab eis de
quæsitis responsa accipies.

Hominis figura stantis ac te-
nentis fasciculum herbæ collo
appensum cum grossitiæ renum
& amplitudine spatularum, si in
viridi Iaspide sculpta erit, scias
ipsam auxilium præbere febrici
tan-

tantibus, & à febre liberare, & si quis artem medicinæ exercet secumque portaverit, in discernendis ægritudinibus & cognoscendis medicinis & herbis, in dandisque potionibus maximam gratiam præbet, inque omni hæmorrhagia & fluxu sanguinis juvat, protinusque eum compescit.

Turturis marini imago si in lapide marino sculpta sit, & in anulo plumbeo ligata feratur, non poterit ladi ab aliquo, & à senioribus & dominis terrarum diligeretur.

Aquarii figura si sculpta fuerit in viridi Jaspide, & quis secum portaverit, lucrum præbet in vendendis & emendis rebus, & ab eo mercatores consilium quærent, & in suum domicilium merces portabunt. Avis quæ in ore folium tenet, & in ejus conspectu sit

fit caput hominis aspicientis ipsā
avem, si in lapide Pangone scul-
pta sit, eamque in auro ligaveris
& tecum portaveris, dives eris, &
locuples & ab omnibus venera-
bilis.

Jovis figura, quæ est hominis
sedentis super cathedram qua-
drupedem, sintque ibi quatuor
homines stantes ante Jovem, &
manus Jovis erectæ cælum ver-
sus, & in capite habeat diadema, si
in Hyacyntho sculpta erit, ac in
auro ligata, & quis talem annu-
lum secum portaverit, seu figu-
ram hujus annuli impressam in
cera collo suspenderit, à regibus
& sapientibus quicquid voluerit,
impetrabit.

Hominis imago habentis vul-
tum Leonis & pedes aquilæ, &
sub pedibus ejus sit draco, & cau-
da sit

da sit extensa, in manu verò ipsius hominis sit baculus, cum quo percutiat caput draconis, si in crystallo sculpta erit aut in aliquo precioso lapide, & ligata sit in Orichalco, & sub lapide sit moschus & ambra, si quis fert secum talem lapidem, habebit spiritus obedientes, ac magnas facultates accumulabit.

Hominis sedentis supra aquilam, ac in manu virgam tenentis imago, si in crystallo sculpta fuerit, & in annulo æreo, seu cupreo ligata: si quis hunc annulum in die Solis ante exortum ipsius aspexerit, omnes inimicos suos vincet, & superabit, si in die Jovis aspexerit, victor bellierit, libenterque omnes homines ei obedient, sed oportet gestantem vestiri albis vestibus & à columbina carne abstinere.

Homi-

Hominis figura equitantis, ac tenentis in una manu frenum, & in alia arcum tensum, & habentis gladium cinctum, si in pyrite lapide sculpta fuerit & in annulo aureo ligata, & quis secum portaverit, eum victorem reddet in præliis, nec quis ei resistere poterit.

Mulieris imago habentis crines sparfos super mammillas, & in ejus conspectu sit vir quasi advenies, faciensq; ei aliquod amoris signum, si in Hyacintho seu crystallo sculpta fuerit, ac in auro ligata, & sub lapide sit ambra, aloës & artemisia, ferenti hunc lapidem in annulo omnes obedient, & si mulierem cum eo tetigeris, amabit te, & si capiti supposueris, cum vadis dormitū, quicquid volueris, videbis.

Hominis imago sedentis supra
E piscem,

piscem, & super caput hominis sit pavo, si in lapide sculpta sit rubeo, & ipsum sub tabulam in convivio posueris, nemo comedens cum dextra, satiabitur.

Hominis nudi stantis figura, & à dextra ejus sit puella stans, cujus capilli sint ligati circa caput, & vir teneat dextram suam supra collum puellæ & sinistram supra pectus, aspiciatq; vultum ejus, ipsa vera in terram, si in aliquo lapide sculpta erit, ac in ferro ligata annulo, & sub lapide sit parum linguæ passeris, upupæ, myrrhæ, alumnis, sanguinisque hominis, qui hunc annulum portaverit, invictus erit, nec ullus poterit ei resistere, nec fera aliqua ei nocebit. Epilepticis quoque valet, si ceram rubeam signaveris cum eo, & si ad collum canis ponatur, latrare non permittit.

Hq-

Hominis imago tenentis in manu flores, si in Cornelio sculpta erit, ac in annulo stanneo posita, & annulus fabricatus fuerit die Lunæ aut Veneris, 4.8. aut 12. hora, tange quem volueris hoc annulo, & obedi tibi.

Hominis barbati figuram habentis vultum longum, superciliaque curva, sedentis super aratrum inter duos tauros, habentisque vulturem in manu, in lapide sculptam, scias virtutem habere in plantatione arborum, & inventione thesaurorum, ac victorem in prælio efficere, serpentesq; à facie gestatis fugandi, epilepticos sanare, omnemq; vexationem malorum spirituum tollit, debet autem in annulo ferreo ligari, & gestari.

Hominis tenentis falcem in manu super caput suum, figura,

& sub pedibus crocodilum; si in lapide sculpta erit, ac in annulo plumbeo ligata, & sub lapide sit parum radicis squillæ, qui secum hunc annulum portaverit, ab inimicis securus erit, & in itinere à latronibus.

Hominis figurā tenentis gladium in manu, & sedentis supra draconem, si in Amethysto sculpta fuerit, ac in plumbeo annulo, vel ferreo ligata, & in digito feratur, spiritus obedient, revelabuntque ei qualescunque thesauros.

Aquilæ stantis figura si in Æthite lapide sculpta fuerit, & in annulo plumbeo ligata, virtutem habet, qui secum portaverit capiendi multos pisces, nec ulla fera ei nocebit, aq; hominibus diligetur.

Hominis habentis in manu palmam figura, si in aliquo lapide scul-

Unguento Armario. 101
sculpta erit, reddit gestantem gratum, & amabilem potentibus & principibus. Hæc ex Hermete.

IMAGINES SEU SIGILLA Thetelis.

THetel. vetustissimus Doctor tractans de sculpturis lapidum, ait, has sculpturas in convenientibus lapidibus repertas, maximam habere virtutem.

Hominis imago sculpta in Jaspide habentis scutum in sinistra, & in dextra idolum, vel aliquid bellicosum, & loco pedum sint viperæ & loco capitis hominis sit caput Galli vel Leonis, virtutem dabit contra inimicos, & victorem gestantem reddit, valetq; adversus venena, sanguinem quoq; fringit à quacunque parte fluat.

Hominis figura habentis fasciculum herbæ in collo, si in Jaspide

E 3 de

de sculpta fuerit, virtutem habet discernendi, seu cognoscendi infirmitates, sanguinemq; à quocunq; loco fluat, frenat: dicuntq; hunc lapidem habuisse Galenum.

Crucem sculptam in Iaspide viridi, dicunt habere potentiam liberandi gestantem ab aquæ submersione.

Fœmina habens in una manu avem & in altera piscem: si sculpta fuerit in Chrysolito, ad negociandum multum valet.

Lupi figura sculpta in Iaspide contra astutiam valet, & insana verba prohibet proferre.

Cervi figura in Iaspide sculpta virtutem habet sanandi & liberandi lunaticos & phreneticos.

Imperatoris figura in Iaspide sculpta cum capite erecto, gestantem reddit amabilem ab omni

nni creatura, & quicquid petierit, obtinebit.

Virginis figura cum veste profusa tenentis in manulaurum, si sculpta fuerit in Iaspide, gestantem efficit securum à submersione aquæ, nec à Damone vexabitur, facitque potentem & omnia impetrantem.

Hominis figura habens in manu inscriptam palmam, si in Iaspide reperiatur, potentem reddit gestantem Principibusque gratum. Haftenus Thetel.

SCULPTURÆ SALOMONIAE.

Vetustissimus inventus est libellus in deserto apud filios Israël, qui, quoniam in eo multa, Salomonis opera reperiabantur, Salomoni fuit ascriptus.

E 4

Sed

(sed falso, quia multa superstitiosa sunt.) Titulus libri erat, de Sigillis lapidum secundum nomen tuum Domine, & secundum cursum stellarum.

Hominis sedentis super aratrum figura, habentis collum parvum & prolixam barbam, quatuorque homines jaceant in collo ipsius, & teneat in una manu vulpem, in altera vulturē, scias istud sigillū collo appensum ad omnes valere plantationes, omnesque
N. thesaurorum inventiones: probationem autem istius sic institues, accipe lanam nigram puram sine tinctura, involve lapidem, poneque inter paleas tritici, & capiti suppone, videbisque tunc in somno omnes thesauros istius regionis in qua fueris, simulque habet virtutem sanandi omnes bestiarum languores, si aquam, in
qua

qua lotus fuerit, biberint.

Hominem sculptum in Jaspide viridi, qui habeat clypeum pendentem in collo, & supra caput galeam cum gladio erecto, pedibusq; calcet serpentem, appone collo, & non timebis ullum inimicum, in omnibus rebus eris victor, maximè vero Martialibus, debetq; ligari in ære.

Equus gerens in dorso crocodilum in hiacyntho albo sculptus, amabilem facit hominibus & bestiis.

Hominis sedentis figura & mulieris stantis ante eum, habentis capillos extensos usq; ad femur, levantis vero oculos sursum, si in Cornelio sculpta fuerit, scias virtutem ejus esse, omnem hominem tam marem vel fœminam reddere obedientem, debetque in tanto pondere auri ligari,

E s quan-

quantum ipse lapis habet, subtus autem pone betoniam & ambram.

Equum spumantem cum viro supra se tenente sceptrum manu, in amethysto sculptum, scias illud sigillum prodesse ad omnes res quas habet, qui illud gerit, omnesque principes & primates erunt ei obediētes, debet autem ligari in auro vel argento in duplo ad sigillum.

Capitis hominis cum longa barba ac modico sanguinis circa collum, si in adamante imago sculpta reperiatur, scias ad victoriam audaciamque conferre, & corpus ab omni læsione præservare, valetq; ad impetrandam gratiam à principibus.

Hominis volentis instrumentis ludere figura in saphyro sculpta, gratiosissimū omnibus reddit.

Galli

Galli imago, vel trium puel-
larum si in Achate reperiatur,
hominem gratiosum apud Deum
& homines reddit.

Leonis figura in Granato scul-
pta divitias præbet & honores,
cor lætificat, tristitiamq; expellit.

Cervi aut colūbi imago in O-
nyche sculpta, gestanti præbet a-
nimositatem adversus dæmonas.
(Certissimum remedium ver-
bum Dei)

Hominis figura in similitudi-
ne mercatoris portantis merces
ad vendendū, aut hominis seden-
tis sub centurione, si in Smarag-
do reperiatur, dat divitias, victo-
remque reddit, & ab angustiis
sublevat.

Tauri vel vituli imago in ma-
gnete reperta, portanti fælicia præ-
bet itinera per omnia loca valetq;
contra omnes incantationes.

E 6 Equi

Equi aut lupi figura in Jaspide reperta febres fugat, sanguinemque sistit.

Hominis figura coronati in Topatio gestantem efficit bonum, morigeratum dilectumq; Deo & hominibus præbetque honores ac dignitates.

Hominis armati cum ense in manu, si in Sardio vel Amethysto sculpta reperiatur imago, gerentem acquirere facit perfectam & bonam memoriam, redditq; prudentem.

Cervi vel hirci figura in Chalcedonio reperta, virtutem dat augendi divitias, si in capsula pecuniaria reservetur.

Leporis imago in Jaspide portantem à nullo dæmone lædi patitur.

Locusta marina in berillo sculpta, rixas conciliat.

Nocti-

Nocticornacis figura, quia Palladis avis est, sculpta in lapide qui facit ad scientiam, hominem facit scientissimum & eloquentem.

Pavonis imago sculpta in conveniente lapide gestantes reddit divites.

Hominis figura interficientis Leonem aut aliam bestiam cum gladio, gestantem astatum, victoriosum & amabilem reddit.

Hominis tenentis laurum vel palmam in manu dextra imago, portantem efficit causarum & praeliorum victorem, amabilem & potentem in regione sua.

Hominis alati figura habentis sub pedibus serpentem ac tenentis caput ejus in manibus, gestantem divitem, prudentem & amabilem reddit omnibus.

Formicæ habentis spicam vel granum in aliquo lapide sculpta

E 7 ima-

imago, ad divitias valet acquirendas.

Galli figura tenentis rostro coronam vel Zonam, in duello victoriam dabit, praesertim si in galinaceo fuerit.

Hominis stantis, cuius caput sit bovis, pedes vero aquilae figura, in gemma aliqua sculptam si inveneris, inque ceram impresseris, nullus hominum de te male loquetur.

Basiliscum & draconem inter se pugnantes si in Cornelio inveneris sculptos, sitq; ibi caput bovis, bellaturus applica collo, omnesque bestias vinces tam marinas quam terrestres.

Hominis nudi inflati & coronati, tenentis in una manu scyphum, in altera ramum herbae, figura in Gagete sculpta, ligataque in annulo cuiusvis metalli, gestans

stantem protinus à febre liberat.

Viri sedentis super pisce figura in Jaspide rubeo sculpta, pannoq; alicujus imposita, convivantem si cum dextra comederit, non saturari faciet.

Mulieris figuram habentis crines sparsos, vel mammillas nudas, inque conspectu ejus sit vir cernens ejus faciem, si in hyacinto, granato vel crystallo inveneris sculptam, ligaverisque in annulo aureo, tanti ponderis ut lapis est, sub verò lapide sit ambra, aloes, polypodium, gestantem efficiet omnibus amicabilem, siq; supponatur capiti, in somno videbit, quæcunque voluerit.

Viri equitantis & tenentis in manu frenum, & in alia arcum cum gladio cincto, figuram, si in pyrite sculptâ invenies, ligeturq; in annulo aureo, gestantem victorem

rem reddit in prælio cui nemo resistere poterit, & si quis hunc anulum submerferit in oleo musthato, omnes ipsum pertimescēt, si inanxerit vultum suum illo oleo, nec ei poterunt se opponere.

Viri stantis qui sit nudus, & à dextris ejus sit puella nuda stans, ejusque capilli sint ligati circa caput, figuram, in magnete sculptā, & vir teneat dextram suam super collo puellæ, sinistram vero super pectus, & vir aspiciat vultum puellæ, hæc autem terram, pone in annulo ferreo tanti ponderis quāti est lapis, includeque sub annulo upupæ linguam, myrrham, alumen, & de sanguine hominis, quantum linguæ pondus est: ferenti hunc anulum, nullus inimicus poterit resistere in conspectu ejus, siue in bello, siue alibi, nec latro, nec fera nocens poterit intra-

intrare domum in qua hic lapis repositus fuerit, & si epilepticus aquam biberit in qua lotus fuerit, sanabitur; Cera quoque rubea si eo signetur colloque canis fuerit appensa, latrare eum prohibebit.

Militem super equo currentem cum cornu ad collum, & cū arbore ante ipsum, sculptum in pretioso aliquo lapide, scias valere ad omnes venationes.

Fœminam tenentem in una manu avem in altera piscem, in crystallo sculptam, scias valere ad capiendum aves, debetque ligari in argento.

Hominis figuram cum hircino capite loco sui, scias valere ad acquirendum divitias.

Aquilæ figura in crystallo sculpta gestantem reddit divitem, victoriosum & eloquentem.

Cornutum animal, quod equum

quàm subtus se ferat, & equus retro se ducat medietatem capræ, sculptum pretiosiore aliquo lapide, scias plurimum valere ad domandum quamcunque bestiam, debetque ligari in annulo plumbeo.

Turturis figuram in Pangone sculptam & in annulo plumbeo, ferens nunquam vulnerabitur, nec malum accipiet, sed honorabitur ab omnibus, maximè à senioribus.

Avistenentis folium in ore, sitq; in ore & conspectu ejus caput hominis aut vulturis, figuram, si in auro sculptam inveneris, ferens ex omnibus quæ emturus est & venditurus lucrum acquirit, a quæ emptoribus investigabitur.

Leonis vel draconis vultus habentis duo capita cum cauda delic-

lica-

licata, vel viri in cuius dextra sit baculus, & percutiat caput Leonis, figuram, si in crystallo sculptam inveneris, posuerisq; in orichalco, sub vero lapide moschum & ambram, tecumq; portaveris, omnes tibi obedient, facultatemque tuam amplificabis, signata cum eo cera eandem habebit virtutem.

Equi alati, qui Pegasus dicitur, figura, si in aliquo lapide sculpta invenitur, conducit militantibus, & in campestri bello dat audaciam & alacritatem.

Viri & serpentis circumdantis visum, figuram, si in aliquo lapide sculptam invenies, gerenti scias præbere victoriam in prælio campestri.

Arboris, vel vitis, vel spicæ figura in aliquo lapide sculpta gestantem facit in victu & amictu abund-

bundare, principesque reddit benevolos.

Mars armatus vel virgo stolata cum circumflexa veste tenens in manu laurum, in Jaspide si inveniatur, potentem gestantem reddit ad arma perficienda, & à morte violenta, aquæque submerfione liberat, casibusque adversis.

Hominis armati in equo cum lancea figura in amethysto sculpta facit gestantem victoriosum in campestri bello.

Herculis figuram, tenentis in dextra clavam, interficientis Leonem vel aliud monstrum, si in lapide sculptam reperies, scias præbere victoriam in campestri pugna.

Jovis figura, quæ sit in forma hominis cum arietis capite, gestantem facit amabilem, citoque impetrantem quicquid voluerit.

Virgo

Virgo aut puella cum Lampade in crystallo sculpta, virtutem habet custodiendi oculorum lumen.

Sequuntur sculpturæ & imagines Planetarum signorumq; Zodiaci ac firmamenti.

Ignæ triplicitatis, id est, arietis Leonis & Sagittari figura sculpta *N.* in lapide pretioso, omnibus frigidis ægritudinibus prodesse perhibetur, opitularique febribus phlegmaticis, & ob Planetarum qui in illis signis tenent dominium, dignitatem, reddit Deo & hominibus gratum, facundum, ingeniosum, honorumque & dignitatum facile potiri valentem: debet autem ita sculpi, ut in triangulo^{1a} Leo teneat conum, aries in basi dextram^{2a}, Sagittarius sinistram.

Terreæ triplicitatis, id est tauri. virgi-

virginis & Capricorni imago lapidi insculpta, omnibus calidis & humidis ægritudinibus auxilium præstabit, gestantemque inclinabit ad opera ruralia, ut sunt arare, plantare, seminare, vineas excolere & similia, debet autem in Conno esse Capricornus, in basis dextra taurus, in sinistra virgo.

Aeriæ triplicitatis, id est, geminorum, libræ & aquarii imago, in lapide sculpta ab omnibus ægritudinibus frigidis & siccis ex humore melancolico oriundis, liberat, præsertim verò quartana, eritq; in trianguli cuspide libra, in basis dextra aquarius, in sinistra gemini.

Aqueæ triplicitatis id est Canceri, Scorpii, pisciû figura lapidi insculpta, à calidis & siccis morbis liberat, ut Hæthica, omnibusq; cholere morbis, verum gestantem
red-

reddit inconstantem, injustum & veritatis osorem, debet autem in coronide trianguli esse Cancer, in basis dextra Pisces, in sinistra Mars.

Saturni figura insculpta lapidi- *Plane-*
bus est ejusmodi. Vir senex fal- *tarum*
cem tenens in manu, habens bar *sculptu-*
bam non multum pilosam: hæc *re.*
figura seulpta in lapide de natura
Saturni gestantem reddit poten-
tem cum continua potestatis au-
gmentatione.

Jovis Imago est hominis seden-
tis in folio seu in quadrupede ca-
thedra, virgam tenentis una, alte-
ra vero pilam; seu tenentis ido-
lum, Cancrum vel piscem, & ante
pedes habetis aquilam: Sed apud
Magiæ Doctores aliter figuratur,
hominis enim figuram sculpunt
cū arietino capite, rugosis calca-
neis, subtili pectore, quæ si lapidi
maxi-

maximè Krabati insculpatur, gestantem reddit fortunatum, amabilem religiosisque gratum, extollitque ad honores & dignitates.

Martis imago multipliciter in lapide figuratur, interdum cum vexillo in manu, interdum cum lancea, aut alio instrumento bellico, semper tamen armatus, & aliquando equester: hujus lapidis sic sculpti virtus gestantem reddit victoriosum, audacem, bellicosum, maximè vero si sculpatur in lapide virtutis consimilis.

Solis figura diversimodè reperitur, interdum instar ☉ cum radiis circumquaque: aliquando instar hominis sedentis in folio cum capillis sparsis, & veste profusa, nec non in curru, ac si ab equis quadrigis veheretur, ita ut circum circa currum sint 12. Zodiaci signa;

gna: Virtus autem hujus figuræ in aliquo lapide sculptæ gestantem reddit imperantem, Magnatibusque gratum.

Veneris imagines similiter multæ sunt, lapidibus tamen sequens frequentius insculpitur: Mulier cum magna veste & stola, manuq; tenens laurum: hujus virtus est agilitatem dare in rebus agendis, omniaq; ad optatum finem deducere, timorem submersionis aquaticæ auferre, honores verò muliebres affere.

Mercurii figura homo est gracilis pectoris, pulcræ habens barbam cum talaribus, caduceam tenens virgam cum gallo ante pedes, aut cum serpente sub pedibus: virtus ejus est conferre ad scientiâ & oratoriam comparandâ, mercatoribus locupletandis quoq; maximum præstat auxilium.

F

Lu-

Lunæ imagines variæ sunt, aliquando enim figuratur in propria Lunę figura, cum cornibus, interdum in curru, ut puella cum canibus & pharetra, cum canibus sequentibus cervum: hujus imaginis virtus est præbere expeditionem in legionibus, ex his bona & honores, inque omnibus rebus agendis præstare celeritatem & facilitatem, adque optatum finem omnia deducere.

Verum caute observandum jubent, ut etiam supra monitum est, Planetam, cujus imaginem in anulo conveniente sculptam cupis, optimè debere esse dispositum hoc est, non combustum, retrogradum, malorumque radiis oppressum aut tactum, sed in bono cæli loco, oriente vel Medio Cæli, cum Jove vel Venere, in dignitatibusq; essentialibus, aliàs imaginem

ginem vana existere, nulliusque momenti.

Caterum Urſi imaginem ſic *Urſi-*
formarunt veteres:

Binas urſas inſculpunt circum- *mago*
volutas à ſerpente, Major urſa in *quomo-*
capite circumflexionis, minor in *do for-*
cauda cōtinetur: quæ imago in a- *manda?*
liquo lapide ſculpta, geſtante ſci- *Urſa.*
entē reddit, verſutū & potentem.

Coronæ imago ſimilitudinem
coronæ Regiæ cum pluribus ha-
bet ſtellis, interdum in ſimilitudi-
ne regis capite coronati figuratur,
& exiſtit in Septentrionali parte
& ſigno Sagittarii, eſtq, de natura
Veneris & Mercurii, ſi hæc ima-
go in lapide fuerit ſculpta, dat ge-
ſtantibus honores & ſcientiam,
regiamque gratiam

Herculis quoq, incurvati ima-
gotalis eſt: Vir in genua prolapſus
tenēs in manu clavā interficiens-

F 2

que

que Leonem: aliquando vir cum Leonina pelle in manu, talesq; figuræ in decente lapide sculptæ ad victoriam conferunt bellicam maximè si in Achate gestetur.

Cygni sive gallinæ imago, expansis alis colloq; incurvato, gratum gestantem reddit populo, scientem, divitem, podagramq; paralyfin & quartanam pellit.

Cephei figura habentis præcinctum ensẽ cum brachiis & manibus expansis in lapide sculpta, cautum reddit & scientem, & si pulvinari dormientis supponatur, in somno res delectabiles facit apparere.

Cassiopeja mulieris imago est sedentis in Cathedra habentis manus porrectas ad modum crucis, aliquando cum triangulo in capite, in signo autem tauri constituitur, & in septentrionali parte,

te ejus natura est de Saturno & Venere: si hæc sculpta fuerit in convenienti lapide, virtus ejus erit, hominibus sanitatem præbere, infirma & defatigati corpora restaurare, quietē & tranquillitatem post conceptum laborem gestantibus præbere, amœnum & suavem somnum præstare.

Andromeda puellæ imago est, habens crines sparsos, ac remissas manus, à tauro continetur in septentrione, Venerisque naturæ est: ejus virtus est si in lapide sculpta erit, rixas & jurgia inter virum & uxorem ortas reconciliare, & stabilem amorem firmare: & à quam plurimis infirmitatibus custodire.

Persens, ensem in dextrâ manu, in sinistrâ caput Gorgonis habens, imago est, ac locatur in tauro, & in septentrionali parte,

F 3 vim

vim Saturni habet & Veneris, si in lapide sculpta fuerit, ab infortunis gestantem avertit, & à fulgure, & tempestate præservat, nō solum gestantem, sed & loca, ubi continetur, fascinationes quoque solvit.

Serpentarius est hominis figura habentis serpentem, tenentisque in dextra caput, & in sinistra caudam: est in signo scorpionis, & in Septentrione, naturam habet Saturni & Martis, Virtus ejus in lapide sculpta est valere contra venena, venenosorum animalium morsus curare, & si lotura ejus bibatur, facit venenum evomi sine læsione.

Aquila sive vultur volans, est imago aquilæ volantis cum sagitta sub pedibus, in cancro, & septentrionali parte collocatur, de natura Jovis & Martis, sed sagitta
de

de natura Martis & Veneris: hæc
cōstellationes cum in lapide scul-
ptæ erunt, gestantis veteres ho-
norum gradus conservare, & no-
vos acquirere, adque victoriam
conferre dicuntur.

Piscis sive delphinus est imago
gibbosi piscis: est in signo Aqua-
rii & in Septentrione, naturam
habens Saturni & Martis, quod si
in lapide sculpta sit, artubusque
alligata fuerit, gestantem fortu-
natum efficit in piscando.

Pegasus sive equus alatus, vel
secundum aliquos medietas equi
cum alis: secundum alios totus
equus cum alis, & sine freno: in
signo est arietis, & in septentrio-
nali parte, naturam habens Mar-
tis & Jovis: si sculptus fuerit in
lapide, gestanti in campestri bello
victoriam præbet, & velocem,
cautum, audacemque reddit:

F 4 five-

si verò equi collo suspendatur, aut in aquâ ponatur, ubi biba te-
quus, à multis infirmitatibus e-
um liberabit.

Cetus est figura magni piscis
cum curvata cauda & magno o-
re, continetur à tauro, & in me-
ridionali parte, naturamq; obti-
net Saturni: in lapide hæc figura
sculpta si supra dorsum habeat
serpentem cristatum, in mari ge-
stantem felicitat, eumq; pruden-
tem & amabilem reddit, & abla-
ta restaurat.

Orionis armati hominis ima-
go cum ense seu falce in manu,
collocatur in signo geminorum,
& in parte meridionali, Jovis, Sa-
turni & Martis naturam habet,
hæc figura in lapide sculpta, ge-
stantem reddit victoriosum, & de
inimicis victoriam reportare fa-
cit.

Na-

Navis imago est cum retorta prora, & elevato velo, & aliquādo sine & cum remis, continetur à leone, & in meridionali parte, est naturæ Saturni & Martis, in lapide autem sculpta securum reddit gestantem in agendis rebus in mari, & aqua, nec ab aqua damnum capere permittit.

Canis imago est figura canis leporini cum caudâ curvatâ, existit in signo Cancri, & meridionali parte, naturam Veneris habens: si in lapide sculpta sit, ipsam vim habere dicunt liberandi totaliter lunaticos, maniacos, Dæmoniacos.

Leporis ad similitudinem leporis imago est cum extensis auribus & pedibus, ac si in cursu esset, in signo geminorum collocatur, & in meridionali parte: naturæ ejus est Saturnia & Mercurialis

F. s lis

lis: virtus hujus est phreneticos curare & contra Dæmonum ver-
sutias valere, nec à maligno spiri-
tu gestans poterit lædi.

Centaurus, est figura tauri usq;
ad collum, reliqua hominis tenē-
tis in sinistra manu hastam quie-
scentem super sinistra spatula
cum appenso lepore, in dextrâ ve-
rò manu bestiolam resupinam cū
lebetes appenso: in librâ & meri-
dionali parte constituitur: estque
naturæ Jovis & Martis, virtus hu-
jus sculpturæ est reddere gestan-
tem constantem, & sanum perpe-
tuâ sanitate.

Canis imago sedentis in Can-
cro, de natura Veneris est: si in la-
pide sculpta fuerit, tecumq; por-
taveris, hydropem non timebis,
& à peste, canisque morfu libe-
raberis.

Sacrarii seu thuribuli figura de
natura

matura Veneris & Mercurii, cum accenso igne, si in lapide sculpta erit, habilem gestantem ad convocandos spiritus efficit, ac in eorum conversatione esse, eosque reddit obediētes : gestantem quoq; ornat perpetuâ virginitate.

Hydræ seu serpentis imago est serpentis figura habentis supra se urnam circa caput, & corvum circa caudam, de natura Saturni & Veneris: virtus ejus est efficere gestantem ditissimum, astutum, cautum, prudentem, & à nocivis rebus liberum, & resistit omni noxio colori.

Coronæ australis figura, imperiali coronæ assimilatur, de natura Saturni & Martis, in augendis divitiis ejus virtus est, hominemque hilatum, & jucundum reddere:

Agitatoris seu aurigæ imago
F 6 est

est hominis figura in currute-
nentis hircum in humero sini-
stro: collocatur in signo gemino-
rum & in Septentrione, naturam
habens Mercurii: hæc figura in
lapide sculpta facit gestantem ve-
natorem & fortunatum in capi-
endis animalibus.

Vexili imago fit in similitu-
dinem vexilli expansi in extremi-
tate hastæ. Hæc in lapide sculpta
efficit gestantem in militia fortu-
natum, ac victorem in campestri
bello.

Imago Leonis sculpta in auro,
Sole existente in Leone, Luna Sa-
turnum non respiciente, præser-
vat à calculo calidisque ægritu-
dinibus.

Scorpii imago in annulo au-
reo & lapide bezoar impressa, aut
sculpta, Luna existente in Scor-
pione, fitq; Scorpius in uno ex
car-

cardinibus mundi, ad puncturam
Scorpionis valet.

Imago Aquarii prodest iis
qui habent falsas imaginationes,
ut sunt melancolici, quartanarii,
maniaci, oportet autem ut fiat in
die Solis, & hora ejus, & non sit
Jupiter combustus; neq; Sol sit
Jove altior, neq; Saturnus sit in
ascendente, neq; in 19. gr. arietis:
3, 15, 27 tauri: 11. geminorum 3, 4,
12, 15, 19. cancr: 2, 5, 19, Leonis: 3, 13,
30, Virginis: 3, 5, 21 libræ: 7, 18, 20,
21 Scorpionis: 13, 20, Sagittarii:
12, 13, 24 Capricorni; 7, 18, 20 A-
quarii, 13, 20 piscium.

NB.

Imago piscium, Sole existen-
te in piscibus in 12. domo & Lu-
na in ascendente, dominoq; a-
scendētis & domino domus sex-
tæ aspectu sextili aut trigono re-
spicientibus ad invicem, aut saltē
Luna respiciente alterutrum,

*Contra
poda-
gram.*

F 7

apo-

à podagricis doloribus gestantem
sub plantis pedum liberare expe-
rimento dicitur. Verum, & tem-
pus electionis in hisce & simili-
bus figuris formandis diligenter
observandum, majorem enim
tunc è cælo virtutem suscipere,
si statis temporibus opportunisque
horis insculpantur, sic enim ma-
gis influere sidera, experientia ha-
betur compertum. Unde amorem
excitate benevolis, odium vero
accendere volens, iniquis aspe-
ctibus utitur. Saturni igitur ima-
gine in febricari volunt ipso exi-
stente in Capricorno vel aquario,
Jovis in Sagittario vel piscibus,
Martis in ariete & Scorpione, So-
lis in Leone, Veneris in tauro &
Libra, Mercurii in geminis &
Virgine, Lunæ in Cancro. Sic Le-
onis vel Cancris imago annulo vel
lapi-

lapidj infigi debet, Sole Leonem,
Luna vero Cancrum peragrans,
ita tamen, ut uterque ab omni
impedimento sit liber, præsertim
vero à radiis Saturni vel Martis.
Tenendum etiam, quodlibet si- *Nota*
gnum, quamdiu Sol in eo est, vi- *dilig.*
vum fieri, cæterisque dominari,
effectumque ejus præ aliis sentiri,
ideoque semper Planetam diri-
gendum ad locum esse, id est, si-
gnum, faciem & gradum, quem
Sol illustrat.

Haftenus de imaginibus magi-
cis Priscorum Sapientum, quas e-
am potissimum ob causam hîc e-
numerasse placuit, ut planum
fiat, quid inter physicas seu
naturales & supersticiosas scul- *Quanto*
pturas intersit: Si quis enim *do ima-*
cum superstitione ad male agen- *ginibus*
dum eas referre velit, ordini di- *utendū.*

vino

vino & ipsius artis, ex qua fluxerunt, principiis, erit contrarius, eique verendum, ne deliris superstitionibus circumventus, delirus totus evadat & superstitiosus.

*Plane-
tarum
influxus
ac vires
metallis
quomo-
do im-
primen-
da?*

Cæterum iisdem fere ex fundamentis & causis etiam nunc conflati inceperunt laminæ auratæ, argenteæque rotundæ, quadratæ, vel triangulares, quibus certi Planetarum signaturæ & characteres ad certos cœli positus & configurationes seu constellationes insculpuntur, pro cuiusque Planetæ favore atque influxii conciliando: imprimi enim recipi, atq; retineri in ejusmodi figuris & simulacris, certa specie, imaginibusq; insignitis, planetarum influxum, rationi & experientiæ consentaneum est. Hoc interim accuratissimè observandum, ut Planeta, cujus influxum quis petit, sit fortis &

tis & fortunatus, hoc est, in proprio domicilio, exaltatione, vel triplicitate, in Orientis angulo vel Medio cœli, liber à malis radiis Saturni vel Martis, fultus Veneris vel Jovis trigono, aut Sextili, vel iis junctus, directus, velox cursu, non combustus, ascendens in circulo augis. Exemplo sit Mercurius, cujus influxum si quis pro intellectu, ingenio, memoriaque acuenda conciliare sibi cupit, observet, quo tempore anni Mercurius in Geminis vel Virgine, in quibus signis suum habet domicilium, sit fortis & fortunatus in oriente vel medio cœli: inventa hora horæque minuto, fiat celestis figuræ una cum aspectuum delineatione, diligens & artificiosa sculptura in argento puro, quæ postea serico albo inclusa reservatur, tiaræque ea parte qua præcise

cise cerebellum contingit, additis
moschi optimi aliquot granis, in-
fuitur: Hoc anno 1610. Mercuri-
us fortis & fortunatus repertus est
circa 14. & 15. jun, horamque ma-
tutinam secundam: Iterumque
fortissimus & fortunatissimus ex-
istet in Septemb. & Oct. paulò
ante & post horam matutinam 5.
quo tempore Solem in orientali
cardine antecedit in propriis di-
gnitatibus.

Atque hic est modus intellectu-
vam potentiam memoriamq; ex-
acuendi è cœlorum virtutibus: ex
vegetabilibus quoque animali-
busque non parum in gratiâ ini-
turum spero apud eos qui memo-
ria sunt fragili & fluxili, licet ad
intelligendum excitati, si remedia
quædam pro memoria corrobo-
randa, quibus Clariss. & doctiss.
viros feliciter usos scio, quæque
hacten-

hactenus inter secreta abscondita
latuerunt, exprompsero, non in-
videns quæ publico possunt esse
usui. Multa autem iis inesse scias,
quæ neque temperamento, neque
materiæ vel ulli qualitati manife-
stæ inhærescunt, sed soli proprie-
tati cuidam occultæ asseribenda
sunt.

Recipe cordium hirundinum,
adhuc palpitantium numero 7.
turturum num. v. menthæ siccæ,
pulegii, verbenæ, eufrasia, corian-
dri præparati, gallitrichi, sing. ʒj.
florum rosmarini ʒj. ʒ. calami a-
romatici, cinnamomi, sing. ʒij: ga-
ryophyllorum ʒ. i. ʒ. moschi, &
Galliæ moschata, sing. grana viij.
mellis anacardini, styracis cala-
mitæ sing. ʒj. quæ ex his patiun-
tur triturationem, redigantur in
pulverem tenuem, cumque aqua
fœniculi redigantur in Pastil-
los

los ad formam nuclei palmulæ.
Uſurus hunc ſervabit ordinem.
Purgato corpore. 50. noctibus ni-
hil præter paſſulas cum amygdali-
lis paucis & paucopane cœnabit,
prandium autem erit aſſa gallina,
aut pullus gallinaceus, turtur,
perdix vel ſimile quid, potus vi-
num unius anni modice dilutum.
Singulis autem noctibus ſub ſo-
mni horam, paſtillus dextræ nari
inferetur, cotoque obturabitur,
ſicque ſervabis, non ultra quam
XXX. Virgilii verſus recitave-
ris: elapſis diebus aliquot, paſtil-
lum ſiniſtræ nari aqua roſarum
madefactum indito, omniaque,
quæ lecturus es, tenebis, vel in-
telligentia cito aſſequeris. Abſti-
nendum vero, qui memoriam ſic
ſervare omnino cupit, ab ebrie-
tate, venere, cruditate ventriculi
inprimis, omni ſatietate, fructi-
bus

us viridibus oleribus, carnibus
alitis, omnibusque flatus gene-
rantibus. Postrema mensa corian-
ti præparatum semen assumen-
dum est. Inprimis quoque curan-
dum, ut diligenter & probe præ-
paretur. Non quoque innoxium
erit, per intervalla pastillum u-
num ore detinere ac deglutire.
Juvabit quoque pastillum super a *Hæc*
forunas projicere, ut fumus probè *praxis*
recipiatur in nares, receptus reti- *maximo*
neatur, naribus gossypio obtura- *emolu-*
tis, ne exhalet, vel etiam pastillos *mento*
aliquot aqua lavendulæ vel rosa- *multis*
cea, vel anisi dissolvere, frontem- *fuit.*
que tempora nares & occipitium
circa memoriæ capsulam mane &
vesperi frequenter madefacere,
inque nares linteola pura eâ im-
buta immittere. Atqui hoc re-
medium paucis patefactum est.
Communiùs est, licet à multis
hactè

hactenus occultatum, quod recipit.

Zinziberis, piperis, longi, galangæ, garyophyllorum, cubebarum sing. unciam unam: nucis moschatæ unciam unam & semis, in pulverem redacta condantur sacco lineo, coquantur in vini optimi mensura una & dimidia, in olla nova vitreata benè obturata, ne fiat evaporatio, lento igne, bibatur de hoc vino tribus antè inunctionem diebus jejuno stomacho plenus & fortis haustus, similiter & vesperi: quo facto, hieme ad ignem, æstâte vero ad Solem capitis pori frictionibus & pectine diligentissimè aperiuntur, ut vapores fuliginesque exhalent, ipsūque caput lavetur aquâ ruthæ simplici, postea circa tempora & occipitum, cellamq; memoriæ fiat inunctio sequenti unguento, quod recipit. Flo-

Florum caulium, lil. conval. lili-
orum alborum, melissæ cum flo-
ribus, menthæ crispæ, sing. ma-
nip. i. contusis adde olei olivarum
uncias ij. & semis, butyri vaccini
majalis non saliti uncias iiij. Vini
sublimati fortiss. Cochlearia iiij.
aquæ rosarum cochlearia iiij. bul-
gossi, ruthæ, chelidonii, salviæ,
sing. cochl. ij. commisceantur o-
mnia, & bulliant super ignem si-
ne fumo & flamma, postea repo-
nantur in vitreo vase, insolentur
dies aliquot, ut color in cereum
convertatur, sicque paratum bi-
ennio viget in virtute sua. Herbæ
autem ipsæ colliguntur in Solsti-
tio æstivali, moxque distillandæ
sunt & ad unguenti compositi-
onem assumendæ. Triduali igitur
purgatione præmissa cum dicto
unguento inungantur tempo-
ra, cella memoriæ & occipiti-
um,

um, maneatq; calidus & quietus,
donec ac interiora penetrarit, &
hæc fient à principio per dies 4.
posteo vero singulis annis semel
tantum per biduum crescente
Luna: in tertio anno non erit ne-
cessaria inunctio, nisi semel anno:
alimenta sint facilis digestionis,
& potus moderatus, excedens e-
nim & continuata hîc ebrietas
venenum est. 3. Sed & hoc se-
quens unguentum excellens est,
quod recipit, radicis buglossi, va-
lerianæ sing. uncias 3. radicis ru-
thæ uncias ij. redigantur in pul-
verem: deinde recipiantur succi
ne frasiæ, hormini, verbenæ sing.
uncias iiij. colentur per pannum.
Postea misceantur succi & pulve-
res, addas medullæ anacardiorum
unciam unam, linguæ avis id est,
feminis fraxini in pulverem reda-
cti drachmas iiij. cumq; pingue-
dine

diue urfi fiat unguentum, quo
inungantur tempora, frons &
memoriæ cellula. Hoc magni vi-
ri usi sunt: inunctionem suadent
fieri debere ter vel quater in an-
no, ego singulis mēibus, si segni-
or operatio animadvertatur, ut
in quibusdam contingere visum
est.

Sed ut ab animalibus & ve-
getabilibus ad cœlestia revertar,
eodem planè, quo Mercurii, mo-
do & forma reliquorum etiam
Planetarum vires atque influxus
conciliari poterunt, ut pro ho-
noribus & dignitatibus, princ-
pum ac magnatum favore atque
benevolentia impetranda, imago
Solis existentis in Leone & do-
mo decima, in trigono Jovis vel
Lunæ: Unde in his figuris for-
mandis unice spectandum, ut is
Planeta, cujus quis sibi virtutem

G

&

& influxum cupit conciliare, ab omni impedimento sit liberri-
mus.

Verum, cur & unde annuli, i-
magine & figura in certo metal-
lo vel lapide sculptæ, creditas ha-
beant vires, non temperamento,
non manifestis qualitatibus non
toti substantiæ est assignandum,
sed divinæ & magicæ, hoc est su-
periori cuidam & sublimiori cau-
sæ, quam non inconvenienter

Spiritus Spirituale vehiculum & vincu-
potenti- lum quidam appellitarunt: hoc
arum oc mediante corpus & anima sub-
cultarū stantiæ invicem distantes copu-
vehicu- lantur invicem, hæc Magnes tra-
lum. hit ferrum, cichoriumq; motum

NB. Solis insequitur:

Hoc vehiculo & vinculo inter-
cedete seu interveniente, Mercuri-
us efficax est in hydragyro, me-
moriam & cogitativa acuenda vel
debi-

debilitanda, alectorio lapide, colore & sapore mixto, Ægypto, Græcia, Anglia, Flandria, Silesia:

Hoc vehiculo interveniente, Luna efficax est in argento & vitris, cerebro, oculo sinistro viri, mulieris dextro, colore albo, cæruleo & cineritio, sapore falso, mediocri odore, crystallo, climate septimo, Flandria, Hollandia, Selandia, Dania.

Saturnus in plumbo, aure dextra, splene, vesica & ossibus; colore nigro, livido, & plumbeo, sapore styptico, lapidibus nigris & obscuris, climate primo, orientis dextro, Saxonia, Stiria &c.

Jupiter in stanno, pulmone, costis, pellsu, semine, aure sinistra, colore fusco, purpureo, flavo, viridi: Smaragdo, Sapphyro, Amethysto: sapore dulci, Climate

mate secundo, Septentrione, Babylonia, Perside, Ungaria, Hispania.

Sol in auro, corde, arteriis, oculo dextro, latere dextro: colore aureo, croceo, subruffo, hyacintho: sapore acuto & acri, odore bono, non excedente: Climate quarto, oriente.

Mars in ferro, aure sinistra, felle, renibus: Jaspide: sapore amaro, felleo, acuto: colore rubeo: climate tertio, Septentrione, Sarmatia, Getulia, Longobardia, Gotia.

Venus in cupro & omnis generis speculis: matrice, renibus, mammillis, gutture, genitalibus, epate: colore albo: sapore unctuosissimo, dulci & pingui: margaritis, sapphyro, & carbunculo: Climate quinto, Austria, Arabia, Campania, Polonia, Helvetia.

Hujus

Hujus igitur influentiæ occul-
ræ principium petere ex principi-
bus & manifestis illis qualitatib⁹,
temperamento vel tota substan-
tia, non tam absurdum quam ri-
diculum est, cum illorum, à qui-
bus hæ virtutes promanant, acti-
ones corporeæ non sint, & sine
corpore (non tamen sine vehicu-
lo) cœlitus illabantur.

Quare nullâ hîc opus ex sensi-
bus mensura, nulla ambitiosa ver-
borum pugna & inani demon-
strationum conatu. Omnis philo-
sophicæ demonstrationis initium
à sensibus & qualitatibus non pe-
ti posse, sed aliunde petendam, vel
ex hoc vulgato patescit, si quis
quærat de albæ rosæ colore, unde
scilicet ducat originem, causamq;
velit frigidiori temperamento af-
scribere, quid quæso dicet de ru-
bra? Intybi species lacteum ne
G 3 iccir-

*Contra
sensua-
les philo-
sophos.*

iccirco succum fundere dices,
quod sint frigida? at complures
calidissimæ, ut sunt tithymali, qui
eodem turgent & madent succo.
Et aloë iccirconè amara est, quia
calida? Atqui in opio quod per-
nitioso frigore necat, amaritudo
est eximia. Et licet ex totius sub-
stantiæ proprietate talia proma-
nare concedatur, sublimior ta-
men & præstantior opifex, in scul-
ptor & formator supra illam in
nostro mysterio collocandus est
& quærendus. Frustra igitur Ale-
xandrei ad manifestas qualitates
omnia referre conati sunt, quod
Scalig. exer, 318. summæ ait esse
impudentiæ, & saltem in venenis
decurt illos acquiescere. Vide-
mus è naturæ gremio & sinu quæ-
dam prorumpere, quorum causæ
etsi sint plane inexplicabiles no-
bis, juvat tamen interea & volu-
ptati

ptati est Philiatro, rerumque naturalium industrio, sagaci que investigatori, probabiles rationes comminisci, quas si non assequitur plane, non tamen rebus manifestis propterea derogat fidem, nec effectus calumniatur, sed naturam ejusque opificem admiratione prosequitur.

Haecenus de admirandarum & *Altera* occultarum in natura actionum *tractatur* principiis & causis, reliquum *pars*, nunc est, ut supra proposita questionis explicationem ex commemoratis istis principiis deducamus.

Constare autem omnibus arbitror ex iis quæ hæcenus in publicum sunt à me prolata, plantas, radices, lapides, metalla, spiritus & astra, divina quadam consortii lege conspirare, quod non aliunde accidere vide-

G 4 tur,

*Philo-
sophia
occulta.*

tur, quam ut Plato in Timæo docet, quod cuilibet rerum speciei peculiare astrum, ut polus magneti, & proprius homini genius à divina mente sit consecratus & dicatus, ut ita quælibet planta, quodlibet metallum, ac quilibet pretiosus lapis, certæ stellæ vel astro sit sympatheticus. Sed hæc quo sublimiora, eo altius, ac diligentius à primordiis repetenda sunt & investiganda. Consentunt omnes, Cælum & omnia olim proximè à Deo fuisse procreata, à Deo vires accepisse & retinere divinas, quibus tum se conservent, tum generis sui propagationi incumbant. Deus enim nunc pauca admodum sine cælorum, naturæ, seminisque interventu ingenerat, immò conditis naturæ legibus omnia per cælum administrat : quæ enim Deus olim pro-

propriis operibus incoavit & perfectit, ea tanquam feriatuſ cœlo velut adminiſtro & ſynergo continuanda credidit, ne ſcilicet longa fortè temporis intercapedine jam olim creatum perfectorum animantium genus deficeret, cœlituſ vitalem vim immittit ſemini, quæ deinceps materiam ſic apparet, inſtruat, diſponat, gignendiſque rebus reddat aptam, ut omnitempore vim illam animabilem & ſpirabilem de cœlo poſſit excipere & allicere, ſicque continuatuſ fiet rerum caducarum ſeſe excipientium ordo & ſeries, ſemine quidem materiam ſuppeditante, cœlo vero inducente formam. Sic itaque homo generat hominem & Sol, homo per ſeminis vim apparatus omnem atque ornatuſ conciliat, proximaque

*Nota
opt.*

G 5 est

est causa: Spiritus enim calorque, qui in semine est divinus subiectam seminis materiam ita præparat, ut consentaneam partibus singulis permissionem temperationemque, deinde vero structuram, conformationem positumque acquirat, tum demum in totum se diffundens singulis veluti gubernator insideat, neque deferat, quas temperavit, formavit ac composuit: altera efficiens hominis causa est, & quidem prima ac princeps, quæ in præparatam materiam simplicem speciem seu formam inserit ac demittit, ut Cælum & Sol, species enim rerum cœlitus immittuntur, non è materia educuntur. Quod autem à veteribus dictum est, Deum per naturas esse divisum, & Deorum plena esse omnia, ita accipiendum est, quod vis illa di-

vini-

vinitus accepta & infusa in omnibus permaneat, quod divina virtus omnibus inlit, cujusvi omnia emergant, sed aliter in cœlo, aliter in caducis rebus, in quibus obscurior, in cœlo autem ad rerum generationem præstantior est atque evidentior. Quæcunque igitur Deus tum in cœlis tum in terris progenuit, omnia unus tuetur atque regit, Cœlestia quidem per se & proximè, animalia vero & stirpes aliaque mortalia cœlorum ope & intervntu, quibus naturæ leges tum procreatrices tum conservatrices indixit. Itaque animantium stirpium lapidum & metallorum omnium quæcunq; fuerunt & esse possunt, formas, unius cœli formę potestate cōprehendit, quæ innumerabilibus quasi gravidata formis omnia gignit & ex se fundit, &

Species rerum à cælo. sic una vis & facultas præ se fert omnium caducorum vires, ut ita cælum nullo semine multas pro-

ferat tum animantes tum stirpes, at semen sine cælo non generet quicquam, sed gignendis rebus materiam duntaxat & convenienter apparet ac instruat, cælum vero in apparatus illam materiam speciem summamque perfectionem immittat vitamque suscitet in omnibus, lucido spiritu

Spiritus formatũ dator. intercedente: hic enim mundi & cælorum existit vector, in totam universitatem diffusus, rebus singulis simul & speciem, & nativum vitalemque calorem impertit gignendis illis accommodatum. Is est, qui omnia continet, calore vitaque fovet, hujus vi & ope & inanima quæque persistunt, & animata sui quæque generis habent animam, alia nutriendem

entem quidem, alia sentientem,
alia rationis participem. Sic ta-
men vis illa cœlitus demissa re-
bus sese accommodat, sic singu-
lis infervit, ut quantum cujusque
natura desiderat, quantum ipse
subjecti ratio & conditio ferre
potest, tantumdem exhibeat. Nec
tamen illa virtus sui semper est si-
milis, aut uno se semper & modo
eodem se rebus exhibet, sed aliâs
aliter pro stellarum statu & radi-
aturâ multiformi, quarum com-
mixtio implexioque plerunque
evariat, tametsi vectoris spiritus
una semper est & impermutabilis
substantia.

Fieri igitur non potest, ut qui-
dam existimant, mundi Spiritum,
vitam statumque rebus omnibus
sic impertire, ut ne minimam
quidem astrorum opem deside-
ret, hoc enim si esset, similia simi-

G 7

liter,

liter id est, pari mensura perpetuo generaret. Vitalem quidem animam secum affert & naturam ipsam, ac quaecunque subierit, vitalia facit, sed pro cuiusque subiecti natura, conditione, dispositione & apparatu.

His ita praesuppositis, quod videlicet divinae coelestisque vires ad rerum omnium procreationem & conservationem concurrant, perque communem illum vectorem spiritum, intermediae inter coelum & sublunaria substantiae, omnes mundi partes cohaereant, & cuncta complexu concilientur, nihilque in vivente mundo sit tam abjectum, cui non infusus ille Spiritus divinatorum coelestiumque operum aliquid elargiatur, è caelo & sideribus vires & proprietates, vitaeque semina invehens, confundens & permi-

permiscens, sicque omnibus inter se concinentibus, ut gravissimis Tullii verbis utar, necessario omnia uno divino & continuato spiritu contineri, hæc inquam *Modus* cum ita sese verè habeant, quis *quo vul-* nationem, factam per unguentum *nus cu-* armarium, quo vulnus etiam non *ratur si-* applicatis remediis curatur, in *ne reme-* strumento tantum eo unguento *diis.* delibuto, non naturalem, sed superstitiosam dicet & impostoriam? Nemo sane, nisi harum rerum omnium ignarus, quique sensibus omnia metitur. Fit enim illa sanatio per meram naturam atque magneticam quandam efficientiam, attractionem & deductionem, per influentiam corporum cœlestium operationes suas perficientium per elementa, nec non toties decantatum vectorem Spiritum, qui

qui tanquam medium vinculum
primo ex definitis & propriis cō-
stellationibus sympathian, & co-
pulam seu convenientiam indu-
cit, ex qua deinceps vis sanatoria
in telum medicatum derivatur,
unde postea egreditur, & ad par-
tem usque vulneratam continua-
tur ac traducitur, tandemque a-
ctione istius virtutis Spiritualis
consequitur effectus. Nec tamen
dubium, phantasia patientis
plurimum hic habere momenti,
(juxta illud Hippocratis, in me-
dendo sæpè concurrunt spes, fi-
ducia & πῶς) tum ad balsamicam
in sanguine existentem virtutem
à telo medicato attrahendam di-
rigendamque ad partem affectam
& læsam, tum ad movendum prin-
cipium sanativum id est, sanandi
virtute præditum, in corpore exi-
stens. Cælum igitur, quod pluri-
bus

bus & uni influit, imaginationem, quæ semper adest, & sympathiam, quæ intercipi aliquando impediri, destrui non potest, ad determinatam in corpore partem vim sanatoriam deducere statuendum est. Nam inter vulnus & telum est vis Magnetica attractrix & deductrix, illa partem spectat affectam id est, vulnus, hoc est, attractio fit ad partem vulneratam, virtutis vero deductio ad telum medicatum.

Verum obijcitur, spatium inter- *Obje-*
terveniens, tempus, & locus, quæ *Etiones*
istam deductionem, sanationem- *præci-*
que impediunt, nec admittant, *pne di-*
nihil enim ultra determinatum *lun-*
agere spatium, item corpus à cor- *tur.*
pore sanando tangi necesse est,
tangere enim se propriè dicuntur,
quorum extremitates seu fines
sunt simul. Jam autem sola cor-
pora

pora tenent superficies. Ergo sola corpora se tangunt. Talis autem contactus non fit inter vulnus & telum medicatum, ergo sanatio quoque per illud impostoria est & Magica.

Præcipui hi sunt arietes. quibus pars adversa & sensuales Philosophi ad evertendum & explodendum, naturæque finibus excludendum miraculosum unguenti armarii effectum utitur. Sed facilis occursum est. Et miseret me eorum. Quis enim nescit multa ex intervallo exercere actionem suam, quorum scilicet superficies nullo modo conjungi possunt, & nihilominus sunt simul, ut Sol & hominis corpus, quæ superficiebus licet conjungi non possunt, radiis tamen intermediis conjunguntur, non enim potest physicum agens agere in extremum
quin

quin prius agat in medium, cum omnis actio physica fiat per contactum. Idem Sol per orbem Lunæ calefacit mundum inferiorem, licet neque ipsum tangat, neque sphaeram Lunæ calefaciat. Sic omnia illa corpora, inter quæ est sympathia & antipathia, mutuo se afficiunt, exercentque operationes suas circa ullum visibilem contactum, id est, unius virtus defertur ad alterum mediante Spiritu intercedente, ita, ut licet spatium sit maximum, citra tamen ullam alterationem nec ventis dissipetur, nec etiam aëre vasto, humido, frigido ve rapiatur atque discutatur, sed propter naturalem communionem, similitudinem, nexumque conservetur atque continuetur.

Sic in contagionibus quoque
nullus

nullus sit contactus corporum. ut
 in certo lippitudinis genere affi-
 ciuntur oculi illorum qui lippum
 intuentur, item grassantibus fe-
 bribus pestilentialibus multi in-
 ficiuntur, qui ad ægrotos nunquā
 accesserunt, hoc est, quorum ex-
 trema nunquam fuerunt simul:
Multi sine con- maligna enim & putrida istarum
tactū af- febrium qualitas corpora contra-
ficiuntur in minat propagando se diffunden-
peste. do & continuando. Itaque qui a-
 lium morbo inquinat, non neces-
 sario eundem tangit, nam putri-
 dum halitum vaporemq; in pan-
 num vestemve aliquam (in his e-
 nim & similibus seminarum con-
 tagii sæpè delitescere experimen-
 tis patefactum est) expirans, qui
 postea alium multos post dies in-
 ficit, non rectè dicitur infectum
 sic contaminatumque tetigisse,
 cum nihilominus tamen citra du-
 bium

bium affirmari possit, morbos de homine uno ad alium non transire absque corpore aliquo, id est, non transportari absque vapore seu spiritu vel humore. Ac spirituales qualitates hinc plurimum valent. Licet enim secundum modum & existentiam, quæ existunt, per se actionem corpoream non edant: per accidens tamen nihil prohibet, quo minus per medium idoneum propagentur, quod medium nihil est aliud quam spiritus vaporve mediæ cujusdam inter corporatas & incorporatas substantias naturæ, qui spirituales actiones in se recipiat, ærique representet, cumque sit corporeus, contactu suo realiter alteret. Unde verissimum evadit, multas esse actiones, ad quas non sit opus eo qui vere & solus contactus est, cum in se mutuam actionem exercent

*N. De
spiritu-
alibus
quali-
tatibus.*

ercent corpora multa, quæ sunt simul non per contactum corporis sed virtutis, estque hæc virtus, quam per intervalla exercent corpora, effunduntque, qualitas corporis expers in qua sola inest efficacia.

NB. Sic vis ex unguento exiens effundit se non in lapidem, ferrum vel lignum, quibus cum nullam habet conjunctionem, sed virtute motoris ad vulnus se propagat.

Primum enim movens in unguento est vis balsamica in sanguine & usnea, quæ mediante spiritali vinculo ad vulnus usque continuatur, & nisi intercapedo sit nimia, fiunt unum per utriusque formæ conjunctionem, conjunguntur inquam, quia formæ se ipsas propagant & promovent, ita ut etiam egredientes in media intercapedine mutuo occursum uniantur.

antur. Simul igitur sunt movens
& quod movetur, ita ut vel secun-
dum immediatam superficierum
applicationem se contingant, vel
ut unius virtus ad superficiem al-
terius, atque ita in corpus alteri-
us deducatur, sive id fiat lumine,
sive radiis, sive qualitate occulti-
ore & contactu spiritali. Qua-
re unguentum attingit vulnus
seu conjungitur vulnere, ut effi-
ciens & agens patienti, seu ut *NB.*
causa transmutans alteransque
corpori transmutando, quo et-
iam modo cœlum conjungitur
terræ, quæ tamen secundum su-
perficiem illi non est contigua,
hoc est extrema cœli & terræ se
non contingunt, ut ita verissi-
mum sit, agentia longo sæpè in-
tervallo divulsa esse ab iis quæ
patiuntur, ut si quis eminus vi-
det hostem, et si hic vicissim
illum

illum non videat, repentè tamen commoveretur, expallescit, trepidatque & contremiscit, qui certè motus animi ab externo agente, à specie hostis objecti ob oculo recepta, & ad sensum interiorem delata, in mentem primum, ab ea in corpora deinde derivatur, agensque longo intervallo à patiente est divulsus, unde spiritalis hic & insensibilis actio est, non realis operatio.

Quomodo intel- Itaque movens cum re mota simul est, intelligi debet de agente
ligendi proximo, hoc enim semper simul
vulgari est cum re mota, ut sunt imaginatio & Spiritus, id quod in titillatione quoque constat, quæ sæpè
Canones physico- fit sine contactu & attrectatione,
rum? & nihilominus tamen movens & motum simul esse recte dicuntur, scilicet per contactum internum occultum, qui fit vi spirituum ab
ima-

imaginatione impulsorum, partesque illas, quæ titillationem perpeti possunt, ferientium, est enim motus illorum celerissimus. Ex his quis non intelligit, falsas in physica positiones esse generaliter acceptas, 1. agentium & patientium extrema se semper contingunt. 2. Non est vis aliqua agentis in patiens, nisi illud hoc secundum extrema & superficiem contingat. Qualitas enim seu virtus cœlestis & magnetica mediante spiritu istius deductionis directionisque in unguento causa est & quasi vehiculum, quo moto res vecta movetur similiter, nam in vehiculo requiritur, ut sit aptum ad vehendum, ad vehendum autem aptissima virtus est magnetica cœlestis, quæ quasi intervenit & interjicitur inter tellus obligatum & vulneratum locum,

H

cum,

cum, movetque seu dirigit vim ad effectum consequendum. Et qui ignorat vel negat, virtutem quandam ætheris naturis elementaribus à cœlo cōmunicatam (quam Astrologiæ periti dicunt formas earum complere & absolvere) qua mediante vis ac proprietas quarundam naturarum formis implantetur, ac inter se corpora connectantur atque cohæreant, & ab hoc ordine nexuque similitudinis naturalis ortum esse, indeq; mirandarum actionum causas eruendas, is in toto hoc mysterio planè cæcutit. Inter virtutem enim & vehiculum primo sympathia est; quæ postea deducitur transitque in telum, de hinc in vulnus ob familiaritatem & similitudinem, hæc enim efficiens causa est, ut res invicem vinciantur. Unde inter telum obligatum & vul-

& vulnus contactum fieri nemo inficiaturus est, licet is non fiat immediate extremis simul, & tangat quod remotum est, primum, id enim in hoc mysterio necesse non est, cum enim principiorum hâc actio corporea non sit, contactum corporeum etiam requiri opus non est. Vis enim seu virtus pervenit ad vulnus mediate, non per dæmonem, sed interventu, ut dictum est, virtutis cujusdam sublimioris & incorporeæ, quam Magiæ naturalis Doctores magneticam rectè appellitarunt. Im-
 postoria igitur sanatio non est, gicum
 Magica tamen Impostores enim est impo-
 vere sunt, qui omne magicum di- storium.
 cunt superstitiosum & impostorium.

Ad extremum ipsius unguenti descriptionem & compositionē placuit subicere, ut nemo non

H 2 in-

intelligat, ex mere naturalibus rebus & quidem ipso homine id componi: Baptista Portal. 8. c. 12. id describit, refertque ad autorem Paracellum, quem tamen hujus illustratorem amplificatoremque extitisse tantum, non autorem reperio.

Rec. usneae concretae in calvaria furis suspensi & in aëre derelicti.

Mumiae verae,

Sanguinis humani adhuc calentis ling. unc. unam.

Adipis humani unc. ij.

Ol. lini.

Terebinthin.

Boli armen. sing. zij.

Misceantur omnia simul in mortario, ferventurque in vitro vel urna oblonga & angusta.

Alii, recipiunt usneam abrasam è cranio hominis violentâ morte perempti, duarum avellandarum pondere:

Adi-

*Adipis verris aprugni,
Ursini sing. uncias vj.*

Lumbricorum terr. ex vino
lotorum, inque pistoris fornace
ollâ tecta torrefactorum (non a-
dustorum) unc. iij. horum in pul-
verem reddactorum uncia uni
adjiciunt.

Cerebri aprugni ficcati,

Santali rubri odorati, mumia
& hæmatitis, singul. unc. j. omni-
busque mixtis cum adipe faciunt
unguentum. Hæc descriptio opti-
ma esset, si succo & nervis hoc
est, sanguine & adipe humano,
(in quibus maximè dominatur
Spiritus ille vitalis, vegetabilis &
balsamicus) non careret. Itaque
in vera hujus unguenti composi-
tione sanguis & adeps humanus
non sunt omittenda, quo etiam
modo confectum apud me quo-
vis ut tempore possit haberi

H 3

(quo-

(quoniam Chirurgi sæpè vel non sunt præfentes, vel etiam à vulnere remoto remotiores) nunc operam impendo, quantam possum.

Conficiendum autem est Sole existente in libra, usnea vero colligetur cum Luna crescente, inq; Veneris existente domo, si fieri potest, non Martis aut Saturni. Si in Veneris domo locum habere Luna non potest, diligenter attende, ut possit abradi usnea Luna versante in piscibus, hoc enim signum est omnium convenientissimum propter Jovis domicilium, & Veneris exaltationem, proximum huic est Taurus & Libra.

Quando usnea colligenda.

Praxis.

Sanantur hoc unguento sic confecto omnia vulnera, quæ ferro, ictu vel jactu infliguntur, modo haberi possit instrumentum. Excipiuntur tamen illa vulnera, quæ fiunt in arteriis, & uno è

mem-

membris principalioribus , ut
corde, cerebro &c.

Immergendum autem ferrum
seu telum est quod sauciavit (vel
in hujus defectu lignum, seu ra-
mus salignus in apertura cruenta
madefactus) in unguentum, & ita
relinquendum: æger quotidie suâ
urina vel purâ aquâ vulnus eluat,
deligatque mundo panno lineo,
semper pus extergendo vulnusq;
aurora qualibet mundificando &
absq; ullo dolore sanabitur: Hoc
Maximilianum Imp. comprobaf-
se in confesso est. Si instrumen-
tum, quo vulnus inflictum est, ha-
beri nequit, aliud ducatur per
vulnus, & loco veriteli id inunge
utroque latere, reponatur loco
mundo & temperato, si enim aëri
vel frigori nimio exponatur, exci-
tabitur dolor. Attendendum est et-
iam, casumne an punctum factum

H 4 sit

NB.

fit vulnus. In punctura enim telum inunguendum est à cuspide capulam versus, in cæsura ab acie versus tergum. Meminisse præterea oportet obligare tela. Si non apparet quam altè sint infixa, tota sunt inunguenda, si apparet, pars illa tantum, quæ fuit in vulnere. Cito sanaturus sæpè illine (præsertim vero si vulnus est magnum & profundum) si maturatione opus non est: necessitasque non urget, intermitteri quidam dies poterunt, imo sufficit, si senis diebus id fiat bis, vel ad summum ter, semper tamen vulnus mane abluendo, extergendo, iterumque deligando.

N. de
usneca.

Ad extremum de usnea non est consensus: alii petitam eam enim volunt ex capite strangulati, alii parum referre ajunt, siue sit ex strangulati, siue ex alterius cujusdam

dam capite. Verum cur ex strangulati potius quàm alterius cuiusdam capite usnea petenda, causas adhuc à nemine scripto explicatas atque allatas vidi. Ego, qui tamen aliorum eruditorum iudicio hîc me subijcio, hanc afferri rationem posse existimo, quod in strangulando, Spiritus vitales ob præsentiam mali præsentis in caput ac cerebrum refugiant, unde quia regressus illis ob violentam illam constrictionem ad principium suum non patet, remanere, eos, & cum spiritibus balsamoq; capitis ac cerebri misceri ac confundi necesse est. Et licet omnes functiones animales intereant, manet tamen calor ille in ossibus, nervis, aliisque partibus similibus, qui & in lapide est, & pipere emortuo, sc. elementalis. His ita commixtis in balsamico sanguine,

H 5 ne, vi

ne, vi caloris circumfusi ambi-
tisque humorem vitæ imbuentis,
cœlique influxu cooperante, uf-
neam ceu vegetabili quadam vi
NB. & virtute in calvaria tandem pro-
generari verissimilimum est, ma-
joris potentia, quam est ea, quæ in
alterius cujusdam ex morbo de-
functi capite reperitur. In decol-
latis spiritus non retineri, sed dif-
fugere, evanescere ac dissipari o-
mnibus in confesso est.

De mumia intellige non vul-
gatam illam in Seplasiariorum ta-
berna ubique ferè, prostantem,
quæ nihil aliud est quam arefacta
cadaverum cõditorum caro, non
autem eorum infarctus & liquor
ex carne humana manans. Perpe-
ram etiam faciunt Seplasiarii, qui
carnes ossaque contusa medica-
mentis Mumiaë necessariis com-
miscent.

Itaq;

Itaque ut legitima mumia haberi possit, in penuria Ægyptiacæ & Arabicæ, quæ concinnabatur ex myrrha, aloë, croco, balsamo, aliisque pretiosis odoramentis, in hospitalibus nostris cadavera ob-euntium aloë, myrrha, croco, & aliis ad eam idoneis rebus, replenda sunt & imbuenda, idoneoque tempore eximenda, & ad usos custodienda, hanc enim plurimis pollere facultatibus, præter experientiam gravissimi autores tradiderunt. Sed de Mumia viribus compertis aliâs
plura.

F I N I S.

H 6 TRA-

TRACTATUS ALTER
DE LUXURIOSIS CON-
viviis nostri se-
culi.

Nix puto quen-
quam fore, qui exi-
stimet, aut ostenta-
tione aliquâ me adductum, aut fi-
duciâ ingenii ad dicendum in hoc
celeberrimo congressu accessisse:
abhorret enim ab utroque natura
& genius: Nam si in minimis re-
bus ostentatio reprehēditur, quo
tandem odio dignus essem, si quē-
admodum Phormio apud Hanni-
balem de re militari declamavit,
sic ego apud vos doctrina & elo-
quentia præstantes, ineptè aliquid
osten-

ostentando meam importunitatem in theatrum producerem. Sed quoniam officii ratio mihi hoc loco & tempore dicendi necessitatem imponit, humaniter à vobis peto, ut pro vestra pietate & candore qualemcunque orationem, menses ab hinc quatuor plus minus, commentari à me cœptam boni consulatis: Colophonem huic adjicere, intercurrentes quidam strepitus musas meas interturbantes tunc non sinebant: Nunc verò non sine labore ad finem eam perduxi, luce etiam tandem donandam: Etsi autem hic locus postulat, ut eas artes & doctrinas, in quibus explicandis verborum, ornem & prædicem, tamen cum de iis ab aliis, eloquentiâ excellentibus, splendide & copiose dictum sit, sumpsi aliud argumentum huic temporî conve-

H 7 nien-

nientissimum; quandoquidem ad nos redierunt dies bacchanaliorum, qui apud Ethnicos fuerunt hominum aut simulantium furores, aut ebrietate insanientium; qui ad portentosas atq; monstrificas helluationes ac commensationes instituuntur, sola simulatione insaniae & representatione gestus bacchantium: horum inquam recordatio, & memoria similiumq; monstrificarum bacchationum, quibus nostrum seculum se contaminavit, celebratio, in hanc potissimum me sententiam adduxit, ut de luxus in convivii origine & primis autoribus ex hoc loco ornatissimo quædam dicere non erubescerem: idque eo facio lubentius in hoc confesso, quoniam scio vos de eo severè & verissimè censuram ferre posse: nulla hic sunt nugæ: nihil monstrosum, fabulo-

bulosum nihil, neque item insul-
sæ traditiones, haustæ ex fæce
quorundam triobolariorum scri-
ptorum, sed ex autoribus græcis
pariter atque latinis percelebri-
bus atque perveteribus: rem tra-
dam corporis non modo salutis,
sed animæ quoq; non parum con-
ferentem: ipsa rerum gravitas at-
que varietas fastidium vestrum
propulsabit, attentioresque vos
reddet: de primo & postea vario
gentium victu & quibusdam pri-
sci seculi insanæ gulæ irritamen-
tis, quæ ganeosorum portentosa
ingenia excogitarunt, magna me-
hercule naturæ injuriâ, si confi-
deratè dicenti auscultaveritis,
non improbabitis scio institutum
meum, dicendique occasionem,
propterea quod confusè hæc
& intercisè tractatâ conscri-
ptaque apud priscos autores
inve-

inveniantur. Meæ institutæ orationis hic erit ordo. Primò dicam de prima mortalium & postea vario gentium victu, tum de prodigioso conviviorum apparatu & cellis luxuriæ fastigiis : quæ singula dum pertracto, rogo ut per benignè me audiat & cum silentio.

Primò constat, victum mortalium, eruditissimorum judicio, quibusdam gradibus distinctum fuisse, quibus à summa rusticitate vel potius feritate ad humaniorem primò deventum sit, postremò ad summa luxus culmina.

Primum hominum genus, ut feræ in sylvis & nemoribus versabatur; convenitq; inter omnes, glandiferas bacciferasque arbores mortales tunc præcipuè aluisse, nutricesq; extitisse feræ ac inopis illius fortis.

Deinde

Deinde ex hac vita in secundam descenderunt, pastoritiam scilicet, etenim ex animalibus ob eandem utilitatem sylvestria deprehenderunt atque mansuefecerunt, inter quæ primum oves assumptas esse autumant, propter placiditatem, aptissimæ enim sunt ad vitam hominum, ad cibos, caseum simul ac butyrum, ad corporis verò tutelam & vestitum vellera adhibuerunt.

Tertio denique gradu à vita pastoralis ad agriculturam animum adhibuerunt, quam maximè acceptam vitæ fuisse satis testantur populorum erga eam amor ingens & diligentia admirabilis. Illis enim seculis nihil antiquius habuerunt, quàm agros studiosè excolere, illumque amplissimè laudasse existimabant, quem virum bonum Colonus dixissent, tuncq;

*Encomium
agricul-
turæ ve-
terum.*

tuncque pascua & fruges solare-
gum & gentium vectigalia erant,
annonæque vilitas erat incredi-
bilis: haudque dubium est, aurea
illa secula verè extitisse, in quibus
tam innocenti victu mortales u-
terentur, iis videlicet, quæ beni-
gna tellure provenirent vescen-
tes, & eo quod honestis manibus
excultum esset, ut ita meritò cen-
sendum sit, humaniorem libera-
lioremque victus rationem non
extitisse, quàm quæ salutaris fru-
gum invento ad vitam sustentan-
dam usa est, quæque vel pauperri-
mo cuique paratu facilis fuit. In
hoc cœlesti munere quantum vi-
ta postea profecerit, & quantum
solertia ingeniaq; hominum cu-
ram eam auxerint atque locuple-
tarint; satis superque testatur au-
reum illud vitæ genus sublatum,
cùm ad postremum gradum luxu-
riæ

ria perventum, ferreaque tunc
 proles repentè exorta est: hæc ul- *Ultim^o*
 tima vita: hic ultimus gradus no- *vita gra-*
 stri seculi est, quem feliciorẽ so- *dus lu-*
 lent dicere, qui novis moribus & *xuria.*
 luxui favent.

Hinc varius gentium victus mi-
 rabilisque, quem non unum esse
 sed innumeros, & penè totidem
 quot gentes, hominumque lin-
 guæ, testatur inter alios, qui res
 populorum historiâ prodiderunt,
 quique de situ orbis monumenta
 reliquerunt Jul. Cæsar in illis su-
 is clarissimis commentariis de
 rebus bellicis. Non solum enim
 Cæsar alium Gallorum fuisse vi-
 ctum, alium Brittanorum, alium
 vero Germanorũ prodidit, verũ
 etiam inter Germanos variũ exti-
 tisse eumq; mirabilem, atq; etiam
 inter ipsos Gallos, quos agricola-
 tioni fuisse deditos & mitiorũ fru-
 gum

gum alimentis usos, pomorumq;
& vitium succis atque liquoribus
extra dubium est: Galliarum e-
nim agros feracissimos, quin &
vitibus maxima parte confitos o-
mnium ferè scripta prædicant.

Belgæ à pristinis moribus lon-
gè recesserunt, quoniam summo
studio vina externa conquirunt
terra mariq̃ue, etenim apud eos
vites nullæ conseruntur: vescun-
tur præterea carnibus pecorum,
quæ illic abundant propter pabu-
lorum ubertatem: verùm ante
cuncta panificia fingunt varia ex
caseo, lacte, butyro, quæ in sum-
mo honore mensarum & com-
messationum habentur: ebrietati
autem magis indulgent quàm cæ-
teri Galli, honorificamque maxi-
mè putant non solum viris, sed &
fœminis crapulam, præsertim qui
Rheno sunt proximi.

Apud

Apud Petragonos & Lemovicos castaneæ & rapa à vino & melle tertium honorem adipiscuntur: rapa etiam Allobrogibus & Subaudis in cibo mirificè grata, sicut & castaneæ montanis Lugdunensibus.

Montium Cemannorum populi Arvernus proximi vice panificii castaneis utuntur, quippe festis tantum diebus vel non infimè sortis homines panificium illic exstugibus usurpant.

Gasconum gens Aquitaniæ nobilissima inter præcipua pulmentaria allia habet, cepasque quorum olfactum & gustatum in delicias gulæ vertit & suavia condimenta: hi nunc quoque præter ceteros Gallos ventri indulgere magis existimantur, vulgatum enim & maximè nobilitatum apud eos jactatur Proverbium; Satius esse

Aquitaniarum proverbium.

esse bellè farcire ventrem epulis
quam corpus veste molli & pre-
tiosa ornare: ajuntque Burgun-
dinei ventrem esse sericeum. Ar-
verni verò caseo frequentius vi-
ctitant.

Nortmanni malis pyrisq; cru-
dis ac coctis liberaliter vescun-
tur, suosque ex illic concinnant
potus, carnibus quoque vescun-
tur omnigenis.

Narbonensis Gallia fœcundita-
te frugum, vitium pomorumque
mira varietate ac suavitate nullis
aliis terris cedit: Verùm morum
civilitate & vitæ nitore atq; lau-
titia à cæteris Gallis videtur dif-
cessisse: pisces habet frequentes,
tum recentes tum sale conditos,
ante cuncta autem olivas condi-
tas capparesque manducat, ficus
item uvasque recentes, mala ci-
tria, arantia, limones inter lautio-
res

res cibos habet & irritamenta:
vina apud eos generosissima: o-
ves pascuntur thymo, quo pabu-
lo, mire pinguescunt.

Armonicarum regionum po-
puli inter se vivendi ratione non
contentiunt. Brittones enim &
Britonifantes victu magis barba-
ro & fero utuntur: at Gallobrit-
tones maximam partem civilita-
tis urbanitatisque Francicæ ser-
vant, apud quos panificia lauta ex
frugibus parantur, vinaque non
ignobilia absorbentur. Mediter-
raneos autem fere omnes Gallos
lautiores in cibis haberi atq; hu-
maniores Possidonius Stoicus
scribit apud Athæneum.

De moribus Germanorum pro-
didit Cornelius Tacitus, quod ci-
bi illis olim fuerint simplices, a-
grestia poma recensque fera aut
lac concretum sine apparatu, sine
blan-

blandimentis ad famem sedandam, sed adversus sitim non eandem fuisse temperantiam, quoniam diem noctemque in potu continuarent, qui mos apud illos nostra etiā memoria pertinacissimè perdurat, ut videantur ad perdenda vina geniti: eoque nomine nunc apud Romanos & Hispanos pessimè audiant: Germanos quoque carnibus vesci, ac bibere vinum meracum, historia scriptum reliquit Possidonius Stoicus: sed certum est totam Germaniam à Romanis minimè fuisse cognitam: hodie, quamquam longè mitiori & urbaniori victu degant Germaniæ populi, nihilominus ferinæ cujusdam & priscae vitæ vestigia quædam retinuerunt, maximè quanto magis vergunt in Septentriones.

Brittanni, qui nunc Angli, si
si Cæ-

si Cæsari credimus, pecorum magnum alebant numerum, leporem verò gallinam anseremque gustare fas non putabant, animi tamen voluptatisque gratiâ educabant: convecto & deportato frumento, præcipuè verò gallico utebantur, vina etiam nunc ab exteris petunt, Gallis, Lusitanis, Hispanis & Germanis, quæ potentiora sunt, nam imbecilla veturam non ferunt: carnibus vescuntur largiter præcipuè à pistoribus incrustatis, magni enim illic pecorum greges & armenta boum. Cælum vero temperatius esse quam apud Gallos, asperitatemque frigoris ab iis abesse experientia testis est. His adjacent Scoti, quibus D. Hieronymus feritatem ac barbariem ascribit, quos etiam adhuc feros invenias, ni aliæ gentes eos cieurârint atq;

I expo-

expolierint, miseramque omnino victus conditionem iis fuisse historiae testantur: bubulam in cibis assumunt largissimè, armenta enim hujusmodi animalium fert tellus alitque: frumenta non multum habent, sed adventitiis utuntur.

Italia pro tractuum differentia imperiique incremento victum pariter mutavit. Romani enim qui initia imperio dederunt, tum etiam qui id provexerunt, cibos expetebant tantum qui vitam sustinerent famemque depellerent. Capitale erat bovem mactasse gulae causâ: piscibus statim à Roma condita praesertim marinis usos esse constat eruditorum antiquorum monumentis, omnino carnes parcius semper esitasse quam ceteros populos, verum videri potest, nam & nostra memoria par-

parcissimè ijs vescuntur, herbis
oleribusque variè utuntur tum
crudis tum coctis. Vini autem
observationes memorabiles a-
pud Romanos fuerunt, nam au-
ctoritatem post centesimum ur-
bis annum cœpisse ajunt, Romu-
lumque ipsum lacte non vino li-
basse? & Numam sanxisse ne ro-
gum vino respergerent, nec licu-
isse fœminis primùm id bibere,
postea concessum valetudinis
tantum causâ: eorum autem qui
secuti sunt, cura fertilior & indu-
stria felicior fuit in vitibus co-
lendis: vini quidem in universum
sunt avidi, sed modum potioni-
bus adhibet, pariterque Hispani.

Victus autem Romanorum
rationes veriâsse pro Reipublicæ
recta vel depravata institutione,
& postea Imperatorum virtute
temperantiaq; atque etiam libi-

I 2

di-

dine & luxuria, dubium non est, unde tot emerferunt leges sumptuariæ & censoriæ, quibus cibaria non ex Otica solum, sed & domestica prohibebantur, atque etiam ex sue pernae cœnis detrahebantur. Romani etiam veteres pisces simul cum carnibus una in patella seu lance mensis apponebant, pariterque herbas quasdam ut asparagum: Panificia varii generis conficiebant: lepusculi & perdices raro Romanas mensas subibant ob inopiam scilicet, cætera autem alitum genera frequentius: capreas in macello venales passim reperias, primis semper mensis acetaria imponuntur, æstate peponibus liberalissimè vescuntur, nam plerumque iis solis contenti & pane, prandia sua cœnasque incoant & finiunt: ficus item simul ac uvæ
recen-

recentes per autumnum. Vitulina nulla caro pretiosior illis gustatur. Ververcina non admodum placet, piscinarum non sunt tam studiosi, neq; ita avide pisces expetunt quam sui majores, quippe rarissimè vel marinos attingunt, nisi religio cogat. Hispani sordes in vivendo aliquibus in locis peculiare habent, quoniam si suis alantur oculis, domi esuriunt & famelici hiant, at quando aliena quadrà frui licet, nulla gens æque vorax cernitur: vivunt carnibus immodicis, piscibus cum amnicis tum marinis, panificia quoq; lauta faciunt, pomorum ubertas illic varia atque multiplex, maximè citriorum omne genus & punicorum, ficuum, uvarum, quas siccatas alias in terras mittunt: ante cuncta vina illic vehementissima sunt. Secundis mensis quernas

I 3 glan-

glandes adhibent dulcedine præstantes. Strabo Lusitaniæ montanas gentes querna glande vesci autor est: sunt præterea apud montanos quosdam Hispaniarum populos condimenta & saccharata innumera, officinarum & Seplassiariorum commenta, ea mensas secundas exornant bellariorumq; vices supplent. Siculas mensas & in his Syracusanas potissimum nobilitavit luxuria, quas prudentissimus Plato damnavit: fruges in Sicilia repertas à Cerere narrat antiquitas, quoniam solum illic sit omnium frumentorum fertilissimum, unde & terra illi Romanorum horreum nuncupabatur.

Græci crapulæ gulæq; admodum fuerunt dediti, quare pergræcari pro indulgere genio proverbio circumfertur.

Con-

Constat tamen diversam virtus rationem & studia illis fuisse: aliter enim Lacedæmonii, aliter Athenienses vivebant: Lycurgus leges Lacedæmoniis condens tantum ciborum unicuique elargiri iussit, quod ad bonam corporis valetudinem satis esset: certum itaque numerum frumenti singulis in singulos annos emetiri mandavit, & liquores pro ratione, atque id uberius viris, fœminis vere parcius. Præterea instituit convivia publica, in quibus nullæ præter vulgares escæ apponerentur, probrosum existimans simul ac inutile animis corporibusq; coquorū condimentis & saporū coacervationibus saginari.

Solebant præterea Lacedæmonii epulas suas condire labore in venatu, sudore, cursu, fame, siti: unde Dionysio Siculo negan-

I 4 ti,

ti, se jure illo nigro, (erat enim hoc inter obsonia illis celebratissimum) quod caput cœna fuerat, delectatum, respondisse fertur qui illud coxerat, minimè mirum, condimenta enim defuerunt.

Sybaritæ gloriæ virtutisq; loco delitiis mollietieque dediti vitam despiciebant, quoniam mortem non timerent. Spartani vero & vivendum liberaliter & moriendum censebant, sed utrumq; cum virtute, teste Plutarcho.

Verum Atheniensem longe alia fuit vivendi ratio, quippe luxui omnino deditos fuisse Græci ferè omnes testati sunt, ipsiq; Poëtæ Comici imprimis Atticas cœnas riserunt. Socrates enim cibos detestabatur, qui non esurientem invitarent ad edendum, similiter & potus, qui non sitientes ad bibendum.

Athe-

Athenienses in cœnis solebant
lances apponere, quæ quinque a-
lias parvas lances continebant,
quarum una referta erat allio, al-
tera duobus Eschinis, tertia pla-
centâ, quarta conchis decem,
quinta antaceo parvo. Est in ex-
emplis parasitum quendam inter-
rogatum, num cœnæ Atticæ Chal-
cidicis lautiores essent, an verò hæ
Atheniensibus præstarent. re-
spondisse, Chalcedoniacum pro-
œmium pretiosius esse & suavius
quàm Atticorum totum appara-
tum, appellans videlicet Proœmi-
um cœnarum, ostrearum multi-
tudinem & varietatem: nihil ad
peregrinos exportari licebat præ-
ter solum oleum, nam qui ficus
exportantes ostenderent Syco-
phantæ apud illos dicebantur.

Perfarum victum exponens Xe-
mophon ad panem quicquàm eos

I s adhi-

adhibuisse negat præter nasturtium. Sed de eorum luxu & ganea nihil hîc ascribendum duxi, cùm apud omnes fere scriptores passim complura tradita legantur, & in altera parte obiter quædam sim relaturus.

De Ægypto certum est & frugum & vitium fœcunditate eam felicissimam fuisse, quin & pomorum omni genere, olerum quoque ac herbarum cibis supra modum usam, pisces amnicos marinosq; & salsamenta immodicè esitasse.

De aliarum gentium victu quæ à gravissimis auctoribus literis assignata sunt & quasi per monumenta tradita, scio per multa esse ejusmodi, ut vix fidem impetrare valeant, multisque ea videantur incredibilia. Sed quia ex illis mundi partibus, quarum gentiũ
mul-

multiformes mores, ritus, mirabilemque victum enarraturus sum, homines, fruges, legumina, aves, animaliaque nostris incognita terris creberrimè ad nos terra marique convehuntur, fidem facile adhibendam ijs censeo, præsertim si naturæ eximia benignitas & vis ejus immensa perpendatur: fateor permultos qui à patrio solo non discesserunt, multa hic non sine fastidio audituros: veruntamen candidè meum hunc laborem velim interpretentur, quippe si omninò à Musis remoti non fuerint, erunt non pauca quæ animū delectabunt per tot gentium cibaria discurrentem.

Sed hoc præfari lubet, ut non unus olim fuit, ita nec hodie quoque mortalium victum unum sed innumeros esse & quidem totidem, quot hominum linguæ:

Ferinum ante aliquot annos & absurdum apud nostrates fuit, cochleis vesci, ranis, testudinibus, at in universa ferè Gallia interpretæcipuas mensarum delicias reponuntur.

Thraces quosdam canibus vitasse Picus Franciscus auctor est.

Areades carnes & maham in cibatu habuisse ferunt, quin & glandes, unde & balanophagi dicuntur.

Hircani vescebantur venatibus quorum varietate abundabant Marcellino teste.

Getis quibusdam vini usus omninò ignotus, quin & frugum, victum illis ovillum pecus commodat, ex quo Nomadum Getharumque plurimi, teste Columella, galactopotæ dicuntur.

Xenophon prodidit Mosy-
cos

cos ostentasse divitum liberos bene curatos, non alio tamen cibo quàm elixis nucibus enutritos:

Armeniam minorem fecunditate percelebrem referunt, qui paulo ante nostram ætatem eam peragrarunt, nulliusque, quod ad victam hominis pertinet, indigam, quin etiam cœlum saluber-
rimum & clementissimum. Præ-
terea Persarum regionem omni
frugum abundantia nobile nar-
rant, vinoque & pomis felicem,
sicut & palmetis quæ dactylos u-
berrimè ferant, pistaceis præterea
& malis quæ paradisea appellantur.

Tartarorum victus parum di-
stat ab eo quo Nomadas Scythæ-
que uti prodidit antiquitas, quo
etiam utuntur non paucæ Septen-
trionis gentes, quippe plurimus
his lactis usus & casei.

Orientis populi plurimi qui Imperio Magni Chan parent, potus suos ex oryza, & genere aromaticum concinnant: carnes crudas contritas primum, deinde aromaticis resperfas oleisque odoratis imbutas vorant: Serpentes etiam nunc quæ illic nascuntur copiosissimæ & grandissimæ, incibus suis utuntur, in delitiis quoque habent hominum carnes, qui morbo non extinguuntur, quales sunt qui in bello ab iis trucidantur.

Solinus autem est, Essecclones Scythiæ populos parentum suorum funera cantibus latos prosequi fuisse solitos, convocatisque propinquorum cætibus cadavera ipsa, (horrenda parentalia,) dentibus laniasse, pecorumque visceribus mixta inter epulas apposuisse, Cranio verò poculi loco uti
fos

ſos fuiſſe, quod & auro circum-
circa ornarunt.

Matthias Michon de Sarmatia
Aſiana ſcribens Tartarorū quoq;
meminit & omni frumento care-
re aſſeverat, omniq; leguminū ge-
nere; excepto milio, quod magna
cura ab iis ſeri idem tradit: equo-
rumq; greges educant quorum
carnes manducant, ſanguinem
vero equinū milio commiſcent,
coquuntque ſimul & mandunt;
quin etiam ipſum potant ſolum,
idq; & barbaris olim placuiſſe
teſtatur Virg. carmine bucolico,
& lac concretum cum ſanguine
potat equino: acido lacte oble-
ctantur, id nāq; tum ſtomacho ſa-
lutare eſſe ſibi perſuadent, tum
alvo dejiciendæ experimentis
idoneum comprobarunt; ſi quan-
do vero epulantur ſplendidius,
lac ſublimatum, ſi liceat eo vo-

cabulo uti in elegantioris penuria, bibunt, quod mirabile dictu, promptissime atq; ocysime in cerebrum penetrat inebriatque.

A Tartaris Turcas oriundos idem censet, quare ab eorum victu non procul recedere. Qui de Rhodi expugnatione historiam scripserunt, omnino gentem illam immundā & obscœnam tradunt. In Sarmatia Europæa Podolia fertilitate nobilitata est, quippe illic fruges feliciter & letè proveniunt, cibaria igitur ex frugibus, potus verò ex melle concinant, quòd illic abundantissimè gignitur, atque etiam in Ruscia: aquæ omnes spontè illic pisculentæ sunt, in quibus lucii capiuntur amplitudinis mirandæ saporisq; suavissimi.

Verum & Lithuania Moscoviæque annibus usu venit, ut spontè &

te & copiosè alant generentq; pi-
fces, qui & magnitudine & sua-
vitate nobilitantur. Moscovia i-
dem Matthias mentionem faci-
ens potum eis esse scribit ex aqua
& melle confectum: aromatis *Hydro-*
crebrius utuntur, nam & ea cum *mel.*
melle arte Chymica sublimant, *NB.*
existimantes hac potione visceri-
bus calorem excitari adeo insi-
gnem & salutarem, ut possit in-
clementissimis frigoribus fortiter
repugnare: avenam ipsam subli-
mant, ex qua sublimatione elici-
tur liquor, quam aquam arden-
tem vocant, æque ac apud Germa-
nos, Gallosque & Italos ex vinis
vehementioribus: Principis edi-
cto severissimo vini potus alio-
rumq; liquorum qui ebrietatem
concitant, prohibetur, nec licet
ea bibere nisi ejusdem Reguli in-
dulgentiâ.

Musco.

Muscovitis parent Scythæ
& Antropophagi humanis cor-
poribus vescentes, sine ullo de-
gentes panificio, vino, aliisq; po-
tibus.

Paul. Jovius literis mandavit
Moscoviam melopepones ferre,
quod mirazi subit, quippe geli-
dissimis Boreæ flatibus tenerrima
quæque exuruntur. Certissima
messis in melleatq; cera est, nam-
q; illic apes in arborum campis
mella conficiunt & probatissima
& copiosissima: domi opiparè &
lautè epulantur, gallinæ siquidem
& anates singulæ pro singulis ar-
genteolis nummis veneunt: vena-
tio & aucupia mensas magnatum
opulentant, vina nesciunt præter
exotica, iisq; utuntur in Sacrifi-
ciis & conviviiis luxuriosioribus
ostentationis gratia.

Lap-

Lapponum gens, supra quam
credibile sit, fera est & agrestis,
neque enim fruges neque vina,
neque poma novit: sagittandi arte
sola victum quæritat! & ferarum
occisarum tergoribus vestitur.

Colmogora Moscoviæ con-
termina regio frugibus abundat,
seminaq; terræ mandata nullo il-
lis beneficio aratri proveniunt,
admirabili celeritate naturæ festi-
nantis ut Jovius testatur. In sub-
jectis Moscoviæ campis, caprea-
rum, leporumq; incredibilis mul-
titudo cernitur, quæ nemini aut
plagis aut canibus venari licet:
lacus quoq; habent, unde piscium
admirabilem copiam expiscantur:
eademque penè de moribus &
victu cæterorum populorum Se-
ptentrionis literis mandata repe-
riuntur, tum apud veteres, tum a-
pud recentiores.

In

In Oriente porrò traditur esse quosdam populos, qui sine ullis arboribus, sineq; frutice degant. Plurimæ quoque gentes frugum, arborum, quin etiam pecorum expertes inveniuntur.

Scytharum multa genera, qui corporibus humanis vescerentur, olim fuerunt, & esse nostro ævo in nova India Cannibalos vocatos accepimus. Adde quod quidam in remediis summis habent viscera ossaque humana vorare, sanguinemque gladiatorum bibere & quidem ex homine ipso sorberi ex ipsa vena secta calidum adhuc & spirantem efficacissimum putant. Fuerunt apud Græcos qui scrupulosè hominum viscera sunt persecuti, eorumq; sapor.

Æthiopum gens cujus regio à Neroë ad fluvium Hydaspin porrigitur.

igitur, scorpionibus vesceretur
aspidibusque.

Quintinus Heduus scribit, se
vidisse in insula Melita, qui scor-
pionem ederet innoxie. Sunt e-
nim illic scorpiones veneni ex-
pertes. Supra Borysthenem esse
gentem Sauromatum, quæ tertio
semper die capiat cibum: Ad ex-
tremos verò Indiæ fines gentem
Astomorum fuisse, sine ore, cor-
pore toto hirtam, vestitam fron-
dium lanugine, halitibus tantum
viventem & odore, quem naribus
trahebant, memoria proditum
est: quæ si vera sunt, quis miretur
Democritum mellis odore vi-
xisse.

Qui Athon montem incole-
bant, viperinis carnibus aleban-
tur, itaque nec capiti nec vestibus
eorum noxia corpori animalia in-
nascebantur.

Pan-

Pandoræ locustas in cibis habuerunt atq; etiam Parthi.

Gens Medunnorum appellata animalium, quæ Cynocephalos vocabant, lacte vivebant. Arimphæi gens baccis alebatur.

Celénophagi testudinibus vescabantur, quarum testis casas suas integebant, idq; genus hominum nova India alit.

Candei serpentibus vesci assueti, & ob id Ophiophagi dicti.

Libes ovillam non gustabant, erant enim apud eos id inexpiable, si quis edisset.

Judæi atq; Ægyptii, non vescantur suilla.

Trogloditæ specus subibant, alebanturq; serpentibus.

Riphæis baccæ erant alimenta. Nonnullis Indiæ populis cæcorum parentum visceribus epulari fas erat.

Carma-

Carmani sine fruge ac veste,
sine pecore, sine sedibus dege-
bant, piscibus vescabantur, atq;
eorum cute sese velabant. Pharusi
si pecoribus tantum alebantur.

In Æthiopia hominum mul-
tiformes miræq; effigies reperi-
untur, tum victus ratio varia &
incredibilis: illic enim gentes esse
ore concreto & naribus carentes,
unoque tantum foramine spiran-
tes, tradiderunt Prisci, & potum
avenæ calamis trahere. Quibus-
dam ignotum fuisse ignis usum
narrant ante Ptolomæum Laty-
ram Ægypti Regem, atq; illic fu-
isse Nomadas qui Elephantis ves-
cerentur.

Fortunatarum insularum in-
colas inprimis beatos existimare
possumus, quibus sua sponte tel-
lus abundantissimè suppeditat a-
limēta, aliis super aliis scilicet in-
nascen-

nascentibus, quam felicitatem in quibusdam orbis Indici nuper patefacti insulis spectari accepimus.

Agriophagi Panterarum carnes leonumq; edebant.

Pamphagi omnia vorabant, Æthiopum pars quædam locustis tantum vixisse fertur, fumo saleq; duratis in annua alimenta, sed quadragesimum vitæ annum non excedere.

Alii Orientis populi piscibus vivunt, tum siccatis tum recentibus, quorum captura uberrima fit. Martio, Aprili, Majoq; mensibus, contritos eos & in Massam redactos in panificia cogunt, siccataque in annua cibaria reponunt.

De victu & cibo novæ Indiæ, sive novi orbis non ita pridem à Christianis patefacti constat vari-
um

um eum esse, fertilitate soli alibi;
 alibi vero infœcunditate nobi-
 lem, herbarum quoq; fruticum,
 arborum, pomorum odorumq;
 & alituum innumera genera esse
 reperta, quæ non minorem admi-
 rationem præbent, quàm inco-
 gnitæ olim res Indicæ: alit præte-
 rea oves, & alia pecora, aprosq;
 affatim, abundat melle, saccharo
 & vitibus, quæ plus fundunt uva-
 rum quàm foliorum.

Qui terras incolunt prima A-
 merici Vespucii navigatione vi-
 sas, omninò frumenta ignorant,
 cibaria autem iis sunt poma atq;
 herbæ, pisces quoque: radicem
 quandam in farinam redigunt,
 qua vice panis vescuntur, hanc
 alii juccam, alii Chambi appel-
 lant; porro carnes nullas attin-
 gunt præter humanas: Eadem na-
 vigatione reperta gens est quæ in
 K cibo

cibo habet animal quoddam magnitudine quidem capræ, specie verò Serpentem referens.

Qui primi è Christiano orbe in eas terras habitatum deducti sunt, durarunt quidem aliquot annis solis herbis, pomis, radicibusq; viventes, verum postea ad alia cibaria transferunt, quippe venter ingenii largitor docuit, invenitque cibos, quos primùm exitiales experti sunt, innoxios reddere. Etenim jucca radix primùm degustata illis mortifera fuit. Verùm procedente tempore, cum id venenum in radicis solo succo esse comperissent, aqua coctam ac igne tostam mandere cœperunt absque noxa: navigatione Josephi Indi compertum habetur, regionem indicam, quæ Carangonora dicitur, sitam inter æstivum tropicum & æquatorem, nucibus,
quas

quas Indicas appellamus abundare, herbarum insuper 24. radicibus vesci, ex oryza verò panes conficere. Sunt etiam nūm Palmaeta, ex quorum fructibus panes conflant vinum eliciunt, acetum temperant, oleum exprimunt, atq; etiam saccharum: quod idè minus mirabile videtur, quod Strabonem auctorem gravem eadem penè in libris suis de orbis situ, tradidisse reperio. Ex palma enim fieri panem, mel, acetum, & oleum scripto mandavit: multa quoque illic arborum genera, multa herbarum, multa quadrupedum, alituum & piscium videri, quæ non alibi, testantur, qui in eam navigarunt, poma quibusdam instar messium sunt, aliis herbarum radices.

Sed ne quid prætereamus, Callechutana cibaria attingemus:

K 2

qui

qui in eam terram primi è Christianis navigatione instituerunt, narrant incolas lacte & butyro vesci, panesque facitare sine frumento in foco tantum coctos & cinere. Oryzæ apud eos summa abundantia, eamq; cymbalis salutationibus, omniq; lætitiæ genere ferunt, sua dæmonia precantes, ut sit oryzæ uberrimus provenus, hac enim varias epulas conficiunt: ex palmis potant liquorem, carnibus piscibusq; promiscuè vescuntur, à bubula tamen abstinent, boves namq; sacrosanctos putant.

Qui colunt Insulam, quæ S. Johannis porta dicta est, canes alunt ac saginant in usum cibarium, verum nullus illis latratus est, rostrumque habent vulpinū, Infima plebs piscatu nutritur, muriumq; venatu. Incredibilia
pro-

perfectò sunt, quæ de felicitate illius Soli tradita legim⁹, & præsertim in arboribus & pomis producendis.

Mameluchi qui Sultano Ægyptio parebant, equorum, camelorum bubalorumq; carnibus victitârunt. Arietes in illis locis nascuntur memorabiles, quorum aliqui caudam gestant 40. librarum, adeoq; obesos, ut vix progredi valeant: nonnulli arietes cornua damis similia gerunt, quorum uno aureo duodenos veniisse tantum proditum est: capras præterea grandes admodum illic reperiri traditur, quæ uno partu 4. hædos enitantur: Atq; hæc de vario mirabiliq; gentium victu huic orationi adjicere volui, ut is non rudis omninò, qui non audierit, in istiusmodi rerum auditionibus reperiatur.

K 3

Nunc

Nunc ad alteram orationis meæ partem progredior in qua monstrosa & fabulosa omittam, tantum quæ tum Græcorum tum Romanorum historiis nobilioribus mandata inveni, vivendi, illustrium quorundam virorum exempla attingam, victus cibosq; ostendam, unaque opera luxum & sobrietatem aperiam: ubi adnotasse oportet, aliquando bene nos debere de moribus nostris & vivendi ratione sperare, aliquando verò pessimè, quandoq; enim parsimonia indicabitur, quandoque insanus luxus ejusq; affectus. Monstrificas vobis hîc exhibebo cœnas, prodigiosas atq; portentosas, auribus eas percipietis, non gustabitis, & si cui fors an fallivam moverim, lautiore tamen & ulteriore quodam ferculo palatum explere non valeo. Nolim, inquit

inquit Cicero, de finibus, mihi fingere aſotos, qui in menſam veniant & de conviviiſ auferantur, crudiſque poſtridiè rurlus ingurgitent.

Certum eſt autem à Græciſ & Romanis omnem ad noſ fluxiſſe luxum. Viſto enim Mardonio Magniſſius Xerxiſ duce, Græci aurum inter ſe partiti ſunt, unde apud eoſ primum luxuria cœpit, ſi Juſtino credimus, quemadmodum Aſia primum deviſta luxum miſiſſe in Italiã fertur: Tempore enim Manlii Curii Reſpub. Rom. nondum luxuriabat, nec ad luxum inclinabant mores.

Diebus feſtiſ Græci inferiaſ agentes poculiſ certabant, & qui cæteriſ præbibebat, promachiſ nuncupabatur quaſi præpugnans, quatuorſque choaſ, id eſt, congioſ ebibebat. Cremato Calano, Ale-

K 4 xander

xander convocatis amicis & du-
cibus solenne convivium insti-
tuit, in quo vinariæ potationis
certamen indixit, victori coro-
nam proponens unius talenti,
quam promachus quidam qua-
tuor congios ingurgitans accepit
bibacissimus omnium.

Luxum autem Romam & in-
vexisse, & auxisse atque ornasse
etiâ Lucullus perhibetur, quem
hoc nomine inprimis nobilita-
tum invenio apud autores. Devi-
ctis enim duobus maximis & po-
tentissimis Regibus Mithridate
& Tigrane ingentes sibi compa-
ravit opes, quas Romam ingressus
conterere omnino studuit, quod
tamen efficere non potuit neque
hortorum amœnissimorum inte-
lerabili impensa, neq; ædium cœ-
nationumque amœnissima stru-
cturâ, quin nec conviviorum
quo-

quotidiano apparatu, unde adagio etiam nunc celebrata ejus luxura est, inq; proverbium abierunt delitiæ Luculli. Cœnationes ita ordinatas habebat, ut taxata cœnarum summa unicuiq; loco esset, id est, singulis conviviis definitum erat pretium, & apparatus splendor. Quod vel testatur cœna illa impendio quinquaginta millium apparatus, hoc est, mille ac ducentorum quinquaginta aureorum, tanta celebritate ac lautitia epularum, ut Pompejus & Cicero, quibus illa dabatur, obstupescerent. Livius de bello Macedonico de triumpho Manlii loquens, epulæ quoq; ipsæ, inquit, & curâ & sumptu majori apparari cœptæ, tunc coquus vilissimum antiquis mancipium, & æstimatione & usu in pretio esse cœpit, & quod ministerium fuerat, ars haberi

K 5

cœ-

cœpta: Coquos enim singulos
pluris, quam equos quiritaban-
tur. Et hodiè nullus propè morta-
lis æstimatur pluris, quàm qui pe-
ritissimè censum Domini mergit.
Non tulit tamen hanc palmam
solus Lucullus, quippe ejus pro-
digientiam M. Apitius nepotinis
helluationibus si nō exsuperasse,
æquâsse tamen dicitur, ob quod
in proverbium abierunt cœnæ
Apitianæ, sexcenties enim sester-
tium, id est, quindecies centena
aureorum millia inexplebili illa
in gluvie helluatus est, cumque
posset adhuc ducentis quinqu-
aginta millibus vitam lauto ele-
gantique victu producere, tamen
venenum miser hausit, ne patri-
monio tanto superesset, quod jam
defecturum eum videbatur. Plin-
ius aptissimum omnium nepo-
tum appellavit gurgitem. Suidas
sic

fic de eo mentionem facit: Apicius Marcus in Luxum & inusitatos sumptus multas argenti myriades in ventrem absumpsit.

Hujus meminit quoque Athenæus lib. 1. asserens eum delicatum & locupletissimum, ab eoque complura placentarum genera Apitiana nuncupata esse. Quin & tanta erat insania gulæ hominis illius, ut in Lybiam ventris explendæ gratiâ navigârit.

Constat autem non aliunde majorem epularum luxuriam fuisse apud Romanos quàm è piscibus: Unde piscinarii nobilissimi Romanorum dicti: Inde ostrearum vivaria illa celebratissima Sergii Auratæ qui primus optimum saporum ostreis adjudicavit: nec cessavit gula quin & reliquorum piscium vivaria institueret: Hujus inventi autor fuit Li-

K 6

cinus

cinus Murena, cujus exemplum
deinde nobilitas secuta est, Phi-
lippus, Hortensius, Lucullus, cu-
jus piscinæ quadringentis fester-
tis veniēre: pretia enim piscium
infana extitisse docet Mullus ille
tantoperè jactatus ac nominatus
à Plinio, Juvenale & Macrobio.
Hunc ab Asinio celere viro con-
sulari emptum millibus num-
mum Plinius tradidit, id est, du-
centis aureis æstimatione Budæi.

Meritò igitur Imperii Ro-
mani ruinam prædixit Cato ille,
cum præmoneret, vix posse rem-
publicam illam, in qua quidem
pisciculus pluris quàm bos veni-
ret, consistere, nam pariter Luxu-
ria invec̃ta est, & Carthago devi-
cta, cujus excidii autor & suafor
extitit Cato, sumpto argumento
à præcoci ficu triduo inde allata.

Cæterum mira & immensa
avium

avium pretia, si quis animo reputet, facile coniciet, auro & argento Romanos exuperasse, urbemq; Romam quasi arcem quandam expilatorum orbis totius videbit. Singula paria columbarum venisse denariis quadringentis, Plinius testis est. Varro verò ait singula paria ducentis nummis vulgò venisse, siq; essent eximia, singulis millibus nummum.

Corvum loquacem viginti millibus, nummum emptum constat, id est, aureis quingentis: turdos singulos ternis venisse denariis historia proditum est: horum igitur 5. millia hoc pretio vendita sexaginta millia nummum faciunt, & certum est tanta fuisse Romæ turdorum aviaria tempore Varronis, ut ex eorum fimo agri stercorearentur. Pavones quoq; in summo pretii culmine fuisse ajunt.

junt. Marcus enim Aufidius Lurco saginare eos primus instituit, unde quæstum Sestertium Sexaginta millium habuit, ut testatur Plin. Varro supra sexagena millia nummum dixit, quod & Budæus confirmat, hoc est ejus æstimatione mille & quingentos aureos, ex quo vectigali potest patere quanta fuerit gulæ populatio. Ova eorum venierunt denariis quinque. Hortensius Orator pavonem primus cibi gratia Romæ occidit, & augurali cœnæ apposuit, cujus exemplum posteritas secuta in privatas epulas transtulit: Sed neq; in anseribus ingenia Romanorum impigra visa sunt, præcipue verò epatis bonitatem novere, fertilibus enim in magnam altitudinem crescit.

Aviaria primum instituit omnium generum avibus inclusis

Mar-

Marcus Lælius Strabo. Pretia quoq; pomorum mirabilia tradit Plinius, nam singula Persica primum sestertiis quaternis venisse ait, deinde augescere gratia, auctoritate scilicet iis vescentium, pretium quoq; adauctum ad trecentos nummos.

Quare mirum videri non debet, singulas arbores, ut tradit Plinius, millia nummum annuo reditu meruisse, cum septem & sexaginta poma hanc summam conficere potuerint, tricenis nummis singula venundata. Ergo singularum arborum circa suburbana Romæ majus erat vectigal, quam apud antiquos prædiorum. Præterea ut nihil intentatum luxus relinqueret, inventum quoq; est quadrupedès saginare, tum feras tum domesticas, & mensis solidas apponere.

Ser-

Servilius Rullus primus Romanorum in epulis aprum solidum apposuit, Persarum Magnates credo imitatus, qui in suis mensis solidos asinos, equos, camelos & boves allatos ponebant, ut Græci autores tradunt, nec solum in feris ventris infania visa est, sed & in domesticis, Suem enim celerius castratione pinguescere repertum est, neq; ex alio animali numerosior materia ganeæ inventa est, quare Censoriæ leges de nullo alio pecore frequentius paginas suas nobilitarunt. Interdicta enim canis glandia, abdomina, testiculi, vulvæ, sincipita & verrina.

Minus profectò mirabilis videtur lancium amplitudo tanto perè celebrata, quando pecora integra mensas Romanorum subiisse, Romanorum historiâ proditum invenietur.

Vi-

Vitellius in principatu suo ducentorum sestertiorum, id est, quinque millium aureorum commentus est patinam cui faciendæ fornax in campis exædificata est. Escaria insuper vasa ex murrhinis fieri cœperunt post Pompeii victoriam, non tamen sine magna ejus infamia, qui tanti luctus auctor fuisse visus est.

Nero capedinem unam murrhinam quadringentis sestertiis paravit. Verum alios fuisse mores Romanorum ante Carthaginem everfam clarum est, etenim legati Carthaginensium dixisse aliquando feruntur, nullos hominum benignius inter se vivere, quam Romanos, eodem enim argento apud omnes cœnitavisse ipsos: at postquam de ea triumphavit Scipio aurumq; illud grande Punicum transtulit, totum in appa-
tus

tus mensarum paulò post transit.
Verùm ad cibos redeamus.

Glirium somniculorum fagina quoque instituta est, & vivaria, ne quid venter non devoraret. Cochlearum pariter & faginam & vivaria commentus est Fulvius Hirpinus, ut illæ altiles ganeam quoq; implerent. Sed & vermes qui in ligno humore scilicet nimio nascuntur, Collos appellant, faginare altilesq; facere luxus invenit, quin & aliæ fœdiora animalia in delitias gulæ verterunt.

In vinorum quoque differentiis insanivisse victorem orbis populum in confesso est. Primum enim fuit magna parsimonia, vel propter raritatem, vel quoniam sibi quisque moderabatur, transmarina enim diu fuere in auctoritate, sed ubi bona sua intellexit Italia falernumque repertum, ob-

scu-

securata est eorum gloria. Verum
& de mensis secundis & mellitis
operibus aliquid degustandum:
per mellita hic intelligantur fer-
cula dulciora, quæ tunc mensis
secundis inferri solebant, ut no-
stra memoria Saccharati missus
epularum à pistoribus dulciariis,
& omnia quæ bellariorum censu
continentur, & saccharei panifi-
cii operisq; structura in cœnis,
quæ in lanceis argenti ad osten-
tationem traducuntur, magis ut
delibentur, quàm ut esitetur. Ne-
ro indicebat familiaribus suis
cœnas, quarum uni mellita qua-
dragenis sestertiis constiterunt:
Quadrages autem sestertium, si
centenis millibus aureorum no-
strorum æstimentur, quanti ipsa
cœna æstimari poterit? hic verò
divitiarum & pecuniæ fructum
non alium expectabat quàm pro-
fu-

fufionem, sordidos ac deparcos
esse dicens, quibus ratio impensa-
rum constaret, praelautos vero &
magnificos, qui abuterentur ac
perderent: Laudabat idem mira-
baturque avunculum Cajum Ca-
ligulam nullo magis nomine,
quam quoddam ingentes Tiberio re-
lictas opes brevi spatio prodegis-
set: hic in omni vitæ parte prodi-
gos omnes superavit, commen-
tus novum balnearum usum, por-
tentosissima quoque genera cibo-
rum atque cœnarum, ut calidis fri-
gidisque unguentis lavaretur, pre-
tiosissimasque margaritas aceto li-
quefactas forberet, convivis ex
auro panes, atque obsonia appo-
neret, aut frugi hominem esse o-
portere aut Casarem, dictitans.
Is opes immensas non modo de-
parci, sed & sordidi Imper. Tibe-
rii, quas annis tribus & viginti
con-

confiscaverat, non toto vertente anno absumpsit, id est, sexcenties septuagies quinquies centena millia aureorum nostrorum, æstimante Budæo,

Vitellius præcipuè luxuriæ ganeæq; deditus novies millies sestertiū paucis mensibus intervertit, teste Tacito: quadrifariam epulas dispertiebat, in jentacula, prandia, cœnas, & commensationes, quibus ut sufficeret, vomitibus assiduè utebatur. Quod etiam factitasse Claudium Cæsarem invenio, pinnâ in os indita, vinum enim cibosque quocunq; tempore apparebat avidissimè, convivia agitabat & assidua & ampla, nec triclinio unquam abscessit, nisi distentus ac madidus, erat boletorum avidissimus: Quare per hanc occasionem venenū ei datum ab Agrippina conjuge, quo

quo facto illa terris venenum alterum sibiq; ante omnes Neronem dedit.

Verum famosissima illa fuit supra cæteras cœna, Vitellio à fratre data, in qua duo millia electissimorum piscium & septem avium apposita traduntur. Scarorum jecinora, Phasianorum, & Pavonum cerebella, linguæ Phœnicopterum, murenarumque lactes à Carpathio usq; fretoque Hispaniæ petitæ, eam exornarunt gloriaq; palati extiterunt.

Convivia M. Antonii & Cleopatæ commemorare supervacaneum est.

Unum tantum memoratu inprimis dignum adjiciam. Marcus Antonius exquisitis quotidie epulis saginabatur, & per luxum inusitarum debacchabatur. Ad eum enim Reges Orientis salu-

tandi

tandi causâ confluebant, quibus impendiis exhaustisse ducenta millia talentorum fertur, hoc est, centies & vicies mille aureos. Verum Cleopatra Ægypti Regina lautitiam ejus omnem apparatusque fastu meretricio superbiaq; detrectabat, dictitans una se cœna centies sestertiûm assumpturam. Quod equidem etsi incredibile Antonius existimaret, cupiebat tamen discere, quare condicta est cœna, in qua Regina magnificam alias epularum struem, sed quotidianam Antonio posuit: irridenti autem & computationem exoptulanti illa se in ea cœna taxationem consumpturâ confirmabat, quare mensam secundam inferri jubens detractum auribus unionem aceto merfit & liquefactum absorbuit: singulare & ferè unicum naturæ opus, ut
ait

ait Plinius, auribus gerebat Cleopatra.

Quis quæso non obstupeſcat uno ferculo ſecundæ menſæ centies ſeſtertiūm, id eſt, ducenta & quinquaginta millia aureorum abſumta? tanti enim æſtimatus eſt hic in unio Cleopatrar.

Tres hiſtoriæ prodiderunt qui experti ſunt quid in gloria palati ſaperent margaritæ: Æſopi Tragædi Filius primus id auſus eſt tentare: deinde Regina Aegypti, tertius Cajus Cæſar Romanus princeps, & certum eſt luxum auctum, & diminutum moribus principum dominantium. Lentuli quoq; auguris luxus cœnarum nobilis fuiſſe proditur. Hic à Seneca maximum divitiarum exemplum appellatus eſt, millies enim ſeſtertium vidit, hoc eſt, centies centena millia aureorum: is eſt apud

pud quem Cicero cœnavit, ut ipse refert in epistolis.

Clodius quem Milo interfecit, perditâ fuit luxuria: quin & Milo ipse, egregius prorsus homo cuius æs alienum inter animi humani prodigia duxit Plinius, rerumq; memoriabilium æstimator & acutus & censor gravis.

Heliogabalum luxuriæ perditissimæ quoq; fuisse historiæ tradunt. Sortes is convivales scriptas in cochlearibus habuit tales, ut alius haberet X. Camelos, alius X. struthiones, alius X. muscas, alius decem lb. auri, alius decem plumbi, alius decem ova gallinacea, alius X. urfos, alius X. glires, alius X. lactucas, alius X. lb. bubalinae carnis: exhibuit navales pugnas in Euripis vino plenis. Idem nunquam minus centum sester-

tiis cœnavit, aliquando ac tribus

L

mil-

millibus computatis, teste Lampridio.

Julius Severus donavit calices singulis convivis per singulas potiones myrrhinos & crySTALLINOS: dedit vasa aurea, argenteas & aureas coronas, dedit & vehicula cum mulionibus & mulabus, cum juncturis argenteis, ut ita a convivio redirent: Convivium æstimatum ferunt sexagies sexcentum millibus festeriorum, teste Capitolino. Unde non in cibis tantum, verum etiam in omni vitæ parte modum nullum statutum apud Romanos aliquot seculis in confesso est, Siquis enim reputet animo ludorum cœnationumq; apparatus prodigentissimos, ædium & villarum insanas structuras, aliaq; id genus, horrescit animus, nec mirum, cum terrarum Domini una cum opulentia

tiagentium victarū, mores quoq;
& cultus induerint, quod in Ale-
xandro notissimum est, is enim de
victo primū Dario luxuriosa
convivia & epularum magnifi-
centiam sectari cœpit, ut transiret
in mores quos vicerat, immemor
scilicet tantas opes his moribus
amitti: & certum est paucas fuisse
gentes barbaras, quæ aliquando
luxuriam non sint amplexatæ,
quod malum à victoriis & præda
spoliisq; hostium profectum con-
stanter asserendum.

Cum itaq; luxus apud Ro-
manos ad summum fastigium cul-
menque ita pervenisset, nullis le-
gibus, nullis edictis, nullaq; mul-
cta castigari coërcerive potuerūt.
Verum principiis obstandum e-
rat prisca illa se veritate & parsi-
monia, quæ in infantia imperii
extitit. Leges equidem sumtuari-

as Romæ promulgatas invenimus innumeras, sed nulla fuit, quæ capitalem luxum, at ne exilio quidem mulctaret, tametsi probrosè objici solitum Lucio Crasso & Lucullo.

Phania lex, qua cavebatur ne quis carius obsonaret, tres tantum habuit qui parerent, Mutium scilicet Scævola, Cecilium Tuberonem & Rutilium Ruffum, qui historiam Romanam Græcè scripsit, auctores Athenæus & Macrobius. Parsimonia inquit Gellius lib. noct. Atti. 2. apud veteres Romanos, & victus atq; cœnarum tenuitas, non domestica solum observatione & disciplina, sed publica quoq; animadversione legumq; complurium sanctionibus custodita est: Et paulò post. Senatus decretum vetus est C. Fannio & M. Valerio Messala

con-

consulibus factum, in quo jubentur principes civitatis, qui ludis Megalensibus antiquo ritu mutua inter se convivia agitarent, iurare apud consulem conceptis verbis, non amplius in singulas cœnas sumptus esse facturos, quàm centenos vicanosq; æris, præter olus & far & vinum, neq; vino alienigeno, sed patrio usus, neque argenti plus pondo in convivio quàm libras 100. illaturos.

Sed post id Senatus consultum Lex Fannia lata est, quæ ludis Romanis, item Ludis plebeis & Saturnalibus in singulos dies centenos æris infumi concessit, decemque aliis diebus in singulis mensibus tricenos, cæteris verò omnibus diebus de nos.

Lex deinde Liciina rogata est, quæ cum certis diebus sicut &

L 3

Fan-

Fannia, centenos aris consumi
permisisset, nuptiis ducenos in-
dulset, cæterisq; diebus tricen-
os, & carnis aridæ & fassamenti
certa pondera in singulos dies
constituit. Has leges nonnulli ob-
servarunt, eas tamen postea situ
oblitteratas L. Sylla renovavit,
quoniam videret plerosque in
patrimoniis amplis helluari, &
familiam pecuniamq; prandio-
rum gurgitibus proluere. Legem
itaq; tulit ad populum, qua cau-
tum est, ut Calendis, Idibus no-
nisq; diebus ludorum, feriisq;
quibusdam solennibus tricen-
os festertios in cœnam insumere jus
esset atq; potestas, cæteris autem
diebus omnibus non amplius
ternos. Sed hæc ridicula habita
est, & à nullo observata. Nonnul-
liq; censent eum sic sanxisse, non
ut modum sumptibus statueret,
sed

sed pretia minueret, ut pluribus
luxuriosè vivendi facultas esset:
& mirari subit, Syllam in tanta
tyrannide & avorum suorum
tantis funeribus & proscriptioni-
bus, tam scrupulosè rei escariæ
modum voluisse statuere, & Scau-
ri illius sui privigni portentosissi-
mam prodigalitatem conniven-
tibus oculis præteriisse.

Alia autem fuit lex Æmilia,
quæ non sumptus cœnarum, sed
ciborum genus & modum præfi-
niebat.

Postremò Lex Julia ad popu-
lum pervenit, C. Augusto impe-
rante, qua profestis quidem die-
bus ducenti finiuntur, Calendis,
Idibus, Nonis & aliis quibusdam
festivis trecenti, nuptiis & repo-
tiis, hoc est, postridiè nuptiarum
festertii mille, qui quinq; & 20.
aureis coronatis æstimantur:

Christianorum nuptiæ nostra ætate longè luxuriosiores, & sumptuosiores sunt, quippe vel quotidiana convivium longè hanc taxationem excedunt, sestertii enim ducenti in singulas cœnas quinque æstimantur coronatis. Porro si qui essent Romani, qui simularēt frugalitatem & continentiam, in quæ lege excepta erant, id est, hortensia & quæ terræ nata vocant olera, legumina omnia, fungos & tubera ita lautè condiebant, ut facile aliorum quæ non erant excepta, sumptus superarent, eaq; non magnoperè desiderarent, quo factum, ut è luxu in luxum damnosiores lapsi sint magno sanctionum illarum contemptu ac derisu.

Extant & aliæ censiores leges, teste Plinio, glandia in cœnis, gliræque apponi vetantes. Inveni
pa.

pariter sunt principes qui bacchanasia viventes coërcere luxū simularint.

Domitianus in summa frugum penuria & vini ubertate largissima edixit, ne quis in Italia novellaret, utq; in provinciis vineæ succiderentur. Fertur etiam C. Cæsar legem sumptuariam severe admodum observare jussisse, dispositis etiam circa macellum custodibus, qui ementium obsonia retinerent.

Verum boni principes bonis suis moribus & vita proba exemplum satis præbent sobriè & modestè vivendi.

Augustus in principatu suo, vitæ suæ severitate atq; temperantia luxum diminuit.

Hadriani modestia suis pro lege fuit.

Antonius Pius tali usus est

L s victu,

victu, ut esset opulentia sine reprehensione, parsimonia sine for-
dibus, & mensa ejus per proprios
servos, aucupes, piscatores, ac ve-
natōres instrueretur.

Temperantiā quoque nobi-
litos invenio Phocionem, Ari-
stidem, Phormionem exercituum
clariss. duces, Epaminondam
Thebanum, Agesilaum illum
magnum, Cleomenem Lacedæ-
monium, Alexandrum Macedon.
Catonem Censorium &c.

Non omiserim imperatoris
cujusdam Christiani severum
verbum ad milites à Sarracenis
victos, qui cum causam in vini
inopiam rejicerent, quod scilicet
vinum soleat animos incendere,
corporiq; vigorem agilitatemq;
addere, dixit, at qui vos vicerunt
aquam omnes potant, eorum e-
nim lege Mahumeticā vini potus
prohibetur.

Egre-

Egregium quoq; Fabricii dictum & factum nefas duxi silentio praterire, cū nullæ sint leges, nullæque sanctiones censoriæ, quæ magis avocare debeant à vitiis intemperantiæ, quam hujusmodi virorum vitæ exempla. Is Samnitum legatis immensum auripondus offerentibus rogantibusq; enixissimè ut id acciperet, atq; uteretur in illa sua paupertate, fertur manus planas ab auribus ad oculos, & deinceps ad nares, & ad os gulamq; atq; inde ad imum ventrem deduxisse, simulq; legatis ita respondisse, dum illis membris omnibus quæ attigisset, obistere atq; imperare posset, nunquam quicquam de futurum: quo verbo quid sanctius dici potuit? sed paucos habuit imitatores Romæ. Certum est tunc homines bene salubriterq; victuros, si

ventri atque gulæ vasis corporis
pessimis non obtemperarint, sed
eorum intemperatis cupiditati-
bus & importunis interpellatio-
nibus fortiter obstiterint: at eo-
rū causa major mehercule mor-
talium pars vivit, horum gratia
avaritia expetitur, luxuria his cō-
ditur, his ad Indos navigatur, ad
Phasin & ultra quærentur obso-
nia, horum gratia profundissima
exquiruntur maria. Quin nulla
sunt montium juga, nullæ rupes,
nulla claustra quæ non transcen-
dantur & infringantur, ut venter
saginetur.

Multi ob luxuriosam & de-
licatam victus rationem adepti
sunt ventrem pinguiissimū & di-
stentissimum in amplitudinem.

Ptolomaus Evergetes 7. Æ-
gyptiorum Rex & hujus filius A-
lexander ob quotidianum vora-
ci-

citatem adeo fuere ventricosi, ut vix pedem efferre possint, raroq; in conspectum populi prodirent.

Dionysius Heracleorum tyrannus filius Clearchi ob intemperantissimas quoq; voluptates ad immodicam corporis molem adolevit.

Fuit item Pitho Bizantius Rhetor obesissimo aqualiculo, pariterque ejus uxor gulæ scilicet vitio & ventris intemperantiâ.

Nostra memoria nobilissimarum & clarissimarum gentium viri inveniuntur, & in aulis Magnatum non infimum locum obtinentes, qui adeò ventrem tumidum & turgidum habent, ut multis annis non licuerit pudenda contemplari: quibus tamen voracitatis quoddam vitium à natura insertum est, excusandi veni-

L 7 unt

unt, neque dubium est alios aliis
fuisse & esse edaciores naturā.

Exordium sumemus ab ipso
tantopere decantato Hercule,
quem neq; famem tolerare novis-
se, neq; gulæ ventriq; imperare,
neque etiam modum cibis statu-
ere prodiderunt Græci, quæ sunt
ardentissimæ & intolerabilis in-
temperantiæ argumenta.

Est & incredibilis Milonis
Crotoniatæ edacitas, is enim u-
no convictu carnis pondo 20. to-
tidemque panis vorasse creditur,
vini verò tres Choas exhausisse,
quin & taurum vivum in Olym-
pia humeris suis circumtulisse,
stadii unius curriculo prædicatur,
ipsumque postea solum die uno
vorasse. Verum in prodigioso ro-
bore prodigiosa fortè minus vi-
debitur gula.

Sed quis Valentem Junium,
ve-

vehicula cum culeis onusta, donec exinanirentur, sustinere solitum, voracem fuisse non existimaverit? quin & carpenta comprehensa una manu retinere solitum, obnixius contra nitentibus jumentis, aliaq; mirabilia fecisse, traditum reperio.

Athanatus autem, quem vidisse se Plinius affirmat, thorace plumbeo indutum, cothurnisq; quingentorum pondo calceatū, per scenam ingredi non parci fuisse, putabitur, quemadmodum nec is, qui centenaria pondera pedibus, manibus totidem & ducenaria humeris contra scalas ferebat,

Theagenes Thasius athleta taurum solus edebat.

Astidamas athleta Milesius, qui ter in Olympia victor evasit, plerunq; omnia, quæ apud Arabi-

ribatzanem Persarum Regem in convivio parata offenderet, solus absolvebat: quamobrem non ineptè dixit ille, mille quidem in Græcia pestes esse sed athletarum generis pessimam & perniciosissimam.

Est in exemplis quoq; Herodotus Megarensis tibicen & saltator, qui panis sex chœnices & carnis lb. 20. ederet, vinique hauriret duas Choas uno convictu: porrò & tubis duabus canere solitum Græci scripserunt.

Celeno Phrygiæ rex voracitate & ventris ingluvie memorabili extitisse fertur: In hac quoque nomenclatura reponunt Mithridatem illum Ponti Regem maximum, ajuntq; quandoq; certamen & cibarium & vinarium condixisse, constituisseq; victori præmium talentum unum argenteum.

teum, atque in eo certamine Regem ipsum declaratum victorem.

Capitolinus Maximinū partem narrat frequenter bibisse uno die vini amphoram Capitolinam, & edisse 40. carnis libras.

Gulosus ille Phago Aureliano Imperatori in delitiis fuit, quod uno in prandio ederet aprū totum, vervecem unum, præterea porcellum & centum panes, exiccavitq; orcam vini, quibus in ventrem exceptis percontatus est cecum, quanam horā sit redeundum ad cœnam, teste Vopisco. Digna hercule gula harpyis rapacibus.

Proximum nunc est, ut vinolentiaē sectatores prosequamur, bibaces & vinosos, qui circa perpenda vina occupati sunt: dederat nobis natura aquæ potum, quā cætera omnia utuntur animan-

mantia. Verum ejus benignitate non continenti multo labore magnoque impendio liquores alios quæſivimus, qui mentem animumq; obtunderent, atque etiam adimerent, quin & corpora effœminarent & mollia redderēt. Id v. nō in una orbis terrarū parte inventū est, sed ubiq; gentium.

Bibacitate autem nominatissimi atque celebratissimi fuerunt Græci, qui diebus festis inferias agentes pro poculis certabant, pluris-facientes vinolentiam quam opes.

Hinc trita vocabula sunt græcari & pergræcari. Ægypti vino olim admodū dediti fuerunt, eo enim abundabant, Sed contrā hodiè evenit. Nam jurarunt in Mahumetis perditissimi legem, quæ vini usum sectatoribus abdicavit : quare paucas vires illic
nunc

nunc videas. Romani Tricongium Torquatum appellarunt à tribus uno impetu congiis exhaustis, & bicongium à duobus congiis Ciceronis filium. Xenarchus Rhodius Metretes dictus est à potione immodica. Maximinus, auctore Capitolino, pater, amphorum Capitolinam siccabat sæpe in die, amphora vero octo congios capit, seu duodequingenta sextarios.

Tiberius, quod ad merum pronior esset, dictus est Biberius & pro Nerone Mero. Antiochum quoq; Magnum vinosum extitisse, historiæ testantur.

Alexandrum ad vina prouum fuisse, testatur Plutarchus, bibit apud Mediam vini fortis congios duos, & paulò post extinctus est; Philippus quoq; pater ebrietati indulgisse multorum consensu

su dicitur: De quodam vini potatore reperitur, Syraculis tamdiu potare solitum, donec ab eo cooperta ova in terra fœtum ederent, prodente Aristotele & Plinio ejus interprete.

Cato Uticensis huic vitio affinis fuisse creditur. Bonofus Imperator, ut scribit Flavius Vopiscus, bibit quantum alius nemo: Et si quando legati barbararum gentium undecunque venissent, ipsis propinavit, ut eos vino obrueret, sic enim ab ebriis consilia eliciebat. Idem Phagi cujusdam meminit, qui vini orcam uno convictu biberet.

Dionysius Siculus Nestor item vinolentus traditur, nam vel gravi instanti pugna à potu non abstinuit.

Illyrii cubantes cœnant & bibunt, ut Menander scriptum
reli-

reliquit, quin & suas uxores, convictibus adhibent quibus propinare egregium & pulcrum putant: at demum ipsæ viros è conviviis deturbant, alvumq; sibi fasciis zonisque latis cingunt, dum potant: Primum quidem leviter & modicè, postea v. cum liberalius bibunt, arctius validiusq;. Constat multos invictosq; exercitus militum vinolentiâ fuisse deletos. Carthaginenses non sinebant in castra vinum deferri.

Alcei poëtæ memorabilis fertur ebrietas: namq; semper potans inventus est, scripsitq; sua poemata ebrius: quod & de Comico Aristophane proditur: quin & Epicharmum in scenam primum vinolentiam invexisse ajunt, ut in totum dixisse liceat, poëtæ vel insignes vinosos fuisse. Extant compluria nobilia exempla

pla vinoforum, quæ audientium fastidio parcens prætereo: plura qui desiderat legat cœnas Athenæi, in quibus magnum Afotorum catalogum reperiet.

Sed & fœminarum genus vini fuisse avidum poëtæ Græci scripserunt.

Quin & annalibus Romanorum reperiuntur fœminæ vinoſæ vel priscis illis temporibus, quibus luxus incognitus & ebrietas videbatur.

Romulo regnum obtinente Egnatius Metentinus uxorem, quod vinum è dolio bibisset interfecit, cujus cædis absolutus est à Romulo.

Est quoq; inter exempla, matronam quandam à suis inediâ mori coactam, quod oculos in quibus erant claves vinariæ cellæ, resignavisset.

Præ

Præterea invenimus mulierem à Cneo Domitio dote mulctatam quod viro inscio plus visa esset vini bibisse, quam valetudo exposceret. Polybius apud Athenæum scribit, Romanorum fœminis vinum bibere non licuisse.

Cato censuit osculum fœminis dari à propinquis, ut scirent an temetum olerent, hoc enim tunc nomen vino erat.

Nostræ hodie cautiores sunt & callidiores, quæ à vini haustu commanducant, aut anisum saccharo intectum, fœniculum, aut coriandrum, quo diverticulo imponunt maritis atque adulteris.

Apud Massilienses lex quoque fuit, qua mulieres aquam potare jubebantur, hancque legem eandem Mileti sua ætate viguisse

The-

Theophrastus autor est. Præterea apud Romanos præter fœminas, nec servilia vinum potabant, nec adolescentes qui annum 30, non attigissent.

Antiquiores quoq; Romani in conviviiis liberalioribus tot cyathos singulis haustibus ebibere soliti sunt, quod erant literæ in nominibus amicarum; à qua consuetudine Martialis Epigramma libr. i. emanavit:

Noënia sex cyathis, totidem Justinæ bibatur,

Quinq; Lyca, Lyde quatuor, Ida tribus,

Omnis ab infuso numeretur amica falerno.

Atque inde sunt inventa vocabula, triens, quadrās, quincunx, septunx, & reliqua quæ non magis pocula quàm mensuras significant.

Sed

Sed certum est Romanos potiores habuisse memorabiles, quod satis indicant bicongii, tricongii atq; amphorarii: quamvis consuetudo hic plurimum valeat, nam quanto plus biberint, tanto plus sitiunt Parthi: verum sitis causæ non stomachi tantum infirmitati vel firmitati, quod Budæus facit, tribuendæ, cum aliunde veniant. Capacitas certè ventriculi & ejus amplitudo cibi & potus majorem copiam expetit, arguitq; firmiorem constitutionem visceris: angustia verò & parvitas contra imbecillitatem, potulentorumq; ac esculentorum parsimoniam suadet:

Itaq; hic tenendum, errare eos, qui omnium morborum causam in intemperantiam rejiciunt, quasi hæc sola & unica sit omnium morborum mater. Licet enim

M plures

plures occumbant crapula quàm
capulo, lancibus quàm lanceis,
constat tamen experientiâ certis-
que autoritatibus, etiam exactis-
simè viventes in periculosos sæpè
morbos incidisse.

Verùm de vinolentis hæte-
nus, nunc de priscorum quoque
poculis dicendum aliquid, quæ
fuisse multiplicia & variasse etiam
pro vinosorum miro ingenio &
luxus inconstantia, non est ob-
scurum indicatu. Latini patoria
& pocula appellant, græce ποτή-
ρια.

NB. Sed hic prius docendum, an
prisci majoribus & capacioribus
poculis sint usi, quam nostra æ-
tas. Scio enim non raro inconv-
viis liberalioribus hanc quæstio-
nem excitari.

Dicæarchus Messenius Ari-
stotelis discipulus antiquos mi-
no-

noribus potoriis usos & dilutius bibisse prodidit.

Chamæleon Heracleotes in eo libro quem de ebrietate scripsit, antiquos græcos censet haudquaquam in usu habuisse capaciora pocula, sed id ipsum esse novitium in Græcia postea inventum: à barbararum gentium moribus translatum: quin in nulla Græciæ parte pocula ampla fuisse admissa in mensas & potus, quàm à Solis magnatibus, heroibus, ab aliquo scriptum esse idem testatur.

Spartanis regibus, teste Herodoto, binæ dabantur cotylæ cæteris verò singulæ in convitiis, tanta erat apud eos vini parsimonia.

Nestoris poculum apud Homerum celebratur insigni amplitudine. Unde parere potest potorium

rium datum cyclopi ab Ulyffe
parvum haudquaquam extitisse.
Poculorum autem nomina re-
censere quædam absurdum non
est, maximè quorum usus crebri-
or fuerit & nobilitas præstantior.

Fuere quædam potoria gen-
tibus peculiaria, *κωθων* Lacedæ-
moniis: quod genus erit utile &
commodum in bello, ubi ple-
rumq; aquam impuram haurire
necesse sit: quin & eosdem figu-
linis usos in epulis nuptialibus
solennibus & sacrificiis, tradi-
tur: nam in aliis conviviis aliis
vasis potabant.

Quin & Argivi in quibus-
dam cœnis figulina usurpabant.
Sed in primis Agathoclea regem
ferunt potasse fictilibus & cœnaf-
se etiam, cum tamen amicis suis
& convivis aurea præberi cura-
ret, ne scilicet oblivionem origi-
nis

nis suæ ad insolentiam indueret
sublatus ex humili patris figuli
fortuna ad regnum.

Romæ quoque eo pervenit
aliquando luxuria, ut fictilia plu-
ris venirent quàm myrrhina: un-
de & collegium figulorum illis
constitutum esse narrant.

Nobilitantur gentes terra
sua & vasis ex ea. Vasa Arretina
commendabantur.

Surrentum calicum nobili-
tatem retinuit. Saguntum qui-
dem in Hispania, & in Asia Per-
gamum & hæc ultro citroque
per maria transportabantur.

Sed Choæ in maxima erant
gloria, Hadrianæ firmitatis nomi-
ne laudem adeptæ. Amphora vas
erat condendo vino accommo-
datum, non mensis, quanquam
Tiberium vini amphoram super
cœnam cuidam propinasse inve-

M 3 nio-

nio, quam uno impetu exhausterit. Potiora ingentiâ à Romanis usurpata constat. Nam & eorum proceres sic gloriam quæsiuisse memorantur, unde Tricongiorum & Bicongiorum præclara illa cognomina. Sed quis quæso crederet hac nostra atate posse reperiri, qui uno impetu tres congios aut etiam amphoram exerberet. Plinius, ubi de ebrietate vitanda locutus est, venena excogitata ad sitim quærendam pariter enarrans, cautissimos, ait, ex his balneis quoq; coqui videamus, exanimesq; effert: jam verò alios lectum expectare non posse, imò verò nec tunicam nudosque ibi protinus & anhelos ingentia vasa corripere velut ad ostentationem virium, ac plene infundere, ut statim evomant, rursusq; hauriant, atq; iterum, tertioq; tanquam

quam ad perdenda vini geniti.
Ex quibus verbis maximis potoriis Romanos bibisse elicitur.

Præterea varias eorum figuras fuisse & cœlaturas non est dubiū, alia enim ventricosa & patula, alia angustiora & strictiora: Invenio crateras, pateras, calices, cyathos, Scyphos. Carchesia, in frequentiori usu apud Latinos. In Pauli Æmylii triumpho, crateres argentei, cornua, phialæ, & calices grandissimi affabreque facti & pulcerrimè ornati deferantur.

Crater ut Græci putant, dicitur è *κράσις* hoc est, miscere & temperare aquam vino, vel *κράσιον* *κράσις*, q. *κράσις*, quoniam in cornu olim vinum infundebatur: Mos enim fuit antiquioribus primum cornibus potare, idq; fecisse Thraces Xenophon docuit,

M 4

quin

quin & Philippum Macedonem
 Atheniensibus cornu propinasse
 ferunt. Peonios ajunt boves edu-
 care, qui cornua gestent tantæ
 magnitudinis, ut capere possint
 tres & 4. choas, quare ex iis facere
 pocula, quorum labia argento
 aurovè circumducantur. Porro
 Athenienses cornibus aureis u-
 sos in potibus quidam memoriæ
 tradiderunt, unde Virgil. dixit:

*Crateras magnos statuunt, vi-
 numque coronant.*

Et grandem fuisse craterem
 oportuit, post quem Virgilius lib.
 9. Aen. Rhetum sese tegentem ne
 ab Euryalo interficeretur, scri-
 psit, quod etiam carmine suo indi-
 cat:

*Et magnum metuens se post cra-
 tera tegebat.*

Pateram quoque in auctori-
 tate fuisse non ambigitur; nam à
 Vir-

Virgilio saepe nominatur, præcipue verò in Didonis convivio: Cum primis autem principibus & proceribus peculiaris existimatur: unde Fabricius quidem ille Romanus bellicosos imperatores vetabat habere plusquam pateram & Salinum ex argento. Calices, qui à Græc. *κάλικες*, multis modis luxuria variavit. Sed hoc quoq; nō fuit satis. Gemmis potare instituerunt mores Romani, & calices Smaragdis contexere, quod Maro severe admodum & verè reprehendit carmine suo Georgico, cum ait:

*Hic petit excidijs urbem miser-
rosque penates,
Ut gemmâ bibat, & ferrano dor-
miat ostro.*

Murrhinorum vero & crystallinorum gratia inventa est ad rigidos potus, quibus pretium

M s

fra-

fragilitas fecit: Murrhino calice
80. sestertiis empto capaci ad sex-
tarios sex potavit consularis qui-
dam ob amorem abraſo ejus mar-
gine, ut tamen injuriâ illa preti-
um augeret.

Nero amiſſarum rerum nun-
cio accepto duos calices cryſtal-
linos in ſuprema ira fregit illiſos,
ut ne quis alius biberet. Idem
quoq; ſcyphi fracti membra ſer-
vari, ut oſtentarentur, curavit.
Quin & capedinem quadringen-
tis ſeſtertiis, ut princeps Roma-
nus pretioſiſſimè biberet, merca-
tus eſt. Murrhina ex Oriente pe-
tebantur, illic enim plurimum
naſcebantur, præſertim in Par-
thorum ditione Carmania.

Cryſtallina in ſummo fue-
runt honore, deportanturque à
Venetis: ad frigidos quoq; potus
quæſita cryſtallus, planeq; omni-
um

um consensu glacies est, nullibi enim reperitur nisi ubi hibernæ nives maximè rigent. Nascitur sexangulis lateribus. Xenocrates testatus est vas amphorale ex cavum.

Vitrea nunc sequuntur, ex quibus inprimis laudantur candida translucentia. Usus eorum creberrimus tum Magnatibus, tum pauperibus. Sunt autem caloris impatientia, ut crySTALLUS; nisi præcedat frigidus liquor: quin & virus aut venenum non tolerare vulgò creduntur, aut acrimoniam ceparum, aliorumve id genus: sunt autem omnibus fere coloribus, nulla enim materia aut sequatior & ad picturam commodatior: raro tamen sic picti & coloribus infecti calices ad potandum usurpantur à vitam nitidiorum viventibus, tantum ad ostentatio-

M. 6

tatio-

tationem habentur, nisi qui margines inauratas habere visuntur, aut raras lineas in calicis orbe rectas transversasq;: alii ad escaria vasa, hoc est, tragematum & Saccharatorum, vitro picto utuntur, aut rubro aut cœruleo, & hyacinthum imitante aut Sapphyrum. Inopia ligni vitreorumannonam flagellat.

Scyphi nomen quoque Græcum esse certū est, *Σκύφος* hoc est, vasculo, quo lac aut serum continetur, cœptiq; sunt fieri fictiles & argentei, multisq; modis ornabantur, auro, argento, gemmis & calaturæ artificiis singularibus, ideoq; à Romanis ad potandum usurpabantur, verum in Scyphis aurum spectasse prodigiosum habitum & luxuriosum, Plinius testis est, ubi de pectoritorum & vehiculo rumor-

na-

namentis & inani luxuria differit.

Vasa quoq; potoria ex Onyche facta primum in Germania: quin & amphoræ ex eo lapide & urcei: absurde labuntur hîc qui Onychem unguem interpretantur.

Trulla præterea inter vasa vinaria reponitur, quæ ex auro & ex murrhino fieri luxus excogitavit, etiam ad ventris excrementa excipienda.

Fuerunt & alia pocula affabrè facta & cælata, ut illa duo quæ Germanicus Cæsar dedit Cassio Syllano præceptori suo Calamidis manu cælata, quæ postea Zenodotus ita æmulatus est, ut vix ulla artis esset differentia.

Fiebant item potoria vasa ex Carchedonio, & hodie etiam ex argento & argento vivo, quod

vitæ insidiosum arbitror, vix enim fieri potest, quin tempore atteratur & absorbeatur aurum, & reliquæ argenti vivi potibus admisceantur, quæ viscera pertrumpant dira tabe: nam certum est aurificum & artificum inaurantium corpora tremore pertentari. Esse quoque Carchesium antiquissimum potorium figuræ oblongæ, testatur Virgil. Aen.

*Hic duo ritè merolibant Carchesia Baccho
Fundit humi:*

Nomen ei redditum putant à supremamali in navi parte.

Magnam denique poculorum nomenclaturam à Græcis ad Latinos transiisse extra controversiam est, cumque nobis plus quàm abunde omnis generis suppe-
Au~

tant, facto sine rivos claudo.

Audivistis de prisca seculi inclinatis ad luxum moribus, quâ gloriâ si nostræ ætatis mores hominesq; defraudarem, magnam certè injuriam facerem. In hac innumeri vivunt ut edant, non autem edunt ut vivant, longè à Socratis sapientissimi sententia remoti. Vina enim hac nostræ ætate tam profusè prodiguntur apud Christianos, ut videantur ad perpenda ea geniti: procures, pauperes, plebs infima, infantes, pueri, viri atque fœminæ pariter vinum amplectuntur, nec sine eo vitam putant beatam, ut nulla in parte operosior vitam nostro seculo inveniamus quàm in perdendis vinis. Apud nos enim sine lege, sine modo bibitur.

Germanorum bibacitas apud
ali-

alias gentes hodie ante cuncta nobilitatur, atque inter miracula celebratur, cum singuli quaternos quartarios uno prandio hauriunt, & hodie vasa potoria cernuntur, quæ plus quam duas choas capiant, quibus hospites & externos liberalissimè invitant & proluunt: ac nullus hoc tempore est, qui luxuriosas & profusas mensas non struat, quique coquos ganeæque artifices peritissimè cibos condientes & patrimonía mergentes non quærat: quam vitæ intemperantiam apud Christianos maxime debacchari memoriâ nostra videmus.

In conviviis enim nostris omnes studemus & certamus pro luxu patina & principatu.

Nam quo quisq; exquisitissimorum obsoniorum varia genera epularumq; varios apparatus & lau-

laudos profusus dat, eo magis commendatur: at quantò innocentius ille victus fuit, de quo Plinius, qui tunc Asiæ præerat, in Epistola quadam ad Trajanum Imperator:

Coibant Christiani, ad capiendum cibum promiscuum & innoxium. O tempora, O Christianorum mores prostratos? venimus eò, ut maximè cibis pereamus, hinc innumerossimum illud morborum agmen ac satellitium novum, quod indies gulæ culpâ emergit: nam certum est vino potuq; immodico plurimos funeris ante diem interire.

Cave verò quis putet eò hæc à medici, ut omnem apparatus epularum abjiciam, omnemque mensarum voluptatum detester: Cum enim convivium, teste Nonio sit epularis amicorum accubatio,

batio, vitæque habeat conjunctionem, & Cicero convivia dixit, quòd tunc maximè simul vivatur, haud scio, an ad amicitiam fovendam & conservandam quicquam possit esse eximius; convivia enim publica à prudentibus legislatoribus in hunc finem instituta sunt; habet enim nescio quid philti in se vinum ad benevolentiam conciliandam.

Verum de convivarum numero mira est sententiarum inconstantia. Aulus Gellius à trium gratiarum numero ternarium in literas retulit, unde forte Horatius carminibus suis ternarium numerum tantum ascripsit, cum inquit.

Tres mihi convivæ prope dissentire videntur,

Poscentes vario semper diversa palato.

Tri-

Triclinii verbum à tribus lectis qui contigui sternerentur, quibus convivæ (ut nunc quoque Turcæ & Græci) accubarent: Hinc Horatius:

*Sæpe tribus lectis videas canare
quaternos.*

*Et Juvenalis,
neglectum adhibere clientem
Tertia ne vacuo cessaret culcitra
lecto.*

Sunt apud Græcos, qui tres tantum convivas adhiberi censuerunt, alii quatuor, alii quinque alii sex, ut ita possit intelligi rarius illum morem fuisse observatum, nisi forte apud philosophos & literarum studiosos.

Porro quæstio quoque fuit & hodie frequenter versatur, num inter epulas & convivandum silere oporteat omnino, an philosophandum & de negotiis
ferius

seriis loquendum. Quidam enim existimarunt serios & philosophicos sermones mensis abdicandos; atque etiam alia negotia quae intensiorem cogitationem desiderent, nihil enim castae philosophiae commune esse cum turbulento Baccho ajunt.

Nam quemadmodum apud quasdam gentes non licet conjugibus viris suis convivia celebrare, forasque prodire, sed concubinarum & meretricum est epulis interesse & lascivire, produci quae in vulgus & pudorem exuere, ita philosophiae arcana inter patinas & pocula minima detegenda sunt aut propalanda. Isocrates orator summus, rogatus aliquando super coenam, ut de eloquentia sua quippiam disliceret, respondisse sic fertur, quae praesens locus temporisque exposcit, ego non calleo,
nec

quæ ego calleo, nec loco præfenti
unt accommoda, nec tēpori. Ho-
rum a. mirari subit opinionē, cum
maximos & clarissimos philoso-
phos libros peculiariter dicasse
constet institutioni convivorū.
Platonem dico & Xenophontem
Socratis discipulos, qui studiose
& diligenter officia convivialia
pertractarunt. Quamobrem de
Philosophiæ fontibus in mensa a-
liquid propinare, non importu-
num videri debet, sed maximè
tempestivum & utile. Mos fuit
doctissimis Romanis inter cœnas
aliquid legere, & etiam excerpe-
re & adnotare, quod utrumq;
Plinium factitasse invenimus, ali-
osque non paucos. Cornelius ta-
men Celsus à cœna intensam co-
gitationem non esse tutam asse-
ruit, quin & medicorum placita
decernunt, haud esse inter eden-
dum

dum laborandum, proinde tunc intendere lectioni animum forte non parum esse noxium quis censuerit. Id observari in ludis literarum videmus, ut cæteris prandentibus aut cœnantibus unus pulpitem conscendat, legatque aliquos Doctorum virorum commentarios, vel etiã caput ex sacro codice. Ego certe in ea sum opinione, ut morosos ac tetricos sermones à mensa debere procul abesse autumen, & convivatorem rusticum & inurbanum, qui convivas suos (ut plerique nunc faciunt) quæstionum ambagibus & deliris propositionibus exagitat. Id vero male sani quidam agunt, quoties hominem vel Theologiæ, vel Jurisprudentiæ, vel Medicinæ Philosophiæque peritum invitarint ad cœnam: Accedere in primis ad cibos hilaris quisque

que debet, & potibus jocos admiscere, non illos quidem histronicos & ridiculos, sed honestos & liberales, quales verè elegantes homines solent afferre ex musarum sacrario. Pythagoricum illud silentium, loquacitatem item & garrulitatem ante cuncta damnari videmus, atque improbari. Quare modus statuendus & inter utrumque medium. In lætitia convivali quis ferat medicum aliis convivis leges præscribentem ciborum & potuum? sed quis Philosophum de metaphysicis differentem? & quis Jurisconsultum de nodis legum disceptantem? quis Astronomum de Epicyclis, metopomanticum de lineis frontis: Mathematicum de numeris terræque mensura
&

& id genus alios disciplinarum
professores? Qui igitur scientia
aliquâ clarus convivio adhibe-
tur, non de ipsis, ut ait Macrobi-
us profunditatis suæ inter pocu-
la secretis loquetur, nec nodosas
& anxias, sed utiles facilesque
quæstiones movebit. Scyphis e-
nim ad lætitiâ natis Nympha-
rum Musarumque societas non
erit sic intempestiva: meminisse
autem oportet convivia muta fe-
rè semper displicuisse: unde con-
vivatori curandum, ut convivas
adhibeat hilares, qui epulas eru-
ditis & suavibus sermonibus
condiant. Accidit tamen, ut men-
sarum initio ferè semper conti-
cescant convivæ intenti scilicet
patinis, postea procedente con-
vivio hilariores facti sermones &
murmura exoriuntur. Cato Ma-
ior in agris cœnas opiparas exhi-
be-

bebat, ad quas invitabat, vicinos agricolas, æquales suos & familiares: quæ quidem consuetudo non solum æqualibus suis sed & juventuti quoque erat gratissima, quippe propter multarum rerum experientiam, orationem memorabilem sermonesq; prudentissimos studiosissime observabatur. Mensam autem amicitiae eximiam conciliatricem semper affirmavit; Solebat idem super mensam cives de Repub. bene meritis laudibus exornare, contra vero malos & improbos convitiis proscindere.

Paulus Æmylius, qui de Perseo Rege Macedonia triumphavit, posteam victoriam instructissima convivia apparavit: Etenim dicebat ejusdem esse artis & disciplina, terribilem aciem, & suave convivium struere, illam ut formido-

N

mido-

midolofus hostibus, hoc ut amicus gratus esset:

Apud Homerū invitati tum ætatibus tum studiis atq; professionibus differebant. Nestor, Ajax, Ulysses, omnes virtute quidem præstantes erant, sed tamen aliter atq; aliter, quippe alius oratione & eloquentiâ, alius corporis viribus, alius v. astutiâ pollebat. Plato in convivio suo adhibuit Eryximachū medicum. Xenophon Aristophanem poëtam. Homerus voluit optimos atq; laudatos viros vocandos: Hesiodus vicinos præcipuè. Solebant antiqui Spartani festa sua celebrantes Helotas, quos in servitutem redegerant, ad vinolentiam & ebrietatem compellere: illosq; temulentos, & vino madidos postea in juvenum conviviis ostendere, ut scilicet hujusmodi ebrietatis ludibrio

brio & turpitudine juvenus à
vino deterreatur. Verū hominum
vitam, moresq; & corpus depra-
vare, ut exemplum aliis præbea-
tur bene vivendi, an sit mos lau-
dabilis prudentioribus judican-
dum relinquo

Plutarchus Philosophus in pri-
mis sapiens & eruditus acerbis-
que vitiorum castigator, Lacedæ-
moniorum illam emendationem
in civilem plane & illiberalem af-
firmavit. Sed ad rem. Quare dete-
standi sunt inque amicorum nu-
mero non ferendi, qui nunquam,
ut de Pericle tradunt historio-
graphi, apud amicos cœnant,
quamdiu in vitæ conjunctione
& Republica versantur, omnem-
que epularum apparatus abjici-
unt, putantes, convivia ad depri-
mendam omnem animi elatio-
nem valere, nec facilè in consue-
tudinē

N 2

tudine

tudine expectationem gravitatis,
& severitatis conservari: Ego pu-
to nihil magis movere admirati-
onem, quàm quotidianam & gra-
vem vitæ cum aliis consuetudi-
nem:

Ipse Christus omnium exem-
plorum rationumq; loco nobis
debet esse, quem Evangelica hi-
storia tradit, & convivio alios ex-
cepisse, & ad aliorum convivium
accessisse, atq; adeò cum improba
famæ hominibus, publicanis &
meretricibus sæpenumero con-
vivium inire minimè dubitasse, non
libidine quadam immoderataque
cibi potusque aviditate, sed, ut
Hieron. cap. 9. Matth. differit, ut
occasionem haberet docendi, ut-
que illorum invitationes cum
spiritualibus epulis compen-
saret, illosq; hac occasione ab im-
proba vita ad bonam frugem per-
du-

duceret. His adde Salomonis in Ecclesiaste testimonium, nihil dicentis, homini ferè optabilius esse, quàm latari, convivari, & soluta quadam animi libertate esse: nec non *Syracidis* c. 31. & 32. docentis convivia jucunda esse &c. Si igitur Christus cum Phariseis, Publicanis, meretricibus, & id genus aliis convivari solitus est, nobis quoq; an hoc liceat, quæritur: Respondetur, non simpliciter & in universum omnem convivandi cum impiis libertatem Christianis in sacris literis interdici, quam etiam ipse Paulus relinquit liberam, *1. Cor. 10*, sed nimum convictum prohiberi, cum videlicet quis avidè magnoque studio & voluptate consuetudinem eorum sectatur cum dictis vel factis illorum superstitionibus impietatiq; præbet assensum,

N 3

cum

cum religionem veram criminandi subministrat occasionem, & Christi exemplo contrarius, inimpietate & superstitionibus ipsos confirmat, cum præcipuus conviviorum finis sit, omnia facere ad Dei gloriam. Inordinata igitur, immoderata, luxuriosa, monstrosa, portentosa, & sumptuosa convivia damnantur, quæ non ex honestatis & charitatis erga Deum & proximum studio, sed ex ambitione, & inexplebili quadam voluptatum cupiditate instituuntur.

Contra verò frugalìa, munda, parca, moderata, jucunda, suavia (quæ honestis & liberalibus jocis sunt condita, quales verè elegantes ac eruditi homines solent afferre è musarum sacrario) maxime probantur, sunt enim luxus exoticici doliq̃ue ignata.

De

De his conviviiis verè & convenienter dicitur, quod sint mutua hominum caritatis, amicitia, benevolentiaq; vincula & symbola. Unde rectè à convivendo dicuntur, vitæq; conjunctione & quasi convictu, quod tunc maxime simul vivatur, teste *Cicero. l. de senect.* *Nonius Marcell.* epularem amicorum accubationem vocat. *Aristoteles in Ethicis* convivations hominum amicitiiis tuendis ac stabiliendis perquam accommodatas esse scribit. *Cicero* Patum monet, ut cum viris bonis, jucundis, suiq; amantibus vivat, sermone enim familiari, qui in conviviiis est dulcissimus, vitæ nihil aptius esse nihilq; ad beatè vivendum accommodatius: ac plurima alia præclara doctissimorum testimonia ad hunc conviviorum finem demonstrandum

Convivium
quid?

Conviviorum finis. extant: unum tantum producatur quod est *Plutarch. lib. 4. Sympos. problem. 1.* ubi convivii finem esse dicit amicitiae vel generationem, vel confirmationem junctam cum voluptate, unde convivium definit vivendi rationem per vini usum in amicitiam desinentem.

N.

Hinc festivè admodum Romanus ille solus aliquando cœnans eo die se non cœnasse dixit, sed edisse tantum, innuens, cœnam semper communione & amicitia veluti condimento indigere. Ne-

Conviviorum utilitas. q; vero ad amicitiam tuendam stabiliendamq; tantum convivia valent, sed & ad similitudines inimicitiasq; auferendas: graves enim diuturnasq; privatorum hominum similitudines, odiaq; conviviis extincta legimus, ac & jam nunc hodiè sæpè homines capitalibus à se invicem odiis dissidentes

con-

conviviorum occasione sibi invicem reconciliari. Sic M. Crassus Ciceroni reconciliatus convivio *Conviv-* est. Scipio & Hasdrubal convivio *vix ini-* sibi invicem reconciliati: ut verè *micissi-* dixisse liceat, mensa posita con- *mi sèpè* tentionem tolli, h. e. mensæ com- *recon-* munione sèpè tolli rixas, inimi- *ciliati.* citiasq; gratiamq; reconciliari, cujus rei exemplum profertur de Isboetho filio Saulis, in cujus a-
dib. cum exarsisset altercatio, servus ejus adornato convivio dicitur eam diremisisse. Habet n. nescio quid philti in se vinum ad amorem reconciliandum. Atq; hoc de conviviiis frugalibus & moderatis, quæ si nimis sunt sordida & parca, rectè appellantur Cynica & Timonia: Cynicorum n. Philosophorum victus erat vilissimus, tenuissimus & sordidus, filiquæ, videl. & legumina. Timonia *Conviv-*

N 5 à Timo-

via for- à Timone, cui humanum genus
dida exosum erat, dictæ sunt, is n. vi-
que? tam sequebatur feram, in cibisq;
 vilissimis & à reliquis hominibus
 propemodum damnatis acquies-
 cebat. Huc referuntur cœnæ ter-
 restres, quæ nil nisi terrâ produ-
 ctum continent, quas Horatius
 cœnas sine sanguine vocat: & pas-
 serinum convivium, pro exiguo
 bolo & minuto, quantum vel
 passer absumat. Sordidum deniq;
 nimisq; tenue convivium est abs-
 q; fumo, in quo nihil cocti obso-
 niq; apponitur. Quemadmodum
 igitur, qui nimia conviviorum
 crebritate atq; frequentia, eorūq;
 profuso, splendido ac sumtuoso
Tria apparatu gaudent, in excessu pec-
hordi- cant, ita contra in defectu sordide
dorum delinquunt qui ita conviviali con-
homi- suetudine abhorrent, ut neq; ali-
 os ad se, epularumq; suarum com-
 mu-

munitionem unquam invitent, ne-^{num}
 que invitati ad aliorum convivia ^{nera.}
 accedant, id quod fere cujusdā im-
 manitatis esse videtur, quippe cū
 ipsa natura atq; humanitas hanc
 vitæ cœnarumq; consuetudinem
 postulet. II. Cum quis invitatus
 liberius quidem & prompte alio-
 rum convivio se sistit, at ille invi-
 tat neminem, id quod avaritiæ in-
 gratitudinisq; cujusdā flagitiosis-
 sima vitium est, quo quis laborās
 ἀποτρεϊσθῆναι rectè dicitur, cui
 nimirum dulce est aliena vivere
 quadra. Horum passim reperiun-
 tur plurimi, quos neq; pudet neq;
 piget, neque pœnitet inconvi-
 ventiae suæ & monophagiæ for-
 didissimæ, & si quando honestio-
 ribus liberalioribusq; conviviis
 adhibentur, alienamq; quadram
 arrodere ac lingere illis licet, tan-
 ta ciborum ingluvie se infarciunt

uno prandio cœnave, quanta vix decem alii, accusari se à natura & genio existimantes, si in tanta epularum strue apparatuq; eum defraudarent: III. Cum quis ad convivium à se invitatos nimis tenuiter sordideq; tractat, eosq; semi famelicos atq; sitientes dimittit, qui *μικροτέρα* potest appellari, hoc est, parvam & angustam mensam ponens: ubi tamen excipiendi, qui adversa valetudine impediti, vel negotiorum multitudine districti, vel deniq; ex inopia & egestate convivali huiusmodi officio fungi minimè possunt.

Plinius Orator Plinii Avunculi nepos, non probabat eos, qui sordidi simul ac sumptuosi essent, qui scilicet in conviviis & convictibus sibi & paucis optima quædam, cæteris vilia & minuta pone-

ne-

nerent, vinaq; lagunculis in plura describerent genera: hunc morem displicuisse Catoni censorio, atq; etiam ipsi Plinio avunculo, maximè v. Cæsari Dictatori, qui pistorem suum vinxit, quia alium panem subjecisset convivis suis, quàm sibi, tradunt historiæ, Hic circa cibū adeo indifferens fuit, ut quondam ab hospite conditum oleum pro viridi appositum aspernantibus cæteris, solum etiam largius dicatur appetivisse; ne hospitem aut negligentiam aut rusticitatis videretur arguere. Eundem quoq; ne inimici quidem vini parcissimum fuisse non negarunt, munditiarum tamen lautitiarumq; fuisse studiosissimum constans opinio est.

Vox mehercule præclarissima est Plinii, non enim inquit, quod ego, liberti mei bibunt, sed idem

N 7 ego

ego, quod liberti, gulamque reprimendam & in ordinem redigendam censet.

Hannibalis certe summa in victu celebratur moderatio. Is enim neq; in Italia, neq; in Africa usquam cœnans recubuit, aut plusquam vini Sextario in convictu indulgit. Constantinus Imperator (ut ait Marcellinus) parce sobrieque edendo ac potando valetudinem ita retinuit firmam, ut raris contingeret morbos, sed eos non procul à vitæ periculo, id enim evenire corporibus à luxu intemperantiâque remotis diuturna experientia & probationes medendi monstrant.

Severus nihil unquam imperatoriæ luxuriæ, nihilq; deliciarum in exercitu ostentavit, eundem semper cibum ac potum capiens quem cæteri milites.

An-

Antonius abjectissimis cibariis
is militariter delectabatur.

Pompeii modestia & facilitas
in signis invictus ratione fuit, de
quare id tantum commemorasse
fatis erit, quod cum morbo de-
cumbenti & cibos fastidienti me-
dicus ac recreandam aviditatem
tur dum illi apponi jussisset, hunc-
que venalem non invenirent fa-
mulum, quoniam id temporis non
ferebat, à quodam indicatum est,
apud Lucullum posse reperiri, qui
eos toto anno in vivariis educa-
ret. Pompejus ad ea dixisse tra-
ditur, nos igitur sine Luculli luxu
vivere non possumus? Dimisso i-
taque medico alium facile parabi-
lem cibum sumpsit.

Cato quoque Censorius in am-
pla fortuna tenuiter vixit, ex rapis
jucundissimum sua manu sibi pa-
rabat obsonium, eoque ut saluber-
rimo velcebatur. A

A puero laboribus & moderata vivendi ratione, & ex rei militaris consuetudine, ad robur & bonam valetudinē constantissimum nactus est corporis habitū: in exercitu cum sitiret, fere semper bibit aquam.

Quod si æstu graviori tentaretur, aceti haustu crebriori sitim levabat & calorem, & si quando infirmior sibi videretur, ut vires pristinas instauraret & retineret, leviusculi vini non nihil degustabat eodemq; pane eodemq; vino, quo sui, usus est Imperator & Consul.

Incuriam porro suorum & imprudentiam in iis quæ ad cibos spectarent, non moleste ferebat, putabat enim obscœnum esse & indecorum, gulæ alviq; causæ graves cum servis lites suscipere: Constat nihilominus ipsum eo
ge-

genere duri & rigidi victus uxorem perdidisse & liberos.

Curius similiter Romanorum Imperator rapis vixisse proditur: quare cum ei Samnitum legati aurum plurimum obtulissent, respondit, illi auro non opus esse, qui talia cœnaret, ostendens rapam, quã foco torrebat in cibos.

Alexander ille Macedo, ventris cibiq; temperatissimus fuisse traditur: ad prandia enim nocturna itinera, ad cœnas verò prandiorum tenuitatem optima esse cõdimenta censebat, ideoq; coquos ab exercitu suo removit.

Is cum primum diluculasset, prandio accumbebat, cœna verò jam appetente nocte bibebat inter sacrificandum ciborum exquisitorum adeò fuit contemptor, ut ad se è longinquo missa obsonia elegantissima inter ami-

cos

cos partiretur, nihilq; ex iis sibi reliquum faceret. In rebus gerendis cum magnus imprimis fuit, tum v. sobrius & vigilans, non temulentus, non imperii licentiâ bachabundus, cujus qui minimam partem nacti sunt, temperare sibi nequiverunt.

Augustus, cibi minimi atque vulgaris fuit, pisces enim minusculos & panem secundarium, caseum bubulum manu pressum, & ficus virides biferas maximè expetivisse ajunt.

Vini autem naturâ erat parcissimus, nec amplius ter bibere solitus super cœnam in castris apud Mutinam. Quoties verò se largissimè invitasset, senos Sextantes non excessit: maximè delectatus est Rhetico, neque temere interdum bibit: pro portione sumebat perfusum aqua frigida

pa-

panem aut cucumeris frustum,
aut lactucae thyrsus, aut recens
acidumve pomum saporis vinosi-
oris.

Vescebatur ante cœnam quo-
cunq; tempore & loco, quod sto-
machus desiderasset. Præterea e-
pulandi confusissimum solutissi-
mumq; modum correxit, assidue
tamen convivabatur, verum cœ-
nam ternis ferculis, aut, cum ab-
undantissimè senis præbebat.

Quærentem de inopia & cari-
tate vini populum Rom. severis-
sima coercuit oratione satis pro-
visum à genero suo Agrippa pro-
ductis pluribus aquis, ne homi-
nes sitirent.

De Pescenio Imperatore non
ab simile traditur. Nam cum in Æ-
gypto cum exercitu esset, quere-
rèturq; milites quod vinum non
adesset, respōdit; Nilū habetis &
vi-

vinum petitis? nam revera incolæ illius amnis aquam bibunt: fuit præterea tenuis valetudinis, quam diligentia tuebatur, unde annum sextum & septuagesimum attigit.

O aurea secula; Hos tantos Reges tantosq; Heroas quis crederet tam sobriè vixisse? rara namq; sobrietatis atq; fortunæ concordia est. Sit igitur & nobis modus apparatus impendioq; cœnarum. Sint simplices esca, mensæq; simplices, nulla varietate & pernitiola coacervatione opulentata. Sordidus hic mos est & detestandus, Sed his miseriis homines obnoxios reddit mala ambitio & dira habendi cupido, ostentatioq; potius prodigi luxus quam necessitas & utilitas. Ipse Christus Dominus noster exemplum nobis vitæ prodidit, prodiderunt Apostoli,

li, prodiderunt tot Sancti viri illius imitatores, quos si & nos imitaremur, satius esse cum Plinio cōcluderemus, simpliciter vivere & frugaliter, quam gulæ irritamentis delitiisq; turpiter se polluere, in amplis patrimoniis helluari, opesque & pecuniam prandiorum gurgitibus proluere.

Quod etiam Horatius vitiorum acerrimus castigator & censor carminibus suis de victu moderato, verius quam vel ullus philosophus vel Medicus, vel Theologus, expressit. libr. II. serm. satyr. 2.

Remitto etiam auditorem vel lectorem ad Satyram quam scripsit Varro de cibis & lautitiis, in qua versibus comprehendit exquisitas delitias, & quæ helluones terra mariq; conquirunt, pleraq;
ex-

310 *Tr. de Lux. in Conv.*

exposuit, generaque & nomina e-
duliorum sicut & domicilia
ciborum ut monstrosa, sic
pernitiosa exprobens
recenset.

FINIS

